

**002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
1097**

Π. Ν. ΤΣΙΚΚΙΝΗ & Ι. Γ. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ
Διδασκάλων Ἀστικῆς Σχολῆς Λευκωσίας.

5 69 Π Δ Β

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΔΙΑ ΤΗΝ Ε΄. ΚΑΙ Ϛ΄. ΤΑΞΕΙΝ

ΤΩΝ ΤΕ ΜΟΝΟΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ ΚΑΙ ΔΙΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ

ΕΝ ΚΥΠΡΩΙ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ ΣΥΝΘΙΣΑ ΤΟΙΣ ΙΣΧΥΟΥΣΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΣΙ

ΕΚΔΟΤΗΣ

Κ. Γ. ΡΩΣΣΟΣ

93

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΚΟΥΣΟΥΛΙΝΟΥ

ΠΑΛΤΕΙΑ ΑΓΙΩΝ ΘΕΟΔΩΡΩΝ

1903

Π. Ν. ΤΣΙΚΚΙΝΗ & Ι. Γ. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ
Διδασκάλων Ἀστικῆς Σχολῆς Λευκωσίας.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΔΙΑ ΤΗΝ Ε΄. ΚΑΙ Σ΄. ΤΑΞΙΝ

ΤΩΝ ΤΕ ΜΟΝΟΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ ΚΑΙ ΔΙΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ

ΕΝ ΚΥΠΡΩΙ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ ΣΥΝΘΕΤΑ ΤΟΙΣ ΙΣΧΥΟΥΣΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΣΙ

ΕΚΔΟΤΗΣ

Κ. Γ. ΡΩΣΣΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΚΟΥΣΟΥΛΙΝΟΥ

ΠΛΑΤΕΙΑ ΑΓΙΩΝ ΘΕΟΔΩΡΩΝ

1903

009
ΕΛΣ
ΣΤΡΑ
1097

Π. Ν. ΤΣΙΡΚΙΝΗ & Γ. Ε. ΠΑΝΙΩΤΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΧΡΑΣΤΗΝ

Πάν αντίτυπον μὴ φέρον τὴν ὑπογραφήν τοῦλάχιστον τοῦ
ένος τῶν συγγραφέων καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ ἐκδότου θεω-
ρεῖται κλοπιμαῖον καὶ καταδιώκεται.

Σ. Χρυσανθόπουλος

ΕΚΔΟΣΗ

Κ. Τ. ΡΩΣΣΟΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΧΡΑΣΤΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΟΥ
ΠΑΤΗΣΙΑ ΑΓΙΩΝ ΣΟΦΙΑΣ
1908

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ

ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Οί αρχαιότατοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος κατήγοντο ἕκ τινος φυλῆς τῆς Ἀσίας, Ἀρίας ὀνομαζομένης, καὶ ἑκαλοῦντο Πελασγοὶ ἀπὸ τοῦ Πελασγοῦ, βασιλέως τῆς Ἀρκαδίας. Οἱ Πελασγοὶ κατ' ἀρχὰς κατέκουν τὸ ὄροπέδιον τοῦ Ἰράν, (*) ἐκ τοῦ ὁποίου κατ' ἀρχαιοτάτους χρόνους μετενάστευσαν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, Ἑλλάδα καὶ Ἰταλίαν. Μυθολογεῖται ὅμως, ὅτι πρὸ τῶν Πελασγῶν κατέκουν ἐν Ἑλλάδι ἄνθρωποι, οἵτινες δὲν εἶχον κατοικίας καὶ ἐνδύματα, οὐδὲ ἐγνώριζον νὰ κάλλιεργῶσι τὴν γῆν, ἀλλὰ διέτριβον ἐντὸς σπηλαίων καὶ δασῶν καὶ ἐτρέφοντο δι' ἀγρίων ζώων, καρπῶν, δένδρων καὶ φυτῶν.

Ἄλλ' οἱ μεταναστεύσαντες Πελασγοί, πεπολιτισμένοι εἰς βαθμὸν τινα, ἔζων εἰς πόλεις, ἑκαλλιέργουν εὐφόρους πεδιάδας, ἠσχολοῦντο εἰς τὴν κτηνοτροφίαν καὶ ἐλάτρευον πολλοὺς θεοὺς, μάλιστα δὲ τὸν Δία. Προσέτι δὲ πρὸς ἀσφαλείαν αὐτῶν ἐκ τῆς ἐπιδρομῆς διαφόρων ἐχθρικῶν λαῶν ἔκτιζον τείχη καὶ ἀκροπόλεις, τὰς ὁποίας ὠνόμαζον Λαρίσας. Ὁλοδόμουν δὲ τὰ κτίρια ταῦτα ἐπὶ ἀποκορήμων βράχων ἐκ πελωρίων ἀπελεκητῶν λίθων, τοὺς ὁποίους συνήρμοζον ἄνευ ἀσβέστου ἢ ἄλλης τινὸς ὕλης. Τὰ πελώρια καὶ θαυμαστά ταῦτα κτίρια ὠνομάζοντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Κυκλώπεια τείχη, διότι ἐπιστεύετο,

(*) Τὸ ὄροπέδιον τοῦ Ἰράν περιλαμβάνει τὴν Περσίαν, τὸ Ἀφγανιστάν καὶ τὸ Βελουτχιστάν.

ὅτι μόνον Κύκλωπες ἠδύναντο τοιαῦτα νὰ κτίσωσι· λείψανα δὲ τοιούτων κτιρίων σφύζονται καὶ μέχρι σήμερον ἐν Ἀργεῖ, Μικήναις καὶ ἀλλαγῷ τῆς Ἑλλάδος. Ἐκ τῶν Πελασγῶν δὲ τούτων καὶ ἡ Ἑλλάς τότε ἐκαλεῖτο Πελασγία.

ΕΛΛΗΝΕΣ

Μετὰ πολλὰ ἔτη ἕτερος λαὸς ὁμόφυλος πρὸς τοὺς Πελασγούς, ἀλλὰ πολεμικός, διαβάς ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἰς τὴν Θράκην καὶ ἐνωθείς μετὰ τῶν Θρακῶν, ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ὑπέταξε τὰς ὑπὸ τῶν Πελασγῶν κατεχομένας χώρας. Ὁ λαὸς οὗτος ὠνομάσθησαν Ἕλληνες ἀπὸ τοῦ Ἑλληνος, υἱοῦ τοῦ Δευκαλίωνος, βασιλέως τῆς Θεσσαλίας· ἐκ τούτων δὲ καὶ ἅπασα ἡ χώρα, ἣτις πρότερον ἐκαλεῖτο Πελασγία, ἐκλήθη Ἑλλάς.

Ὁ Ἕλλην εἶχε τρεῖς υἱούς, τὸν Δῶρον, τὸν Αἰόλον καὶ τὸν Εὐθύθον· ὁ δὲ Εὐθύθου ἐπίσης εἶχε δύο υἱούς, τὸν Ἴωνα καὶ τὸν Ἀχαιόν. Ἐκ τοῦ Δῶρου δὲ, τοῦ Αἰόλου καὶ τῶν δύο υἱῶν τοῦ Εὐθύθου, τοῦ Ἴωνος καὶ Ἀχαιοῦ, οἱ Ἕλληνες διηροῦντο εἰς 4 φυλάς, τοὺς Δωριεῖς, Αἰολεῖς, Ἴωνας καὶ Ἀχαιοὺς. Αἱ τέσσαρες αὗται φυλαὶ κατόικουν εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ ὠμίλουν τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, εἶχον τὴν αὐτὴν θρησκείαν, τὰ αὐτὰ ἦθη καὶ ἔθιμα καὶ τὰς αὐτὰς θρησκευτικὰς ἐορτὰς καὶ ἐθνικὰς πανηγύρεις.

ΓΛΩΣΣΑ

Πάντες οἱ Ἕλληνες ὠμίλουν τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, τὴν Ἑλληνικὴν· καθὼς δὲ οὗτοι ἦσαν διηρημένοι εἰς 4 φυλάς, οὕτω καὶ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἦτο διηρημένη εἰς τέσσαρας διαλέκτους, αἵτινες διέφερον μόνον κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν τύπων. Αἱ διαλέκτοι αὗται ἦσαν ἡ Ἴωνικὴ, ἡ Αἰολικὴ, ἡ Δωρικὴ καὶ ἡ ἀνωτάτη πασῶν Ἀττικὴ. (1) Ἄν καὶ αἱ Ἑλληνικαὶ διαλέκτοι ἦσαν τέσσαρες ὅμως οἱ Ἕλληνες μιᾶς φυλῆς, δὲν εὔρισκον δυσκολίαν νὰ ἐννοήσωσι τοὺς Ἕλληνας ἄλλης φυλῆς, καθὼς τοῦτο συμβαίνει καὶ σήμερον. Πάντας δὲ τοὺς μὴ ὀμιλοῦντας τὴν εὐφωνον αὐτῶν γλῶσσαν οἱ Ἕλληνες ἀπεκάλουν μετὰ περιφρονησεως βαρβάρους.

(1) Ἀχαικὴ διάλεκτος δὲν ὑπῆρχε, διότι οἱ Ἀχαιοὶ καταβληθέντες ὑπὸ τῶν Δωριέων δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀναπτύξωσιν ἰδίαν διάλεκτον.

ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΜΑΝΤΕΙΑ

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν ἐπίστευον εἰς ἓνα μόνον θεόν, ἀλλ' εἰς πολλούς, διότι ἐφαντάζοντο ὅτι ὁ ἀήρ, ὁ ἥλιος, ἡ θάλασσα, τὰ ὄρη, τὰ δάση, ἡ ἀστραπή, ἡ βροντή, ὁ κεραυνός, προσέτι δὲ αἱ ἀρεταί, αἱ κακίαι καὶ αἱ τέχναι εἶχον τὸν ἴδιον αὐτῶν θεόν. Ἐκ τῶν πολλῶν θεῶν τῶν Ἑλληνῶν οἱ μέγιστοι ἦσαν οἱ ἐξῆς δώδεκα Ὀλύμπιοι. Ἐκ τούτων οἱ ἕξ μὲν ἦσαν ἄρρενες· ὁ Ζεὺς, ὁ μέγιστος πάντων, θεὸς τοῦ παντός, ὁ Ποσειδῶν, θεὸς τῆς θαλάσσης καὶ τῆς ξηρᾶς, ὁ Ἀπόλλων, θεὸς τοῦ φωτός καὶ τῆς μουσικῆς, ὁ Ἥφαιστος, θεὸς τοῦ πυρός καὶ τῶν τεχνῶν, ὁ Ἄρης, θεὸς τοῦ πολέμου καὶ ὁ Ἑρμῆς, θεὸς τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν γραμμάτων καὶ ἀγγέλους τῶν θεῶν. Οἱ ἕξ δὲ θήλειαι· ἡ Ἀθηνᾶ, θεὰ τῆς σοφίας, ἡ Ἥρα, θεὰ τοῦ ἀέρος, ἡ Ἄρτεμις, θεὰ τοῦ κυνηγίου, ἡ Ἀφροδίτη, θεὰ τοῦ κάλλους, ἡ Διμήτηρ, θεὰ τῆς γεωργίας καὶ ἡ Ἑστία, θεὰ τοῦ οἰκιακοῦ βίου. Ἐτεροὶ δὲ θεοὶ κατώτεροι τῶν 12 Ὀλυμπίων, ἦσαν οἱ ἐξῆς· ὁ Πλούτων καὶ ἡ Περσεφόνη, θεοὶ τοῦ Ἄδου, ὁ Διόνυσος, θεὸς τοῦ οἴνου, αἱ ἑννέα Μοῦσαι, αἱ τρεῖς Χάριτες, αἱ τρεῖς Ὠραι, αἱ Νύμφαι καὶ αἱ Μοῖραι.

Οἱ Ἕλληνες ἐπίστευον ὅχι μόνον εἰς τοὺς θεοὺς ἀλλὰ καὶ εἰς ἀνδρας τινάς, οἵτινες διὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ὑπερανθρώπου αὐτῶν δυνάμεως διέπραξαν μεγάλα ἀνδραγαθήματα καὶ πολλὰς πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα εὐεργεσίας. Τοὺς τοιοῦτους ἐθεώρουν ὡς τέκνα τῶν θεῶν καὶ ὠνόμαζον Ἥρωας, μετὰ θάνατον δὲ ἐλάτρευον αὐτοὺς ὡς ἡμιθέους καὶ ἐπὶ τῶν τάφων αὐτῶν ἤγειρον μνημεῖα, Ἥρωα ὀνομαζόμενα. Τοιοῦτοι ἦρωες ἦσαν ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Θησεύς, ὁ Ἰάσων, ὁ Ἀχιλλεύς, ὁ Ἑρεχθεύς καὶ ἄλλοι.

Τοὺς θεοὺς αὐτῶν οἱ Ἕλληνες ἐλάτρευον διὰ θυσίας βοῶν, προβάτων καὶ αἰγῶν, διὰ προσφορὰς δώρων καὶ διὰ προσευχῶν, καὶ ἔκτιζον πρὸς τιμὴν αὐτῶν μεγαλυπρεπεῖς ναοὺς καὶ κατεσκεύαζον ἀγάλματα. Ἐφαντάζοντο δὲ, ὅτι οἱ θεοὶ τῶν ἦσαν ὅμοιοι πρὸς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὅτι εἶχον τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ ἐλαττώματα αὐτῶν, ἐπίστευον ὅμως, ὅτι ἦσαν ἀθάνατοι καὶ πολὺ ἀνώτεροι τῶν ἀνθρώπων. Τροφὴ τῶν θεῶν ἦτο ἡ ἀμβροσία καὶ ποτὸν τὸ νέκταρ.

Οἱ Ἕλληνες ἐπίστευον, ὅτι οἱ θεοὶ δηλοῦσι τὴν θελησίν των εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ μέλλοντα νὰ συμβῶσι διὰ διαφόρων μέσων, θηλ. διὰ τῆς φωνῆς καὶ τῆς πτήσεως τῶν πτηνῶν, διὰ τοῦ καπνοῦ τῶν θυσιῶν, διὰ τῶν σπλάγγων τῶν θυσιαζομένων ζώων, διὰ τῶν ὀνειρῶν καὶ διὰ τῶν ἀστραπῶν καὶ βροντῶν. Πρὸ πάντων ὅμως ἐπίστευον, ὅτι ἡ θέλησις τῶν θεῶν ἐδηλοῦτο διὰ τῶν ἱερέων εἰς ὠρι-

σμένους ναούς, οἱ ὅποιοι ἐλέγοντο μαντεῖα ἢ χρηστήρια. Τοιαῦτα μαντεῖα ὑπῆρχον εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, τῶν ὁποίων περιφημότετον ἦτο τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν ἐν Φωκίδι, ἀφιερωμένον εἰς τὸν θεὸν Ἀπόλλωνα. Εἰς τὸ μαντεῖον τοῦτο προσήρχοντο ὄχι μόνον Ἕλληνες, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ξένοι, κομίζοντες πλούσια δῶρα, οἵτινες ἠρώτων τὸν θεὸν περὶ τῆς τύχης των καὶ περὶ σπουδαίων ἐπιχειρήσεων, ὃ δὲ Ἀπόλλων ἀπήντα εἰς αὐτοὺς διὰ τινος ἱερείας, ἥτις ἐκαλεῖτο Πυθία. Αἱ ἀπαντήσεις δ' αὐταὶ, αἵτινες συνήθως ἦσαν σκοτειναὶ καὶ διαφορούμεναι, ἐκαλοῦντο χρησμοί.

ΑΜΦΙΚΤΙΟΝΙΑΙ ΚΑΙ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΙ ΑΓΩΝΕΣ

Οἱ Ἕλληνες ἐν τῇ ἀρχαιότητι δὲν ἀπετέλουν ἓν ὅλον κράτος, ἀλλ' ἦσαν διηρημένοι εἰς πολλὰς αὐτονόμους καὶ ἀνεξαρτήτους ἀπ' ἀλλήλων πολιτείας· διέμειναν ὅμως ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἔθνος, διότι ἐκτός τοῦ ὅτι εἶχον τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, τὴν αὐτὴν θρησκείαν, τὰ αὐτὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, συνεδέοντο καὶ διὰ τῶν λεγομένων Ἀμφικτιονίων καὶ τῶν Πανελληνίων ἀγῶνων.

Αἱ Ἀμφικτιονίαι ἦσαν συνέδρια, τὰ ὅποια ἀπετέλουν πολλαὶ περίοικοι πόλεις πρὸς τέλεσιν θρησκευτικῶν ἑορτῶν. Τοιοῦται ἀμφικτιονία ὑπῆρξαν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, ἐπισημοτάτη ὅμως ἀπέβη ἡ Ἀμφικτιονία τῶν Δελφῶν, ἥτις κατ' ἐξοχὴν ὠνομάζετο Ἀμφικτιονικὸν Συνέδριον. Τὸ συνέδριον τοῦτο ἀπετέλουν 12 σύμμαχοι πόλεις, τῶν ὁποίων ἐκάστη ἀπέστελλεν εἰς αὐτὸ δύο ἀντιπροσώπους. Οἱ ἀντιπρόσωποι οὗτοι συνήρχοντο δις τοῦ ἔτους, τὸ μὲν ἕαρ ἐν Δελφοῖς, τὸ δὲ φθινόπωρον ἐν Θερμοπύλαις, ὅπου ἐτέλουν θρησκευτικὰς ἑορτάς, συνεσκέπτοντο περὶ τῶν συμφερόντων τοῦ ἐν Δελφοῖς ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, περὶ πολέμου καὶ περὶ εἰρήνης, καὶ ἐνίοτε ἐψήφίζον ἀμοιβὰς διὰ τοὺς εὐεργετήσαντας τὸ ἔθνος.

Οἱ Πανελλήνιοι ἀγῶνες ἦσαν ἐθνικαὶ ἑορταί, κατὰ τὰς ὁποίας συναθροίζόμενοι οἱ Ἕλληνες ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Ἑλλάδος ἐτέλουν διάφορα ἀγωνίσματα· ἐκ τῶν ἀγῶνων δὲ τούτων ἀπεκλείοντο οἱ ξένοι, οἵτινες μόνον δικαίωμα εἶχον νὰ παρακάνηται ὡς θεαταί. Οἱ Πανελλήνιοι ἀγῶνες ἦσαν τέσσαρες, α') τὰ Πύθια, τὰ ὅποια ἐτελοῦντο ἐν Δελφοῖς πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος· β') τὰ Νέμεα, τὰ ὅποια ἐτελοῦντο ἐν τῇ κοιλάδι τῆς Νεμέας πρὸς τιμὴν τοῦ Διός· γ') τὰ Ἴσθμια, τὰ ὅποια ἐτελοῦντο ἐν τῷ Ἴσθμῳ τῆς Κορίνθου πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος· καὶ δ') τὰ πάντων ὀνομαστότατα Ὀλύμπια, τὰ ὅποια ἐτελοῦντο ἐν Ὀλυμπίᾳ τῆς Ἡλίδος πρὸς τιμὴν τοῦ Διός.

Τὰ Ὀλύμπια, αἵτινα καὶ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ὠνομάζοντο, ἐτε-

λοῦντο κατὰ τετραετίαν ὠνόμασαν δὲ οἱ Ἕλληνες τὴν πρώτην τετραετῆ περίοδον πρώτην Ὀλυμπιάδα, τὴν δευτέραν περίοδον δευτέραν Ὀλυμπιάδα καὶ οὕτω καθεξῆς μετεχειρίζοντο δὲ τὰς Ὀλυμπιάδας ὡς χρονολογίαν, λέγοντες, ὅτι τὸ δεῖνα γεγονός συνέβη κατὰ τὴν δεῖνα Ὀλυμπιάδα, ὡς ἡμεῖς σήμερον λέγομεν, ὅτι τὸ δεῖνα γεγονός συνέβη τόσα ἔτη πρὸ Χριστοῦ ἢ μετὰ Χριστόν. Ἡ πρώτη δὲ Ὀλυμπιάς ἀρχεται ἀπὸ τοῦ ἔτους 776 π. Χ., ὅτε νικητὴς ἀνεδείχθη ὁ Ἥλειος Κόροιβος.

Κατὰ τὰ Ὀλύμπια οἱ ἀγωνισταὶ ἠγωνίζοντο εἰς τὸν δρόμον, εἰς τὴν πάλην, εἰς τὸ ἄλμα, εἰς τὴν διακοβολίαν, εἰς τὴν πυγμὴν, εἰς τὸ ἀκόντιον, εἰς τὴν ἵπποδρομίαν καὶ ἀρματοδρομίαν. Ὁ νικητὴς ἐκάστου ἀγωνίσματος ἐκαλεῖτο Ὀλυμπιονίκης, οἱ δὲ κριταὶ τῶν ἀγῶνων Ἑλλανοδίκαι. Οἱ Ἑλλανοδίκαι οὗτοι προσέφερον εἰς τὸν Ὀλυμπιονίκην ὡς βραβεῖον στέφανον ἐκ κλάδου ἀγριελιάς (κοτίνου), τὸν ὅποιον ἔκοπτε παῖς διὰ χρυσοῦ μαχαιρίου. Τὸ βραβεῖον τοῦτο, ἂν καὶ ἦτο τόσον ἀπλοῦν, ὅμως ἔθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὡς μεγίστη τιμὴ, διότι ἐδοξάζετο ὄχι μόνον ὁ νικητὴς, ἀλλὰ καὶ ἡ οἰκογένεια καὶ ἡ πατρίς αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

1. Κέκροψ, Δαναός, Κάδμος καὶ Πέλοψ.

Καθ' οὓς χρόνους οἱ Ἕλληνες ὑπέταξαν τοὺς Πελασγούς, μυθολογεῖται, ὅτι ἦλθον εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἑλλάδος ξένοι τινὲς ἔποικοι ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, Φοινίκης καὶ Αἰγύπτου, οἵτινες ἐδίδαξαν τοὺς Ἕλληνας ὠφελίμους τέχνας καὶ νόμους καὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῆς χώρας. Οἱ ἐπισημότεροι τῶν ξένων τούτων εἶναι ὁ Κέκροψ, ὁ Δαναός, ὁ Κάδμος καὶ ὁ Πέλοψ.

Ὁ Κέκροψ, ἔλθων ἐκ τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἐνουμφεύθη τὴν Ἀγγραυλον, θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς χώρας Ἀκταίου, ὃν καὶ διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον ἀποθανόντα. Γενόμενος δ' οὗτος βασιλεὺς συνώκησε τοὺς κατοίκους τῆς Ἀττικῆς εἰς δώδεκα πόλεις καὶ ἔθεμελίωσε περὶ τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν πόλιν, ἣτις ἐξ αὐτοῦ ὠνομάσθη Κεκροπία· ἔπειτα δὲ ἡ πόλις αὕτη ὠνομάσθη Ἀθῆναι ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς. Ὁ Κέκροψ ἐδίδαξε τοὺς ὑπηκόους του νὰ ἀροτριῶσι τὴν γῆν, νὰ καλλιερῶσι τὴν ἐλαίαν καὶ τὴν ἄμπελον, νὰ παρασκευάζωσιν ἐξ αὐτῶν τὸ ἔλαιον καὶ τὸν οἶνον, καὶ νὰ κατασκευάζωσιν ὑφάσματα ἐκ τοῦ μαλλίου τῶν προβάτων καὶ τῶν αἰγῶν.

Τέλος δὲ ἔθεσε διαφόρους νόμους περὶ λατρείας, δικαιοσύνης, γάμου καὶ ταφῆς τῶν νεκρῶν.

Ὁ Δαναὸς ἦλθεν ἐπίσης ἐκ τῆς Αἰγύπτου εἰς τὸ Ἄργος καὶ ἐδίδαξε τοὺς Ἀργεῖους τὴν ναυτιλίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ ἄλλας ὠφελίμους γνῶσεις. Ἐκ τοῦ ὀνόματος δ' αὐτοῦ οἱ κάτοικοι τοῦ Ἀργους ὀνομάσθησαν Δαναοί, βραδύτερον δὲ καὶ οἱ λοιποὶ Ἕλληνες.

Μετὰ τὸν Κέκροπα καὶ τὸν Δαναὸν ἦλθε καὶ ὁ Κάδμος ἐκ τῆς Φοινίκης εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἔγινε βασιλεὺς· ἐκεῖ δὲ ἔκτισε τὴν ἐκ τοῦ ὀνόματός του ὀνομασθεῖσαν ἀκρόπολιν Καδμείαν, περὶ τὴν ὁποίαν ἔκτισθη καὶ ἡ πόλις Θῆβαι. Ὁ Κάδμος ἐδίδαξε τοὺς ὑπηκόους του τὴν τειχοδομίαν, τὴν τήξιν τῶν μετάλλων, τὸ ἐμπόριον καὶ τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου, ἅτινα τότε ἦσαν δέκα καὶ ἕξ.

Καὶ τέλος ὁ Πέλοψ ἦλθεν ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς Πελοπόννησον, φέρων μὲθ' ἑαυτοῦ πολὺν πλοῦτον· νικήσας δὲ διὰ δόλου ἐν ἀρματοδρομίᾳ τὸν Οἰνόμακον, βασιλεῖα τῆς Πίσσης, πόλεως τῆς Ἡλίδος, ἐνυμφεῦθη τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἴπποδάμειαν καὶ διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Πέλοψ, κυριεύσας τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Πελοποννήσου, τοσοῦτον ἠύξησε τὴν φήμην αὐτοῦ διὰ τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς ἰσχύος του, ὥστε ἅπασα ἡ χερσόνησος, ἣτις πρότερον ὀνομάζετο Ἀπία ἢ Πελασγία, ἐκλήθη ἐκ τοῦ ὀνόματός του Πελοπόννησος.

2. Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία.

Ἰάσων.

Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἀναφέρεται, ὅτι πολλάκις ἐγένοντο πόλεμοι Ἑλλήνων πρὸς Ἕλληνας ἢ καὶ πρὸς βαρβάρους· ἐπισημύτατοι δὲ τῶν πολέμων τούτων εἶνε ἡ Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία, ὁ πόλεμος τῶν ἑπτὰ ἐπὶ Θύβας καὶ ὁ Τρωικὸς πόλεμος. Καὶ περὶ μὲν τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας λέγονται τὰ ἑξῆς :

Ἐν τῇ Ἰωλκῷ, πόλει τῆς Θεσσαλίας, πλησίον τοῦ σημερινοῦ Βώλου, ἦτό ποτε βασιλεὺς τις, ὀνομαζόμενος Κρηθεύς, ὅστις εἶχε δύο υἱούς, τὸν Αἴσωνα καὶ τὸν Πελίαν· μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ Κρηθεύς ἤρπασε τὴν βασιλείαν ὁ Πελιάς, ἂν καὶ ἦτο δευτερότοκος, καὶ ἠνάγκασε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Αἴσωνα νὰ ζῆ εἰς τοὺς ἀγρούς μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰάσωνος. Φοβούμενος δὲ, μήπως τιμωρηθῆ ἡμέραν τινὰ διὰ τὴν πρὸς τὸν ἀδελφὸν του ἀδικίαν, ἠρώτησε τὸ μαντεῖον, εἰς εἶναι ἀσφαλῆς ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ ἔλαβε χρησμὸν νὰ φοβῆται ἐκεῖνον, ὅστις ἤθελε παρουσιασθῆ ἐνώπιόν του μονοσάνδαλος. Μετὰ πολὺν χρόνον ἐνεφανίσθη ἐνώπιόν του ὁ Ἰάσων, φορῶν ἕν μόνον σάνδαλον, διότι τὸ ἕτερον εἶχεν ἀπολέσει διαβαίνων ποταμὸν τινα. Ὁ Πελιάς ἰδὼν τὸν Ἰάσωνα, ἐταράχθη πολὺ, διότι ἐνόησεν εὐθύς, ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ

έχθρός, τὸν ὁποῖον κατὰ τὸν χρῆσμον ἔπρεπε νὰ φοβῆται· ὅθεν, ἵνα ἀπομακρύνῃ τὸν κίνδυνον, ἀπεφάσισε νὰ ἀποστείλῃ αὐτὸν εἰς ἐπικίνδυνον ἐκστρατείαν, ἐλπίζων, ὅτι τάχιστα θὰ ἀπολεσθῇ. Προέτρεψε λοιπὸν τὸν Ἰάσονα νὰ πλεύσῃ εἰς Κολχίδα καὶ φέρῃ ἐκεῖθεν εἰς Ἰωλκὸν τὸ χρυσόμαλλον δέρας, ὑποσχεθεὶς, ὅτι εὐθὺς θὰ παρεχώρῃ εἰς αὐτὸν τὴν βασιλείαν μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του. Περί τοῦ χρυσομάλλου τούτου δέραςτος ἐλέγοντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων τὰ ἑξῆς:

Ὁ Ἀθάμας, βασιλεὺς τοῦ ἐν Βοιωτίᾳ Ὀρχομενοῦ, ἐγέννησεν ἐκ τῆς συζύγου αὐτοῦ Νεφέλης δύο τέκνα, τὸν Φρύξον καὶ τὴν Ἑλλήν. Ἀλλὰ μετὰ τινα ἔτη διαζευχθεὶς τὴν Νεφέλην, ἔλαβε σύζυγον τὴν Ἰνώ, ἥτις ὡς μητριὰ ἐμίσει τὸν Φρύξον καὶ τὴν Ἑλλήν καὶ ἔπεισε τὸν Ἀθάμαντα διὰ ψευδοῦς τινὸς χρῆσμου νὰ θυσιάσῃ αὐτοὺς εἰς τοὺς θεοὺς. Τότε ἡ Νεφέλη, θέλουσα νὰ σώσῃ τὰ τέκνα της ἔδωκεν εἰς αὐτὰ θαυμαστὸν χρυσόμαλλον κριόν, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἀναβάντες ὁ Φρύξος καὶ ἡ Ἑλλή ἐφέροντο ὑπεράνω τῆς θαλάσσης. Ὁ κριὸς ἐπορεύετο πρὸς τὸν Εὐξείνιον Πόντον, ἀλλ' ἐνῶ διήρχετο διὰ τοῦ στενοῦ πορθμοῦ, ὅστις χωρίζει τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τῆς Ἀσίας, ἡ Ἑλλή ὀλισθήσασα ἔπεσεν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπνίγη· ἔκτοτε δὲ ὁ στενὸς ἐκεῖνος πορθμὸς ὠνομάσθη Ἑλλήσποντος (Πόντος τῆς Ἑλλης).

Μετὰ τὸ δυστύχημα τοῦτο ὁ Φρύξος, ἐξακολουθήσας τὴν πορείαν του, ἔφθασεν εἰς τὴν Κολχίδα, χώραν κειμένην εἰς τὰ ἀνατολικά παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Ἐνταῦθα ἐθυσίασε τὸν κριὸν εἰς τὸν Δία. τὸ δὲ χρυσόμαλλον αὐτοῦ δέρας ἔδωκεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς χώρας Αἰήτην, ὅστις ἀφιέρωσεν αὐτὸ εἰς τὸ ἱερὸν δάσος τοῦ θεοῦ Ἄρεως καὶ διώρισε φύλακα ἄγριον δράκοντα, ὅστις οὐδέποτε ἔκοιματο.

Ὁ Ἰάσων, ἐπιθυμῶν νὰ παραλάβῃ τὴν πατρικὴν βασιλείαν, ἀπεφάσισε νὰ φέρῃ τὸ δέρας τοῦτο, ἂν καὶ ἐγνώριζεν, ὅτι ἡ ἐκστρατεία ἦτο δύσκολος. Ὅθεν κατὰ συμβουλήν τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς διέταξε τὸν ναυπηγὸν Ἀργὸν καὶ κατεσκευάσας πλοῖον, τὸ ὁποῖον διὰ τοῦτο ὠνομάσθη Ἀργώ· παραλαβὼν δὲ πρὸς βοήθειάν του καὶ 50 ἐκ τῶν ἐνδοξοτάτων ἡρώων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Θησεύς καὶ ὁ περίφημος μουσικὸς Ὀρφεύς, ἀπέπλευσεν ἐκ τῆς Ἰωλκοῦ. Ἄπαντες δὲ οἱ μετ' αὐτοῦ ἐκστρατεύσαντες ἦρωες ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ πλοίου ὠνομάσθησαν Ἀργοναῦται, ἡ δὲ ἐκστρατεία Ἀργοναυτικὴ.

Μετὰ πολλὰς περιπετείας ὁ Ἰάσων ἔφθασεν εἰς τὴν Κολχίδα, ὅπου διὰ τῆς βοηθείας τῆς Μηδείας, θυγατρὸς τοῦ Αἰήτου, κατώρθωσε διὰ φαρμάκων, ἅτινα ἔλαβε παρ' αὐτῆς, νὰ ἀποκοιμίσῃ τὸν δράκοντα καὶ νὰ ἀρπάσῃ τὸ δέρας. Ἐπειτα δὲ ἀπέπλευσεν εἰς Ἰωλκὸν μετὰ τῆς Μηδείας, τὴν ὁποίαν ἔλαβε σύζυγον, καὶ ἐνεχείρισεν εἰς τὸν Πελεῖαν τὸ χρυσόμαλλον δέρας. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος ἠρνήθη νὰ παραχωρήσῃ τὴν βασιλείαν, ὁ Ἰάσων διὰ πανουργίας τῆς συζύγου του ἐφόνευσεν αὐτὸν

Ἄλλὰ καὶ πάλιν δὲν ἠδυνήθη νὰ λάβῃ τὴν βασιλείαν, διότι ὁ υἱὸς τοῦ Πελλίου Ἄκαστος ἐξεδίωξεν αὐτὸν καὶ τὴν σύζυγόν του.

Ἐκ τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας μεγάλως ὠφελήθησαν οἱ Ἕλλη-
νες, διότι ἐγνώρισαν ξένους λαούς, μετὰ τῶν ὁποίων ἤρχοντο εἰς ἐμπο-
ρικὰς σχέσεις, καὶ βραδύτερον εἰς τὰς χώρας αὐτῶν ἀπέστελλον καὶ
ἀποικίας.

3. Πόλεμος τῶν ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας.

Οὐχὶ ὀλιγώτερον ὀνομαστός ὑπῆρξε καὶ ὁ πόλεμος τῶν ἑπτὰ ἐπὶ
Θήβας, ὅστις συνέβη ὡς ἐξῆς.

Ἐν Θήβαις ἐβασίλευε ποτε ὁ Οἰδίπους, υἱὸς τοῦ Λαίου, ἀπογόνου
τοῦ Κάδμου. Οὗτος ἀποθανὼν ἀφῆκε δύο υἱούς, τὸν Ἐτεοκλέα καὶ
τὸν Πολυνεΐκην, οἵτινες συνεφώνησαν νὰ βασιλεύωσιν ἐναλλάξ ἐπὶ
ἕν ἔτος ἕκαστος. Καὶ πρῶτος μὲν, ὡς πρεσβύτερος, ἐβασίλευσεν ὁ Ἐτεο-
κλῆς, ἀλλὰ μετὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους ὄχι μόνον ἠρνήθη νὰ παραδώσῃ
τὴν βασιλείαν εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐδίωξεν αὐτὸν ἐκ τῶν
Θηβῶν. Ὅθεν ὁ Πολυνεΐκης κατέφυγε πρὸς τὸν βασιλέα τοῦ Ἄργους
Ἄδραστον, ὅστις ὑπεδέχθη αὐτὸν φιλοφρόνως καὶ ἔδωκεν αὐτῷ σύζυ-
γον τὴν θυγατέρα του Ἀργεΐαν. Μετὰ δὲ τινα χρόνον ὁ Πολυνεΐκης,
θέλων νὰ τιμωρήσῃ τὸν ἀδελφὸν του Ἐτεοκλέα διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν
ἀδικίαν, ἐπεχείρησε μετὰ τοῦ πενθεροῦ του καὶ πέντε ἄλλων στρατη-
γῶν ἐκστρατεῖαν κατὰ τῶν Θηβῶν, ἧτις ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν στρατη-
γῶν ὠνομάσθη «πόλεμος τῶν ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας».

Παρὰ τὰ τεῖχη τῶν Θηβῶν συνεκροτήθη φοβερὰ μάχη μεταξύ Ἄρ-
γεῖων καὶ Θηβαίων, καθ' ἣν πολλοὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ἐφονεύθη-
σαν, ὁ δὲ ἀγὼν ἔμεινεν ἀκρίτος. Τότε ὁ Ἐτεοκλῆς, ἵνα θέσῃ τέρμα εἰς
τὸν ἀγῶνα, προέτεινεν εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Πολυνεΐκην νὰ μονομα-
χήσωσι μέχρι θανάτου. Ὁ Πολυνεΐκης ἐδέχθη τοῦτο καὶ οἱ δύο ἀδελ-
φοὶ μονομαχήσαντες διετρυπήθησαν ἀμφότεροι διὰ τοῦ ξίφους καὶ
ἔπεσον νεκροί· ἕνεκα δὲ τούτου καὶ πάλιν ὁ ἀγὼν ἐθεωρήθη ἀκρίτος
καὶ ἐπανελήθη ὁ μεταξὺ τῶν δύο στρατῶν πόλεμος. Ἡ μάχη ἀπέβη
αἰματηρά, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ὁ στρατὸς τῶν Ἀργείων ἠττήθη καὶ πάν-
τες οἱ στρατηγοὶ αὐτοῦ ἐφονεύθησαν, διασωθέντος μόνου τοῦ Ἀδρά-
στου διὰ τῆς φυγῆς. Τοιοῦτον κάκιστον τέλος ἔλαβεν ἡ κατὰ τῶν
Θηβῶν ἐκστρατεία!

Δέκα ἔτη ὕστερον οἱ υἱοὶ τῶν ἑπτὰ στρατηγῶν, οἱ καλούμενοι Ἐπί-
γονοι, ἐξεστράτευσαν κατὰ τῶν Θηβῶν, ἵνα ἐκδικήσωσι τὴν ἥτταν
τῶν πατέρων των· κυριεύσαντες δὲ τὴν πόλιν μετὰ πεισματῶδεις
μάχας ἀνεκήρυξαν βασιλέα τὸν υἱὸν τοῦ Πολυνεΐκου, Θέρσανδραν.

4. Κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν (1104 π. Χ.)

Μετὰ τοὺς προηγουμένους πολέμους συνέβησαν ἐν Ἑλλάδι διάφοροι μεταναστεύσεις τῶν κατοίκων αὐτῆς, ἕνεκα τῶν ὁποίων προέκυψαν μεγάλοι ἐμφύλιοι ταραχαί. Κατὰ τὰς μεταναστεύσεις ταύτας οἱ κάτοικοι χώρας τινος ἐξεδίωκον τοὺς κατοίκους ἄλλης χώρας, οὗτοι δὲ πάλιν διωκόμενοι ἐπέπιπτον κατ' ἄλλων λαῶν, ἕως οὗ οἱ ἀδυνατώτεροι, ἐγκαταλείποντες τὰς πατρίδας αὐτῶν, ἴδρουν ἀποικίας εἰς ξένας χώρας μακρὰν τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἐπισημοτάτη δὲ τῶν ἐν Ἑλλάδι μεταναστεύσεων εἶναι ἡ λεγομένη «Κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν», δηλ. ἐπιστροφή τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἡρακλέους εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν Πελοπόννησον. Ἡ κάθοδος αὕτη, ἣτις συνέβη 80 ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας, δηλ. τῷ 1104 π. Χ., ἐγένετο ὡς ἐξῆς.

Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλέους Ἡρακλεῖδαι, διωχθέντες ἐκ τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τοῦ Εὐρυσθέως, κατέφυγον εἰς τὴν Δωρίδα, χώραν μεταξὺ τῶν ὀρέων Οἴτης καὶ Παρνασσοῦ. Ἐκεῖ δὲ ταχέως ἀνῆλθον εἰς μεγίστην δύναμιν, διότι οἱ Δωριεῖς, οἱ κάτοικοι τῆς Δωριδος, ἀνεκήρυξαν αὐτοὺς ἡγεμόνας των.

Μετὰ πολλὰ ἔτη οἱ Ἡρακλεῖδαι, Τήμενος, Κρεσφόντης καὶ Ἀριστόδημος, βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν Δωριέων, ἀπεφάσισαν νὰ κυριεύσωσι τὴν Πελοπόννησον, ἐπειδὴ ἐφρόνου, ὅτι αὕτη ἀνῆκεν εἰς αὐτοὺς ὡς ἀπογόνους τοῦ Ἡρακλέους. Ὄθεν, ναυπηγήσαντες πλοῖα ἐν Ναυπάκτῳ καὶ παραλαβόντες ὡς ὄδηγόν καὶ τὸν βασιλέα τῶν Αἰτωλῶν Ὄξυλον εἰσέβαλον εἰς τὴν Πελοπόννησον, διαπλεύσαντες τὸ μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Ρίου καὶ Ἀντιρρίου στενὸν τοῦ πορθμοῦ. Καὶ ὁ μὲν Ὄξυλος μετὰ τῶν ὑπ' αὐτῶν Αἰτωλῶν εἰσέβαλεν εἰς τὴν εὐφορον χώραν τῆς Ἡλιδος καὶ ἐκυρίευσεν αὐτήν· οἱ δὲ Δωριεῖς, προχωρήσαντες πρὸς νότον καὶ ἀνατολὰς ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Ἀχαιῶν τῆς Μεσσηνίας, τῆς Λακωνίας καὶ τῆς Ἀργολίδος καὶ μετὰ μακροὺς πολέμους ὑπέταξαν αὐτούς. Τὰς κυριευθείσας ταύτας χώρας διένειμαν πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἡρακλεῖδαι Τήμενος, Κρεσφόντης καὶ οἱ δίδυμοι υἱοὶ τοῦ κατὰ τὴν ἐστρατείαν ἀποθανόντος Ἀριστοδήμου Προκλῆς καὶ Εὐρυσθένης. Καὶ ὁ μὲν Τήμενος ἐδασίλευσεν ἐν Ἀργολίδι, ὁ δὲ Κρεσφόντης ἐν Μεσσηνίᾳ, καὶ ὁ Προκλῆς καὶ Εὐρυσθένης ἐν Λακωνίᾳ· ἕκτοτε δὲ ἐπεκράτησεν ἡ συνθήκη νὰ βασιλεύωσιν ἐν Σπάρτῃ δύο βασιλεῖς.

Μετὰ πολλοὺς ἄλλους πολέμους οἱ Δωριεῖς ὑπέταξαν πάσας τὰς χώρας τῆς Πελοποννήσου πλὴν τῆς Ἀρκαδίας, ἣτις ἦτο χώρα ὄρεινὴ καὶ τῆς βορειοδυτικῆς παραλίας, ἣτις ἐκαλεῖτο Αἰγιαλεια. Τὴν χώραν ταύτην κατέλαβον ὅσοι τῶν Ἀχαιῶν εἶχον διαφύγη τὸ ξίφος τῶν Δωριέων, διώξαντες ἐκεῖθεν τοὺς κατοίκους αὐτῆς Ἴωνας, καὶ

ὠνόμασαν ἐκ τοῦ ὀνόματός, των Ἀχαιῶν. Μὴ ἀκούμενοι οἱ Δωριεῖς εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου, εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐκήρυξαν πόλεμον κατὰ τοῦ βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν Κόδρου· μὴ δυναθέντες ὅμως νὰ ὑποτάξωσιν αὐτὴν ἐπανήλθον εἰς Πελοπόννησον ἀπρακτοί.

Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι. Ἡ εἰς Πελοπόννησον κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν ὑπῆρξεν ἡ κυριωτάτη αἰτία τῆς ἰδρύσεως τῶν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν εἰς τὰ δυτικὰ παράλια καὶ τὰς νήσους τῆς Μικρᾶς Ἀσίας· τὰς ἀποικίας δὲ ταύτας ἰδρυσαν οἱ Αἰολεῖς, οἱ Ἴωνες καὶ οἱ Δωριεῖς. Καὶ ἡ μὲν ἀποικία τῶν Αἰολέων ὀνομάζετο Αἰολικὴ καὶ περιελάμβανε 12 πόλεις, ἡ δὲ τῶν Ἴωνων Ἴωνικὴ καὶ περιελάμβανε ὡσαύτως 12 πόλεις καὶ ἡ τῶν Δωριέων Δωρικὴ καὶ περιελάμβανε 9 πόλεις.

Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ἰδρῦθησαν ἐπίσης καὶ εἰς τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου, εἰς τὰ παράλια τῆς Θράκης, εἰς τὴν Χαλκιδικὴν Χερσόνησον, εἰς τὰ βόρεια παράλια τῆς Ἀφρικῆς, εἰς τὴν Σικελίαν καὶ ἀλλαχοῦ· αἱ πλεῖσται ὅμως ἰδρῦθησαν εἰς τὴν Κάτω Ἰταλίαν, ἧτις διὰ τοῦτο ὀνομάσθη καὶ **Μεγάλῃ Ἑλλάδι**. Πᾶσαι δὲ αἱ ἀποικίαι αὗται ἀπέβησαν ἀξιολογώταται ὄχι μόνον διότι προώδευσαν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας, διότι ἐκεῖ ἐγεννήθησαν οἱ ἐξοχώτατοι ἄνδρες τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ὡς ὁ Ὅμηρος, ὁ Ἡρόδοτος, ὁ Ἰπποκράτης καὶ ἄλλοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

5. Πεισίστρατος καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ (560—510 π. Χ.).

Αἱ Ἀθηναὶ κατὰ τοὺς νόμους τοὺς ὁποίους εἶχε θέσει εἰς αὐτὰς ὁ Σόλων ἐκυβερνῶντο δημοκρατικῶς· δημοκρατικῶς δὲ ὡσαύτως ἐκυβερνῶντο καὶ πολλαὶ ἄλλαι πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Πολλάκις ὅμως ἰσχυροὶ τινες δημαγωγοί, βοηθούμενοι ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἀνελάμβανον μοναρχικὴν ἐξουσίαν καὶ οἱ τοιοῦτοι ὀνομάζοντο τύραννοι· (*) εἰς δὲ ἐκ τῶν σπουδαιωτάτων τούτων τυράννων ἦτο καὶ ὁ Πεισίστρατος ἐν Ἀθήναις.

Ὁ Πεισίστρατος ἦτο υἱὸς τοῦ Ἰπποκράτους καὶ συγγενῆς τοῦ Σόλωνος· ἦτο δὲ ἀνὴρ εὐγλωττος, εὐφυής, ἀνδρείος, πλούσιος καὶ προ-

(*) Ἡ λέξις τύραννος βραδύτερον ἔλαβε κακὴν σημασίαν ἕνεκα τῆς κακῆς διοικήσεως πολλῶν τυράννων.

στάτης τῶν πτωχῶν, οἵτινες διὰ τοῦτο καὶ ὑπερηγάπων αὐτόν. Ἐπωφελούμενος λοιπὸν ὕψος ἐκ τῆς ἀγάπης, τὴν ὁποίαν εἶχε πρὸς αὐτόν ὁ λαός, κατώρθωσε νὰ γίνῃ τύραννος τῶν Ἀθηνῶν διὰ τοῦ ἐξῆς τρόπου.

Ἡμέραν τινά, τραυματίσας ἐλαφρῶς τὸ σῶμά του, ἐνεφανίσθη ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐπὶ ὀχλήματος καὶ, δεικνύων τὰς πληγὰς του, ἐφώναζεν, ὅτι οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ, οἱ πλούσιοι, ἠθέλησαν νὰ φονεύσωσιν αὐτόν, διότι ὑπερήσπιζε τὰ δικαιώματα τοῦ λαοῦ. Ὅθεν ὁ λαός ὀργισθεὶς ἔδωκεν αὐτῷ πρὸς ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς του 50 κορυνηφόρους (δοπαλοφόρους), τοὺς ὁποίους ὁ Πεισίστρατος αὐξήσας εἰς 400 κατέλαβε τῇ βοηθείᾳ αὐτῶν τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἀνεκηρύχθη οὕτω τύραννος τῶν Ἀθηνῶν (560 π. Χ.) παρὰ τὰς διαμαρτυρίας καὶ τὰς φωνὰς τοῦ Σόλωνος.

Ὁ Πεισίστρατος, γενόμενος τύραννος, διετήρησε τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος καὶ ἐκυβέρνησε τὰς Ἀθήνας μετὰ πραότητος καὶ φιλανθρωπίας. Ἐπροστάτευσε τὴν γεωργίαν, τὸ ἐμπόριον, τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας· ἐκαλλώπισε τὴν πόλιν διὰ μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομημάτων, ἔδρυσεν τὴν πρώτην δημοσίαν βιβλιοθήκην καὶ συνέλεξε τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου, τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν, τὰ ὁποῖα ἕως τότε διετηροῦντο κατὰ τεμάχια. Τέλος δὲ ἔθηκε τὰ θεμέλια τοῦ μεγαλοπρεποῦς ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, τὸν ὁποῖον ἐπεράτωσε μετὰ πολλοὺς αἰῶνας ὁ Ῥωμαῖος αὐτοκράτωρ Ἀδριανός.

Ὁ Πεισίστρατος δις ἐξεδιώχθη τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ δις πάλιν κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὴν ἐξουσίαν· ἐκυβέρνα δὲ πάντοτε πατρικῶς, καὶ δικαίως θεωρεῖται ὁ θεμελιωτὴς τοῦ μεγαλείου τῶν Ἀθηνῶν.

Ἀποθανὼν ὁ Πεισίστρατος (527 π. Χ.) ἀφῆκε τὴν ἀρχὴν εἰς τοὺς δύο υἱοὺς του, Ἴπλιαν καὶ Ἴππαρχον. Οὗτοι, μιμούμενοι τὸν πατέρα αὐτῶν, ὑπεστήριξαν τὰς τέχνας καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ ἐπροστάτευσαν τοὺς καλλιτέχνας καὶ ποιητὰς τῶν χρόνων ἐκείνων. Παρ' ὅλην ὅμως τὴν καλὴν διοίκησιν τῶν Πεισιστρατιδῶν οἱ Ἀθηναῖοι ἐμίσησαν αὐτοὺς καὶ ἐπεθύμουν τὴν ἀνίδρυσιν τῆς δημοκρατίας.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ὅποτε δύο ἐπιστήθιοι φίλοι, ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων, συνώμοσαν νὰ φονεύσωσι τοὺς τυράννους, διότι ὁ Ἴππαρχος κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων προσέβαλε τὴν ἀδελφὴν τοῦ Ἀρμοδίου, ἐμποδίσας αὐτὴν νὰ φέρῃ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κἀντίτρον, ὡς ἔφερον κατὰ τὴν τότε συνήθειαν πᾶσαι αἱ παρθένοι. Κατὰ τὴν ἑορτὴν λοιπὸν τῶν Μεγάλων Παναθηναίων⁽¹⁾ οἱ συνωμῶται, ἐπιτερόντες κατὰ τῶν τυράννων, κατώρθωσαν νὰ φονεύσωσι τὸν Ἴππαρχον.

(1) Τὰ Παναθηναῖα ἦσαν διττά, μικρὰ καὶ μεγάλα· καὶ τὰ μὲν μικρὰ ἐτεροῦντο κατ' ἔτος, τὰ δὲ μεγάλα κατὰ τετραετίαν.

χον. Ἄλλ' εὐθύς ὁ μὲν Ἀρμόδιος ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν δορυφόρων τοῦ Ἰππάρχου, ὁ δὲ Ἀριστογείτων ὀλίγῳ ὕστερον ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἰππίου.

Ὁ Ἰππίας διασωθεὶς κατέστη ἔκτοτε σκληρότατος καὶ ἐφόνευε πολλοὺς ἐπισήμους πολίτας. Οἱ Ἀθηναῖοι ὁμῶς, βοηθούμενοι καὶ ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν, ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ παραιτηθῆ τὴν τυραννίαν τῷ 510 π. Χ. καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν Δαρεῖον, βασιλέα τῶν Περσῶν. Οὕτω κατελύθη ἡ τυραννία, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἔστησαν ἐν τῇ ἀγορᾷ χαλκοῦν ἀνδριάντα πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀρμοδίου καὶ τοῦ Ἀριστογείτονος καὶ ὠνόμασαν αὐτοὺς τυραννοκτόνους καὶ ἐλευθερωτὰς τῆς πατρίδος.

Ἐν Περσίᾳ εὐδοκίμως ὁ Ἰππίας, προέτρεπε τὸν Δαρεῖον νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ἐλπίζων νὰ γίνῃ πάλιν τύραννος τῆς πατρίδος αὐτοῦ. Ἔνεκα δὲ τῆς Ἴωνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῶν προτροπῶν τοῦ Ἰππίου, ὁ Δαρεῖος ἀπεφάσισε νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐγένοντο οἱ περίφημοι ἐκεῖνοι Περσικοὶ ἢ Μηδικοὶ πόλεμοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

6. Πελοποννησιακὸς πόλεμος (431—404 π. Χ.).

Αἰτία καὶ ἀφορμὴ. Μετὰ τοὺς Μηδικοὺς πολέμους, οἱ ὅποιοι ἐλάμπρυναν καὶ ἐδόξασαν τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, αἱ Ἀθηναίαι, κυβερνώμεναι ὑπὸ ἐξόχων πολιτικῶν ἀνδρῶν, κατεστάθησαν ἡ πρώτη πόλις τῆς Ἑλλάδος, μάλιστα δὲ ἐπὶ Περικλέους ἔφθασαν εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον τῆς δόξης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Ἄλλ' ἡ ζήλοτυπία τῆς Σπάρτης πρὸς τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν ὑπῆρξεν ἡ κυριωτάτη αἰτία τῆς ἐκρήξεως πολέμου μεταξὺ τῶν δύο τούτων πόλεων, ὅστις διήρκεσεν 27 ἔλα ἔτη, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 431—404 π. Χ. Ὀνομασθῆ δὲ ὁ πόλεμος οὗτος Πελοποννησιακός, διότι αἱ πλεῖστα πόλεις τῆς Πελοποννήσου συνεμάχησαν μετὰ τῆς Σπάρτης κατὰ τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἀφορμὴ αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἡ ἐξῆς.

Οἱ Κορίνθιοι εἶχον πόλεμον πρὸς τοὺς Κερκυραίους ἔνεκα τῆς Ἐπιδάμνου (νῦν Δυρραχίου), πόλεως κειμένης ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Ἰλλυρίας (Ἀλβανίας). Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸν πόλεμον τούτον ἔλαβον μέρος ὑπὲρ τῶν Κερκυραίων καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ Κορίνθιοι, νικηθέντες καὶ θέλοντες νὰ ἀντεκδικηθῶσιν αὐτούς, διήγειραν εἰς ἐπανάστασιν τὴν Ποτίδαιαν, πόλιν τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου, ἣτις ἦτο ἀποικοῦ μὲν αὐτῶν σύμμαχος δὲ τῶν Ἀθηναίων. Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι πάραυτα ἀπέστειλαν στρατὸν εἰς Μακεδονίαν καί, συγκροτήσαντες μάχην πρὸ

τούς Κορινθίους παρὰ τὴν Ὀλυμπον, ἐνίκησαν αὐτούς καὶ ἐπολιορκήσαν τὴν Ποτιδαίαν.

Μὴ ὑποφέροντες οἱ Κορίνθιοι τὴν ἤτταν, ἀπέστειλαν πρέσβεις εἰς Σπάρτην, ὅπως ὠθήσωσιν αὐτὴν εἰς πόλεμον κατὰ τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Σπαρτιᾶται τότε θεωρήσαντες τὴν περίστασιν κατάλληλον πρὸς ἔκρηξιν τοῦ πολέμου, ἔπεμψαν πρέσβεις εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἀπήτησαν παρ' αὐτῶν νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν τῆς Ποτιδαίας καὶ ἀφήσωσιν ἐλευθέρως καὶ αὐτονόμους ἀπάσας τὰς συμμάχους αὐτῶν πόλεις. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι τῇ συμβουλῇ τοῦ Περικλέους ἀπέρριψαν τὰς προτάσεις αὐτῶν καὶ οὕτως ἤρξατο ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος.

Χαρακτηρισμὸς τοῦ πολέμου. Ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος ἀπέβη ὀλέθριος διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ προητοίμασε τὴν παρακμὴν καὶ τὴν πτώσιν αὐτῆς· διότι τὰ δύο ἀντιμαχόμενα στρατόπεδα μετὰ τσοκύτης λύσεως καὶ πείσματος ἐπολέμησαν κατ' ἀλλήλων, ὥστε ἀπάσαι αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις ἕνεκα τοῦ μακροχρονίου πολέμου ἐξησθένησαν, ἀπολέσασαι πλείστους ἀνδρας καὶ πλοῖα, τὸ δὲ χειρίστον πάντων, διότι ἀνεπτύχθησαν μεταξὺ αὐτῶν φοβεραὶ ἀντιπάθειαι, αἵτινες ἐχρησίμευσαν βραδύτερον ὡς ἀφορμὴ νέων ἐμφυλίων σπαργμῶν.

Ἀρχὴ τοῦ πολέμου καὶ θάνατος τοῦ Περικλέους (431—429 π. Χ.). Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ πολέμου ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἀρχίδαμος εἰσβαλὼν εἰς τὴν Ἀττικὴν μετὰ πολυαριθμοῦ στρατοῦ, ἐλεηλάτει τὴν χώραν, καταστρέφων τὰ χωρία, κατακόπτων τὰ δένδρα καὶ ἐρημῶνων τοὺς ἀγρούς καὶ τοὺς ἀμπελώνας. Οἱ κάτοικοι τότε τῆς Ἀττικῆς κατὰ συμβουλήν τοῦ Περικλέους ἐκλείσθησαν ἐντὸς τῆς πόλεως τῶν Ἀθηῶν, ἐνῶ συγχρόνως ὁ Ἀθηναϊκὸς στόλος περιέπλεε τὴν Πελοπόννησον καὶ κατέστρεφε τὰ παράλια αὐτῆς. Μετὰ τὰς ἀμοιβαίας ταύτας λεηλασίας οἱ μὲν Σπαρτιᾶται ἐπέστρεψαν εἰς Πελοπόννησον, ὁ δὲ Ἀθηναϊκὸς στόλος ἐπανέπλευσεν εἰς Πειραιᾶ.

Κατὰ τὸ δεύτερον ὅμως ἔτος τοῦ πολέμου ἐνέσκηψεν ἐν Ἀθήναις φοβερὸς λοιμὸς, ὅστις προσέβαλεν ἀδιακρίτως ἀνδρας, γυναῖκας, παιδία καὶ γέροντας. Τρία ἔτη διήρκεσεν ἡ καταστρεπτικὴ αὕτη νόσος καὶ ἀναρίθμητον πλῆθος ἀνθρώπων ἀπέστειλεν εἰς τὸν Ἅδην. Θῦμα τοῦ λοιμοῦ τούτου ἔπισε καὶ αὐτὸς ὁ Περικλῆς (429 π. Χ.), ὅστις ἐτάφη μετ' ἐξαιρέτων τιμῶν ἐν τῷ Κεραμεικῷ, καίτοι δὲν ἐπετρέπετο νὰ ἐνταφιάζωνται ἐνταῦθα εἰμὴ οἱ ἐν πολέμῳ πίπτοντες.

Κλέων. Σφαγὴ Μυτιληναίων (427 π. Χ.). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περικλέους ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς πολιτείας ὁ δημογωγὸς Κλέων, ὅστις ἤτο τὸ ἐπάγγελμα βυρσοδέψης καὶ ἀνὴρ φωνασκός, αὐθάδης καὶ καυχηματίας. Κατὰ συμβουλήν λοιπὸν τούτου οἱ Ἀθη-

ναῖοι, ὅτε κατὰ τὸ ἔτος 427 ὑπέταξαν τὴν ἀποστατήσασαν Μυτιλήνην, ἀπεφάσισαν νὰ θανατώσωσι πάντας τοὺς Μυτιληναίους, τὰς δὲ γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν νὰ ἐξανδραποδίσωσιν. Ἄλλ' εὐτυχῶς τὴν ἐπομένην ἡμέραν ὁ λαὸς παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ Κλέωνος μετέβαλε τὴν σκληρὰν ταύτην ἀπόφασιν καὶ κατεδίκασεν εἰς θάνατον τοὺς πρωταίτιους μόνον τῆς ἀποστάσεως, οἵτινες ἦσαν ὑπὲρ τοὺς χιλίους.

Καταστροφὴ Πλαταιῶν (427 π. Χ.). Ἐπειδὴ αἱ Πλαταιαὶ ἦσαν σύμμαχοι τῶν Ἰωνοῦν, οἱ Σπαρτιῆται ἀπὸ τοῦ 429 ἐπολιορκήσαν αὐτάς. Ἐπὶ δύο ἔτη ἥρωικῶς ἀνθίσταντο οἱ Πλαταιεῖς· ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι ἕνεκα τῆς κακῆς διευθύνσεως τῶν πολιτικῶν αὐτῶν πραγμάτων κατέλιπον αὐτοὺς ἀπροστατεύτους, οἱ Σπαρτιῆται ἠδυνήθησαν τῷ 427 νὰ κυριεύσωσι τὰς Πλαταιάς. Διακόσιοι ἐκ τῶν κατοίκων καὶ 25 Ἀθηναῖοι ἐσφαγήσαν ἀνήλεῶς, αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά ἐξανδραποδίσθησαν καὶ ἡ πόλις κατεσκάφη ἐκ θεμελιῶν.

Νικίειος εἰρήνη (421 π. Χ.). Ὁ μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιῆς πόλεμος ἐξηκολούθει λυσσιδῶς μέχρι τοῦ 421 π. Χ., ὅποτε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κλέωνος ἐν τινι μάχῃ συνφωλολογήθη μεταξὺ τῶν διαμαχομένων πόλεων πεντηκονταετῆς εἰρήνη. Ἡ εἰρήνη αὕτη ὠνομάσθη Νικίειος, διότι ἔγεινε τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ συνετοῦ τῶν Ἀθηναίων στρατηγοῦ Νικίου.

7. Ἀλκιβιάδης, Νικίας καὶ Δημοσθένης.

Σικελικὸς πόλεμος (413—413 π. Χ.).

Ἡ Νικίειος εἰρήνη, ἣτις τὰ μέγιστα θὰ ὠφελεῖ τὴν Ἑλλάδα, δὲν διήρκεσε δυστυχῶς ἐπὶ πολὺ, διότι ἐν Ἀθήναις ὑπῆρχον φιλοπόλεμοι νέοι, οἵτινες ὑπὸ φιλοδοξίας κινούμενοι ἐπεθύμουν τὴν ἐπανάληψιν τοῦ πολέμου. Ἀρχηγὸς δὲ τῶν νέων τούτων ἦτο ὁ Ἀλκιβιάδης, συγγενῆς τοῦ Περικλέους καὶ μαθητῆς τοῦ Σωκράτους· οὗτος ἦτο ἀνὴρ εὐφυῆς, εὐγλωττος, ἀνδρείος καὶ πλουσιώτατος· ἀλλ' ὑπερήφανος, αὐθάδης, ματαιόφρων καὶ ἀσεβῆς καὶ πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ πρὸς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος του· φρονῶν δὲ, ὅτι ὁ πόλεμος ἦτο ἀναγκαῖος πρὸς ὕψωσιν αὐτοῦ καὶ ἀδιαφορῶν, ἂν ἔμελλε νὰ ἀποβῇ καταστρεπτικὸς εἰς τὴν ἐκυτοῦ πατρίδα, παρεκίνει τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐκστρατεύσωσι κατὰ τῆς Σικελίας, ὅπως κυριεύσωσι τὴν μεγάλην καὶ πλουσίαν τχύτην νῆσον. Οἱ Ἀθηναῖοι, πρὸ πολλοῦ ἐπιθυμοῦντες νὰ κυριεύσωσι τὴν εὐφρονον Σικελίαν, ἐπέισθησαν εἰς τοὺς λόγους τοῦ

Ἀλκιβιάδου καὶ ἐζήτησαν ἀφορμὴν πρὸς ἐκστρατείαν. Ὡς τοιαύτη δὲ ἐδόθη ἢ ἐξῆς.

Οἱ Ἐγεσταῖοι, κάτοικοι τῆς ἐν Σικελίᾳ πόλεως Ἐγέστης, πολεμοῦντες πρὸς τοὺς Σελινουντίους καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῶν Συρακοσίους καὶ στενοχωρούμενοι ὑπὸ αὐτῶν, ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων. Οὗτοι τότε εὐθὺς ἠτοίμασαν στόλον ἐξ 134 πλοίων καὶ στρατὸν ἐκ 36 χιλιάδων ἀνδρῶν καὶ ἀπέστειλαν τῷ 415 π. Χ. εἰς Σικελίαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀλκιβιάδου, τοῦ Νικίου καὶ τοῦ Λαμάχου. Ἄλλ' ὅτε οὗτοι ἔφθασαν εἰς Σικελίαν καὶ συνεσκέπτοντο περὶ τοῦ σχεδίου τοῦ πολέμου, οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ἀλκιβιάδου ἐν Ἀθήναις κατηγορήσαν αὐτόν, ὅτι πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του, διασχεδάζων ἐν καιρῷ νυκτὸς μετὰ τῶν φίλων του, συνέτριψε τοὺς Ἐρμῆς τῆς πόλεως. Ἦσαν δὲ οἱ Ἐρμῆ μαρμαρίνοι τετραγωνικαὶ στῆλαι, φέρουσαι κεφαλὴν Ἐρμού ἢ ἥρωος, καὶ ἐκόσμουσαν τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως. Οἱ Ἀθηναῖοι, πεισθέντες εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην, ἔπεμψαν τὴν ἱερὰν Σαλαμινίαν ναῦν καὶ προσεκάλεσαν τὸν Ἀλκιβιάδην καὶ τοὺς φίλους αὐτοῦ νὰ ἐπανεέλθωσιν εἰς Ἀθήνας, ὅπως δικασθῶσιν. Ἄλλ' ὁ Ἀλκιβιάδης, φοβούμενος περὶ τῆς ζωῆς του, κατέφυγεν εἰς Ἄργος, ἔνθα ἔμαθεν, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι κατεδίκασαν αὐτόν εἰς θάνατον· τότε εἶπεν· «ἐγὼ θὰ δεῖξω εἰς αὐτούς, ὅτι ζῶ» καὶ ἀπελθὼν εἰς Σπάρτην ἔπεισε τοὺς Σπαρτιάτας νὰ στείλωσι στρατὸν εἰς Σικελίαν πρὸς βοήθειαν τῶν Συρακοσίων καὶ καταστρέψωσι τὴν ἐκεῖ δύναμιν τῶν Ἀθηναίων.

Ὁ Νικίας ἐν Σικελίᾳ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἀλκιβιάδου, πολιορκήσας στενῶς τὰς Συρακούσας καὶ κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν, ἔφερεν αὐτὰς εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ παραδοθῶσιν. Ἄλλ' αἴφνης φθάσας ὁ Σπαρτιάτης Γυλίππος μετὰ τρισχιλίων ὀπλιτῶν ἐνίκησεν αὐτόν καὶ ἠνάγκασε νὰ ζητήσῃ ἐξ Ἀθηνῶν νέας βοηθείας, αἵτινες καὶ ἀπεστάλησαν ὑπὸ τὸν ἔξοχον στρατηγὸν Δημοσθένην. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως καὶ μετὰ τὰς νέας ταύτας βοηθείας ἐνίκηθησαν καὶ κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν, ἀπολέσαντες 2 χιλιάδας ἀνδρῶν. Ἐπὶ τέλους δὲ, πανταχόθεν προσβαλλόμενοι ὑπὸ τοῦ Γυλίππου καὶ τῶν Συρακοσίων, ἠναγκάσθησαν μετὰ αἱματηροῦς ἀγῶνας νὰ παραδοθῶσιν εἰς τοὺς ἐχθροὺς 413 π. Χ. Καὶ ὁ μὲν Νικίας καὶ ὁ Δημοσθένης εὐθὺς ἐφρονεύθησαν λιθοβοληθέντες ὑπὸ τῶν Συρακοσίων, ἐκ δὲ τῶν στρατιωτῶν πλεῖστοι μὲν κατεσφάγησαν, ἑπτακισχίλιοι δὲ ἐρρίφθησαν εἰς τὰ λατομεῖα, πολλοὶ δὲ ἐπωλήθησαν ὡς ἀνδράποδα, καὶ ὀλίγοι τινὲς κατῴρθωσαν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Ἀθήνας. Τοιοῦτον ὀλεθριον τέλος ἔλαβεν ἢ ἐπὶ Σικελίαν ἐκστρατεία, ἣτις ἐγένετο τῆ συμβουλῆ τοῦ φιλοδόξου καὶ γῆραιστοῦ Ἀλκιβιάδου!

8. Τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (404 π. Χ.).

Ἡ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ναυμαχία, καθαίρεσις τῶν τειχῶν τῶν Ἀθηνῶν καὶ κατάλυσις τῆς ἡγεμονίας αὐτῶν.

Οἱ Ἀθηναῖοι, ἂν καὶ ὑπέστησαν τὴν φοβερὰν ἐν Σικελίᾳ πανωλεθρίαν, οὐδόλως ἀπήλπισαν, ἀλλὰ τάχιστα κατασκευάσαντες νέον στόλον, ἐξηκολούθησαν πεισματωδῶς τὸν κατὰ τῆς Σπάρτης πόλεμον. Καὶ κατὰ μὲν τὸ ἔτος 411 π. Χ. ἐνίκησαν τοὺς Λακεδαιμονίους παρὰ τὴν Σηστόν καὶ τὴν Ἄβυδον, τὸ δὲ ἐπόμενον ἔτος (410) παρὰ τὴν Κύζικον καὶ κατὰ τὸ ἔτος 406 παρὰ τὰς Ἀργινούσας νήσους μεταξὺ Λέσβου καὶ Μικρᾶς Ἀσίας.

Τῷ 405 ναύαρχος τῶν Λακεδαιμονίων ἦτο ὁ πολυμήχανος καὶ πανοὔργος Λύσανδρος, ὅστις πλεύσας εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ἐκυρίευσεν τὴν πόλιν Λάμψακον, σύμμαχον τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἠγκυροβόλησεν ἐκεῖ. Ὁ δὲ Ἀθηναϊκὸς στόλος, ἀποτελούμενος ἐξ 180 πλοίων, πλέων κατὰ πόδας, προσωρμίσθη εἰς θέσιν ἀλίμενον παρὰ τοὺς Αἰγὸς ποταμούς. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Λύσανδρος ἀπέφευγε τὴν μάχην, οἱ Ἀθηναῖοι περιφρονοῦντες αὐτόν, διεσκορπίζοντο εἰς τὴν Ξηρὰν, ἀφίνοντες τὰ πλοῖα αὐτῶν κενά. Αἰφνης ἡμέραν τινα ὁ πανοὔργος Λύσανδρος, ἐπωφελούμενος ἐκ τῆς κουφότητος ταύτης τῶν Ἀθηναίων ἐπιπίπτει καὶ κυριεύει ἄνευ μάχης ὅλα τὰ πλοῖα αὐτῶν πλὴν ὀκτώ, ἅτινα διεσώθησαν ὑπὸ τὸν ναύαρχον Κόνωνα εἰς τὴν Σαλαμίνα τῆς Κύπρου, καὶ τῆς ἱερᾶς Παράλλου, ἧτις ἔπλευσεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἀνήγγειλε τὴν θλιθερὰν εἶδησιν.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν ταύτην τῶν Ἀθηναίων ὁ Λύσανδρος ἔπλευσεν εἰς Πειραιᾶ καὶ ἐπολιόρκει τὰς Ἀθήνας κατὰ θάλασσαν, ἐνῶ συγχρόνως οἱ βασιλεῖς τῆς Σπάρτης Ἄγις καὶ Κλεομένης ἐπολιόρκησαν αὐτὰς κατὰ Ξηρὰν. Οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ ἐξάμηνον ἀντίστασιν, στενωχωρούμενοι ὑπὸ τῆς πείνης, ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσι τῷ 404 π.Χ. διὰ συνθήκης. Δι' αὐτῆς ὑπεχρεώθησαν νὰ καθαίρῳσι τὰ Μακρὰ Τείχη, νὰ παραδώσωσι τὰ πλοῖα αὐτῶν πλὴν 12 καὶ νὰ ἀκολουθῶσι τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν εἰς πᾶσαν ἐκστρατείαν. Οὕτως ἐπερατώθη ὁ μακρὸς Πελοποννησιακὸς πόλεμος, ἕνεκα τοῦ ὁποίου οἱ Ἀθηναῖοι ἀπώλεσαν τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος, ἣν ἀνέλαβον ἔκτοτε οἱ Σπαρτιάται.

Τριάκοντα τύραννοι καὶ Θρασύβουλος. Ὁ Λύσανδρος μετὰ τὴν παράδοσιν τῶν Ἀθηνῶν, καταργήσας τὸ ἀρχαῖον δημοκρατικὸν πολίτευμα, παρέδωκε τὴν κυβέρνησιν τῆς πόλεως εἰς 30 ἄνδρας,

οἵτινες διὰ τὰς ἀπανθρώπους αὐτῶν πράξεις δικαίως ὠνομάσθησαν τύραννοι. Οὗτοι ἄλλους μὲν τῶν πολιτῶν ἐφόνεον ἀδίκως, ἄλλους ἐξώριζον καὶ ἄλλων ἤρπαζον τὴν περιουσίαν. Ὅθεν πλεῖστοι φιλελευθεροὶ πολῖται ἠναγκάσθησαν νὰ φύγωσιν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς διαφόρους πόλεις, ὅπως σωθῶσιν.

Μεταξὺ τῶν φυγάδων Ἀθηναίων ἦτο καὶ ὁ Θρασύβουλος, ἀνὴρ τίμιος καὶ γενναῖος, ὅστις εἶχε καταφύγη εἰς τὰς Θήβας. Μὴ φέρων οὗτος νὰ βλέπῃ τὴν πατρίδα αὐτοῦ δεδουλωμένην, ἐπῆλθε μετὰ πολλῶν φυγάδων κατὰ τῶν τυράννων καί, μάχης γενομένης ἐν τοῖς ὁδοῖς τοῦ Πειραιῶς, ἐνίκησεν αὐτοὺς καὶ ἐξεδίωξε τῶν Ἀθηνῶν μετὰ τυραννίαν ὀκτῶ μόνον μηνῶν. Οὕτω ἀποκατεστάθη καὶ πάλιν ἐν Ἀθήναις τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα τοῦ Σόλωνος, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐστεφάνωσαν τὸν Θρασύβουλον διὰ κλάδου ἐλαίας καὶ ἀνήγειραν αὐτῷ ἀνδριάντα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

9. Ἀνάγκαις τοῦ Κύρου καὶ κατάθαισις ἡ κάθοδος τῶν Μυρίων (401—400 π. X.).

Ξενοφῶν

Καθ' ὃν χρόνον ἐν Ἑλλάδι διεξήγετο ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος, ἐβασίλευεν ἐν Περσίᾳ Δαρεῖος ὁ Β', ὁ ἐπικαλούμενος Νόθος. Οὗτος ἔσχεν ἓκ τῆς συζύγου αὐτοῦ Παρυσάτιδος δύο υἱούς, τῶν ὁποίων μεγαλύτερος μὲν ἦτο ὁ Ἀρταξέρξης, νεώτερος δὲ ὁ Κῦρος. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ Δαρείου τῷ 405 π. X., παρέλαβε τὴν βασιλείαν ὁ πρωτότοκος αὐτοῦ υἱὸς Ἀρταξέρξης, ὅστις ἐπωνομάζετο Μνήμων. Ἀλλ' ὁ Κῦρος, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Παρυσάτιδος, ἦτις ἠγάπα αὐτὸν μᾶλλον ἢ τὸν Ἀρταξέρξη, ἀπεφάσισε νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καὶ καταλάβῃ αὐτὸς τὴν βασιλείαν.

Εὐρισκόμενος ὁ Κῦρος ἐν Λυδίᾳ, ἔνθα εἶχε διορισθῆ σατραπῆς, συνήθροισε κρυφίως περὶ τὰς 100 χιλιάδας βαρβάρων καὶ 13 χιλιάδας Ἑλλήνων μισθοφόρων καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 401 π. X. ξεστράτευσε κατὰ τοῦ ἀδελφου αὐτοῦ. Μετὰ πορείαν δὲ τριῶν μηνῶν, διαβάς τὸν Εὐφράτην ποταμὸν, συνήντησε τὸν βασιλέα παρὰ τὰ Κούαζα τῆς Βαβυλωνίως, ἔχοντα περὶ τὸ ἓν ἑκατομμύριον στρατοῦ, καὶ συνῆψε πρὸς αὐτὸν πεισματώδη μάχην. Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ἐνίκησαν

μὲν οἱ Ἕλληνες τὰ ἀπέναντι αὐτῶν βαρβαρικά στρατεύματα, ἀλλ' ἐφρονεῦθη ὁ Κύρος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ βάρβαροι ἐτραύπησαν εἰς φυγὴν.

Οἱ Ἕλληνες, μαθόντες τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου, εὐθύς ἀπεφάσισαν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν, ὅτε προσελθόντες κήρυκες παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ Τισσαφέρνους, σατράπου τῆς Περσίας, ἐζήτησαν παρ' αὐτῶν νὰ παραδώσωσι τὰ ὄπλα. Ἀλλ' οὗτοι ἀπήντησαν, ὅτι δὲν εἶνε ἴδιον τῶν νικητῶν νὰ παραδίδωσι τὰ ὄπλα καί, ἂν ὁ βασιλεὺς ζητῇ αὐτὰ ὡς νικητῆς, ἄς ἔλθῃ νὰ τὰ λάβῃ. Ὁ Τισσαφέρνης, ἐννοήσας ἐκ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης, ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶχον σκοπὸν νὰ πολεμήσωσι μᾶλλον ἢ νὰ παραδώσωσι τὰ ὄπλα, συνέλαβεν ἡμέραν τινὰ δολίως τοὺς στρατηγούς αὐτῶν καὶ ἐφόνευσεν ἅπαντας.

Ἀπομείναντες οὕτω οἱ Ἕλληνες ἄνευ ἀρχηγῶν κατελήφθησαν ὑπὸ δεινῆς ἀπελπισίας· τοσαύτην δὲ λύπην εἶχον, ὥστε κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς ἡμέρας ἐκείνης οὔτε φῶτα ἐφρόντισαν νὰ ἀνάψωσιν, οὔτε τὸ στρατόπεδον αὐτῶν νὰ φυλάξωσιν· οὐδεὶς δὲ ἐκοιμήθη, διότι δὲν ἄφινεν αὐτοὺς ἡ λύπη καὶ ὁ πόθος τῆς πατρίδος, τῶν γονέων, τῶν γυναικῶν καὶ τῶν τέκνων, τοὺς ὁποίους δὲν ἠλπίζον, ὅτι θὰ ἐπανίδωσι πλέον. Ἀλλ' ἐνῶ ἦσαν ἐν τοιαύτῃ δεινῇ θέσει, αἴφνης παρουσιάζεται ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν Ξενοφῶν ὁ Ἀθηναῖος, ὅστις παρηκολούθει τὴν ἐκστρατείαν ἀπλῶς χάριν περιγητέως, καὶ συναθροίσας τοὺς ἀξιωματικούς, ὅσοι ἐσφύζοντο, λέγει πρὸς αὐτούς, ὅτι πρέπει νὰ ἐκλέξωσιν ἄλλους στρατηγούς καὶ ἀναχωρήσωσιν εἰς Ἑλλάδα. Πάντες ἐπεδοκίμασαν τὴν γνώμην τοῦ Ξενοφῶντος καὶ εὐθύς ἐξέλεξαν πέντε στρατηγούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ αὐτόν. Ἴνα δὲ εἶναι ἐλαφρότεροι οἱ στρατιῶται κατὰ τὴν μακρὰν πορείαν, ἣν ἐμελλον νὰ ἐπιχειρήσωσιν, ἔκαυσαν τῇ συμβουλῇ αὐτοῦ τὰ φορτηγὰ ἀμάξια καὶ τὰς σκηνάς.

Ἀνεκδιήγητα εἶναι, ὅσα οἱ Ἕλληνες ἔπαθον κατὰ τὴν κήθοδον αὐτῶν. Διήρχοντο ἀγνώστους ἐχθρικός χώρας, ἀνέβαινον καὶ κατέβαινον ὄρη χιονοσκεπῆ καὶ ὑψηλά, διέβαινον ποταμούς βαθεῖς καὶ ὄρη-τικούς, ἐνῶ συγχρόνως προσεβάλλοντο ὑπὸ βαρβάρων λαῶν καὶ κατετρύχοντο ὑπὸ τοῦ ψύχους καὶ τῆς πείνης. Τέλος δὲ διὰ τῆς καρτερίας αὐτῶν καὶ τῆς στρατηγικῆς ἱκανότητος τοῦ Ξενοφῶντος ἐφθασαν μετὰ πορείαν τεσσάρων ὄλων μηνῶν εἰς τὸ μεταξὺ Ἐρζεροῦμ καὶ Τραπεζοῦντος ὄρος, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται Θήκης.

Ὅτε οἱ στρατιῶται ἀνήλθον ἐπὶ τοῦ ὄρους τούτου καὶ εἶδον μακρόθεν τὸν Εὐξείνιον Πόντον, αἴφνης ἀντήχησαν πανταχόθεν αἱ φωναὶ «θάλαττα, θάλαττα» καὶ ἤρχισαν ἐκ τῆς χαρᾶς αὐτῶν νὰ ἐναγκαλιζονται καὶ καταφιλῶσιν ἀλλήλους. Ἐκεῖθεν δὲ κατήλθον εἰς τὴν παρὰ τὸν Εὐξείνιον Πόντον Ἑλληνικὴν πόλιν Τραπεζοῦντα τῷ 400 π. Χ. καὶ ἐκ ταύτης εἰς Κερασσοῦντα, ἔνθα ἀριθμηθέντες εὐρέθησαν 8,600, τῶν λοιπῶν ἀπολεσθέντων ὑπὸ τῶν πολεμίων, τοῦ ψύχους καὶ τῶν

ἀσθενειῶν. Μετὰ δὲ νέους κινδύνους ἔφθασαν εἰς τὸ Βυζάντιον καὶ ἐκεῖθεν ὁ Ξενοφῶν ᾠδήγησεν αὐτοὺς εἰς Πέργαμον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ παρέδωκεν εἰς τὸν στρατηγὸν τῆς Σπάρτης Θίμβρωνα, ὅστις ἐπολέμει κατὰ τῶν Περσῶν ὑπὲρ τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων.

Τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Κύρου κατὰ τοῦ Ἀρταξέρξου καὶ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς πατρίδας αὐτῶν περιέγραψεν ὁ Ξενοφῶν ἐν τινι τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, ὅπερ ἐπιγράφεται «Κύρου Ἀνάβασις». Ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὅμως τὰ δύο σπουδαῖα ταῦτα γεγονότα ὀνομαζόνται Ἀνάβασις τοῦ Κύρου καὶ Κατάβασις ἢ Κάθοδος τῶν Μυρίων. Λέγονται δὲ οἱ Ἕλληνες μύριοι ἤτοι 10,000, διὰ τὸ στρογγύλον τοῦ ἀριθμοῦ, ἐνῶ ὡς γνωρίζομεν, οἱ ἐπιστρέψαντες ἦσαν 8,600. Ἡ Ἀνάβασις τοῦ Κύρου καὶ ἡ Κάθοδος τῶν Μυρίων εἶνε ἀξιωματικῶν πρῶτον μὲν διὰ τὴν καρτερίαν, τὴν γενναϊότητα καὶ τὴν φιλοπατρίαν, ἣν ἔδειξαν οἱ Ἕλληνες, ἔπειτα δὲ διότι κατεδείχθη καὶ ἡ ἀδυναμία τῶν Περσῶν, οἵτινες δὲν ἠδυνήθησαν νὰ καταβάλωσι μίαν ἡμέραν ἀνθρώπων, εὐρισκομένων ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν.

Ἀγνησίλαος.

10. Αἰ ἐν Ἀσίᾳ νῆκαι καὶ ἀνάκλησις αὐτοῦ

(396 - 394 π. Χ.).

Ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας Ἀρταξέρξης, θέλων νὰ τιμωρήσῃ τὰς ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλληνικὰς πόλεις, διότι ἐβοήθησαν τὸν Κύρον εἰς τὴν κατ' αὐτοῦ ἐκστρατείαν, ἔστειλε τὸν Τισσαφέρην, ἵνα ὑποτάξῃ αὐτάς. Τότε αἱ κινδυνεύουσαι Ἑλληνικαὶ πόλεις ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῆς Σπάρτης, ἣτις ἀπέστειλεν ἐκεῖ πρὸς ὑπερασπισίαν αὐτῶν πρῶτον μὲν τὸν στρατηγὸν Θίμβρωνα, ἔπειτα δὲ τὸν Δερκυλλίδαν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ κίνδυνος ἦτο μέγας, διότι διεδίδετο, ὅτι ὁ Ἀρταξέρξης παρεσκευάζε μεγάλας δυνάμεις, ἵνα διώξῃ τοὺς Σπαρτιάτας ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἀγνησίλαος.

Ὁ Ἀγνησίλαος ἦτο μικρὸς τὸ ἀνάστημα, χωλὸς καὶ δύσμορφος, εἶχεν ὅμως πλείστας ἀρετὰς καὶ μερίστην γενναϊότητα. Παραλαβὼν δὲ ὀκτακισχιλίους ἀνδρας, εἰσέβαλε τῷ 396 π. Χ. εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ ἐνεφανίσθη εἰς Ἐφεσον, σκοπῶν νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ Τισσαφέρην. Ἀλλ' οὗτος φοβηθεὶς συνωμολόγησε πρὸς αὐτὸν τρίμηνον εἰρήνην, ὑποσχόμενος, ὅτι ὁ βασιλεὺς θὰ ἀφήσῃ ἐλευθέρως τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις, ἔπειτα ὅμως, ἐτοιμάσας στρατὸν παρέβη τὰς συνθήκας καὶ ἐκήρυξε τὸν πόλεμον. Ὁ Ἀγνησίλαος μετὰ τοῦ ὀλιγαριθμοῦ αὐτοῦ

στρατοῦ ἐνίκησεν αὐτὸν πολλαίς καὶ εἰσέβαλεν εἰς Φρυγίαν· ἐκεῖθεν δὲ ἐπῆλθε κατὰ τῆς Λυδίας καί, συναντήσας τὸν Περσικὸν στρατὸν ἐν τῇ πεδιάδι τῶν Σάρδεων παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Πακτωλοῦ ποταμοῦ, κωτετρόπωσεν αὐτὸν κατὰ κράτος καὶ ἔλαβεν ἄπειρα λάφυρα (395 π. X.). Μετὰ τὴν ἤτταν ταύτην ὁ Μέγας βασιλεὺς ἀπέστειλε τὸν σατράπην Τιθραύστην, ὅστις τὸν μὲν Τισσαφέρην ἀπεκεφάλισε διὰ τὴν ἀνικανότητά αὐτοῦ, εἰς δὲ τὸν Ἀγησίλαον προέτεινε νὰ λάβῃ χρήματα καὶ ἀναχωρήσῃ εἰς Ἑλλάδα. Ἀλλ' ὁ Ἀγησίλαος ἀπήντησεν ὑπερηφάνως, ὅτι «οἱ Ἕλληνες συνειθίζουσι νὰ λαμβάνωσι παρὰ τῶν ἐχθρῶν οὐχὶ δῶρα, ἀλλὰ λάφυρα.

Δύο ἔτη ἐστρατήγει ὁ Ἀγησίλαος καὶ τὸ ὄνομά του εἶχε διασημισθῆ ἀνὰ τὴν Ἀσίαν· πάντες δὲ οἱ ἐκεῖ Ἕλληνες ἠσθάνοντο χαρὰν μεγάλην βλέποντες τοὺς μαλθακοὺς Πέρσας νὰ τρέμωσι πρὸ αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐνῶ ἠτοιμάζετο τὸ τρίτον ἔτος νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Περσίας καὶ καταλύσῃ ὀλοτελιῶς τὸ Περσικὸν κράτος, αἴφνης οἱ ἔμποροι ἀνακαλοῦσιν αὐτὸν ἐκ τῆς Ἀσίας, διότι οἱ Θηβαῖοι, οἱ Ἀργεῖοι, οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Κορίνθιοι, πεισθέντες διὰ χρημάτων ὑπὸ τοῦ Τιθραύστου, ἐκήρυξαν πόλεμον κατὰ τῆς Σπάρτης.

Ἡ ἐν Κορωνεῖα μάχη (394 π. X.). Ὁ Ἀγησίλαος, εὐθύς ὡς ἔλαβε τὴν πρόσκλησιν τῶν ἐφόρων, ἔδειξεν ἀξιοθαύμαστον πειθαρχίαν καί, καταλιπὼν τὸ λαμπρὸν ὄνειρόν του, ἐξέκίνησεν εἰς Ἑλλάδα. Διαβὰς δὲ τὸν Ἑλλήσποντον, διῆλθε διὰ τῆς Θράκης, Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας καί, συναντήσας τοὺς ἀντιπάλους ἐν Κορωνεῖα τῆς Βοιωτίας, συνῆψε πρὸς αὐτοὺς αἵματηρὰν μάχην (394 π. X.), καθ' ἣν ἐνίκησε μὲν, ἀλλ' ἔλαβε πολλὰς πληγὰς καὶ μόλις ἐσώθη. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Ἀγησίλαος ἐπανῆλθεν εἰς Σπάρτην, κομίζων ἄπειρα λάφυρα, ἅτινα εἶχε λάβῃ κατὰ τὸ διετὲς διάστημα τῆς ἐν Ἀσίᾳ ἐκστρατείας, καὶ ἐγένετο δεκτὸς μετὰ μεγάλων τιμῶν.

11. Κόνων. Ἡ ἐν Κνίδῳ ναυμαχία (394 π. X.).

Ἀνατειχισμὸς Ἀθηνῶν (592).

Οἱ Σπαρτιῆται, ἂν καὶ κατὰ ξηρὰν ἐνίκησαν τοὺς ἀντιπάλους αὐτῶν, ἀπώλεσαν ὅμως τὴν κατὰ θάλασσαν ἡγεμονίαν. Ὁ Ἀθηναῖος Κόνων, ὁ ὅποιος, ὡς εἶδομεν διεσώθη εἰς Σαλαμίνα τῆς Κύπρου μετὰ τὴν ἐν Αἰγαῖς ποταμοῖς πανωλεθρίαν τῶν Ἀθηναίων, κατώρθωσε τῇ βοηθείᾳ τοῦ σατράπου τῆς Φρυγίας Φαρναβάζου καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Σαλαμίνας Εὐαγόρου νὰ κατασκευασθῇ διὰ Περσικῶν χρημάτων στόλος καὶ νὰ γίνῃ αὐτὸς ναύαρχος. Ἐχὼν λοιπὸν συνάρχοντα καὶ

τὸν σατραπὴν Φαρνάβαζον, ἐπῆλθε κατὰ τοῦ στόλου τῶν Λακεδαιμονίων καὶ συναντήσας αὐτὸν παρὰ τὴν Κνίδον τῆς Καρίας τῷ 394 π.Χ. κατέστρεψε μετὰ πεισματώδη ναυμαχίαν ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς ἐν Κορωνεῖα μάχης.

Μετὰ τὴν νίκην ταύτην ὁ Κόνων ἠλευθέρωσε πλείστας Ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Ἀσίας ἐκ τῆς τυραννίας τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἔδωκε πάλιν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ τὰς Ἀθήνας τὴν κατὰ θάλασσαν ἡγεμονίαν. Πλεύσας δὲ τὸ ἐπόμενον ἔτος εἰς Πειραιᾶ, ἠδυνήθη διὰ Περσικῶν χρημάτων νὰ ἀνεγειρήτῃ ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν κατεδαφισθέντα Μακρὰ τεῖχη τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς (392 π. Χ.). Ὁ Κόνων πολὺ ἐτιμήθη ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του διὰ τὴν πράξιν ταύτην, αἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐφάνοντο, ὅτι ἀνελάμβανον τὸ πρότερον αὐτῶν μεγαλεῖον.

12. Ἀνταλκίδειος εἰρήνη (387 π. Χ.).

Οἱ Σπαρτιατὰι βλέποντες, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ καταβάλωσι τοὺς ἀντιπάλους αὐτῶν καὶ φοβούμενοι μὴ αἱ Ἀθηναῖοι λάβωσιν, ὡς πρότερον, τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος, ἀπεφάσισαν νὰ προσελκύσωσι τὴν συμμαχίαν τῶν Περσῶν. Ἀπέστειλαν λοιπὸν εἰς Ἀσίαν τὸν Ἀνταλκίδαν, ἓνα τῶν πέντε Ἐφόρων, ὅστις μετὰ μακρὰς διαπραγματεύσεις συνωμολόγησε τῷ 387 π. Χ. μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας Ἀρταξέρξου εἰρήνην, ἄτιμον διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἣτις ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ὠνομάσθη Ἀνταλκίδειος. Δι' αὐτῆς αἱ μὲν Ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, αἱ νῆσοι Κλαζομεναὶ καὶ ἡ Κύπρος παρεδόθησαν εἰς τὸν μέγαν βασιλέα, αἱ δὲ λοιπαὶ πόλεις καὶ νῆσοι, πλὴν τῆς Δήμου, Ἰμβρου καὶ Σκύρου, αἵτινες κατεῖχοντο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἐκηρύχθησαν αὐτόνομοι καὶ ἐλεύθεροι. Τὴν εἰρήνην ταύτην ἀπεδέχθησαν ἅπασαι αἱ ἐν Ἑλλάδι πόλεις καὶ οὕτως αἰσχυρῶς παρέδιδον τοὺς ἐν Ἀσίᾳ ἀδελφούς των εἰς τοὺς Πέρσας. Τοιαῦτα εἶναι τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα τῶν διχονοιῶν καὶ τῶν ἐμφυλίων σπαραγμῶν!

Μετὰ τὴν Ἀνταλκίδειον εἰρήνην ἡ ἡγεμονία τῆς Σπάρτης ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος διετηρήθη ὀλίγον χρόνον· ἀνέλαβον δὲ αὐτὴν ἀπὸ τοῦ 371 π. Χ. αἱ Θῆβαι ἐπὶ τῶν ἐνδόξων αὐτῶν στρατηγῶν Πελοπίδου καὶ Ἐπαμεινώνδου. Ἀλλὰ καὶ αὐταὶ κατέπεσον, ἡ δὲ Ἑλλὰς περιῆλθεν ὑπὸ τὴν Μακεδονικὴν κυριαρχίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

13. Δημοσθένης ὁ ῥήτωρ (382—322 π. Χ.) καὶ ὁ
χρηστὸς Φωκίων (398—348 π. Χ.).

Δημοσθένης ὁ ῥήτωρ ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 382 π. Χ. καὶ ἦτο υἱὸς τοῦ εὐπόρου μαχαίροποιοῦ Δημοσθένους. Ἐν ἡλικίᾳ ἑπτὰ ἐτῶν ἀπολέσας τὸν πατέρα του, ἐτέθη ὑπὸ κηδεμονίαν, ἀλλ' οἱ κηδεμόνες αὐτοῦ ἔχι μόνον δὲν ἐφρόντισαν περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεώς του, ἀλλὰ καὶ μέγα μέρος τῆς πατρικῆς του κληρονομίας ἐσφετερίσθησαν. Δεκαεπταετῆς ὁ Δημοσθένης ἐνήγαγεν εἰς τὸ δικαστήριον τοὺς κηδεμόνας αὐτοῦ, καὶ ἐκέρδησε μὲν τὴν δίκην, ὁμιλήσας ὁ ἴδιος πρὸς ὑπεράσπισίν του, ἀλλ' ἐλάχιστον μέρος τῆς περιουσίας ἠδυνήθη νὰ λάβῃ ὀπίσω.

Πολὺ νέος ὁ Δημοσθένης ἔδειξε μεγίστην κλίσιν πρὸς τὴν ῥητορικὴν καὶ ἐδιδάχθη αὐτὴν παρὰ τοῦ ῥήτορος Ἰσαίου ἐπ' ἀμοιβῇ 10 χιλιάδων δραχμῶν. Ἀλλ' ὅσον καλῶς καὶ ἂν ἐμορφώθη, οὐχ ἤττον ὅμως δὲν ἠδύνατο νὰ ἀγορεύῃ ἐλευθέρως, ὡς ἔχων πολλὰ φυσικὰ ἐλαττώματα. Ἦτο δηλ. τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀδύνατον καὶ ἰσχνόν, ἡ φωνὴ ἀσθενής, ἡ γλῶσσα τραυλὴ καὶ ἡ ἀναπνοὴ δύσκολος· ὁσάκις δὲ ἠγόρευεν, ὕψωνε τὸν ἕτερον τῶν ὤμων· μάλιστα δὲ διηγοῦνται, ὅτι ἐπιχειρήσας ποτὲ νὰ ὁμιλήσῃ ἐνώπιον τοῦ πλήθους, κατεγελάσθη καὶ κατεσυρίχθη ὑπ' αὐτοῦ. Ἀλλὰ πάντα τὰ ἐλαττώματά του ὁ Δημοσθένης κατάρθωσε διὰ τῆς ἐπιμονῆς καὶ ἀσκήσεως νὰ νικήσῃ καὶ ἀναδειχθῇ οὕτως ὁ μέγιστος τῶν ῥητόρων τῆς ἀρχαιότητος.

Ὅτε ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος ἐζήτηι νὰ γίνῃ κύριος τῆς Ἑλλάδος, τότε ὁ Δημοσθένης ἐπεδόθη εἰς τὰ πολιτικὰ καὶ διὰ τῆς μεγάλης του ἐγγλωττίας ἀντέπραπτεν εἰς τὰς ἐνεργείας τῶν μισθωτῶν αὐτοῦ· συνεβούλευε δὲ τοὺς Ἀθηναίους νὰ μιμηθῶσι τὴν φιλοπατρίαν τῶν προγόνων των, νὰ ἀποβάλλωσι πάντες τὴν ἀδιαφορίαν καὶ ὀκνηρίαν καὶ ἀντιταξῶσι τὰς δυνάμεις των κατὰ τῶν κατακτητικῶν σχεδίων τοῦ Φιλίππου. Παρ' ὅλας ὅμως τὰς προσπαθείας καὶ συμβουλὰς τοῦ Δημοσθένους, ὑπῆρχον ἐν Ἀθήναις καὶ ἕτεροι ἄνδρες φιλοπάτριδες, οἵτινες, γνωρίζοντες τὴν κακὴν κατάστασιν τῆς πατρίδος των, θεώρουσαν ὠφελιμώτατον νὰ ἔχωσιν εἰρήνην πρὸς τὸν Φίλιππον· εἰς δὲ ἐκ τῶν ἀνδρῶν τούτων πρὸ πάντων ἦτο ὁ χρηστὸς Φωκίων.

Ὁ Φωκίων ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 398 π. Χ. καὶ ἦτο υἱὸς τοῦ Φώκου. Κατὰ τὴν νεότητά του ἤκουσε φιλοσοφικὰ μαθήματα καὶ

διδάσκαλον εἶχε τὸν περίφημον Πλάτωνα· εἶχε δὲ πολλὰς ἀρετάς, ἦτο δηλ. σοβαρός, κόσμιος, φιλόθρωπος, φιλόξενος καὶ αὐστηρός, προσέτι δὲ καὶ ἑξοχος στρατηγός καὶ μέγας πολιτικός ἀνὴρ. Ἄν καὶ ἦτο πένης οὐδέποτε ἐδέχετο δῶρα. Ὅτε ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἔστειλε ποτὲ εἰς αὐτὸν 100 τάλαντα «διατί εἰς ἐμὲ μόνον;» ἠρώτησεν ὁ Φωκίων τοὺς ἀπεσταλμένους. «Διότι σὲ μόνον θεωρεῖ καλὸν καὶ ἀγαθόν», ἀπήντησαν ἐκεῖνοι. «Τότε λοιπὸν ἄς μὲ ἀφήσῃ νὰ φρίνωμαι καὶ νὰ εἶμαι τοιοῦτος», εἶπε πάλιν ὁ Φωκίων καὶ δὲν ἐδέχθη τὰ δῶρα. Διὰ τὰς ἀρετάς του ταύτας ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ὁ χρηστός Φωκίων.

Ὁ Φωκίων ἂν καὶ συνεβούλευε τοὺς συμπολίτας του νὰ ἔχωσιν εἰρήνην πρὸς τὸν Φίλιππον, ὅμως οὐδέποτε ἠρνεῖτο νὰ πολεμήσῃ αὐτόν, ὡσάκις ἐξελέγετο στρατηγός. Τεσσαράκοντα καὶ πέντε φορές ἐξελέχθη στρατηγός καὶ πάντοτε διέπρεψεν εἰς τὰς μάχας. Ὅτε δὲ ὁ Δημοσθένης μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου προέτρπε τοὺς Ἀθηναίους εἰς πόλεμον κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ Φωκίων τούναντίον ἠγωνίσθη, ὅπως ἐμποδίσῃ πᾶσαν αὐτῶν ἐξέγερσιν· ὡσαύτως δὲ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου ἠμπόδισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐπαναστατήσωσι κατὰ τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀντίπατρου. Ἄλλ' ὁ Δημοσθένης περιερχόμενος τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις δὲν ἔπαυσεν ὑποκινῶν αὐτάς εἰς ἐπανάστασιν, ἐλπίζων τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος του. Οἱ Ἕλληνες ὑπήκουσαν εἰς τὰς προτροπὰς αὐτοῦ καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν Ἀθηναίων κατ' ἀρχὰς μὲν ἐνίκησαν τὸν Ἀντίπατρον ἐν Λαμία, ἀλλ' ἔπειτα ἠττήθησαν ὑπ' αὐτοῦ ἐν Κραννῶνι τῆς Θεσσαλίας (322 π. Χ.).

Τέλος τοῦ Δημοσθένους. (322 π. Χ.) Ὁ Ἀντίπατρος μετὰ τὴν ἦτταν τῶν Ἑλλήνων, ἐπελθὼν κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ συνάψωσι πρὸς αὐτὸν συνθήκας, καθ' ἃς ὑπεχρέωθησαν νὰ δεχθῶσι μακεδονικὴν φρουρὰν καὶ παραδώσωσι τὸν Δημοσθένην. Τότε ὁ Δημοσθένης ἔδραπέτευσεν εἰς τὴν νῆσον Καλαυρίαν, τὸν σημερινὸν Πόρον καὶ κατέφυγεν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ Ἀντίπατρος ἔστειλε στρατιώτας, ἵνα συλλάβωσιν αὐτόν, ὁ Δημοσθένης, μὴ θέλων νὰ πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν του ζῶν, ἔπιε δηλητήριον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐπ' αὐτοῦ, καὶ ἀπέθανε τῷ 322 π. Χ. Οἱ Ἀθηναῖοι, τιμῶντες τὴν φιλοπατρίαν τοῦ ἀνδρός, ἱδρυσαν πρὸς τιμὴν αὐτοῦ χαλκοῦν ἀνδριάντα καὶ ἐπέγραψαν τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα: «Δημόσθενης, ἐάν ἡ ἀνδρεία σου ἐξισοῦτο πρὸς τὴν φρόνησιν καὶ τὴν εὐγλωττίαν σου, οὐδέποτε ὁ Μακεδὼν Ἄρης θὰ ἐθρίαμβευσεν κατὰ τῆς Ἑλλάδος».

Τέλος τοῦ Φωκίωνος (318 π. Χ.). Μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν Ἀθηναίων εἰς τὸν Ἀντίπατρον ἡ διοίκησις τῆς χώρας ἀνετέθη εἰς τὸν

Φωκίωνα. ὅστις διὰ τῶν πολλῶν αὐτοῦ ἀρετῶν καὶ τῆς φρονίμου διοικήσεως ἀποκατέστησεν ἐν Ἀθήναις τὴν εἰρήνην καὶ τὴν εὐταξίαν. Καὶ ὅμως ὁ χρηστός οὗτος ἀνὴρ, συκοφαντηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του ὡς προδότης τῆς πατρίδος, κατεδικάσθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων εἰς θάνατον· οὕτω δὲ ὁ Φωκίων, πῶν ἐν τῇ εἰρκτῇ τὸ κώνειον, ἀπέθανε τῷ 318 π. Χ. ἐν ἡλικίᾳ 80 ἐτῶν. Δὲν παρῆλθεν ὅμως πολὺς χρόνος καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, μετανοήσαντες διὰ τὴν ἀδικίαν αὐτῶν πρᾶξιν, ἔστησαν πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἀνδριάντα, τὸν δὲ κατήγορόν του κατεδικάσαν εἰς θάνατον.

Τοιοῦτοι ὑπῆρξαν οἱ δύο οὗτοι ἄνδρες, ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Φωκίων, οἵτινες, ἂν καὶ εἶχον ἀντίθετα πολιτικὰ φρονήματα, ὅμως ἀμφότεροι μετὰ ζήλου εἰργάζοντο ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος τῆς πατρίδος αὐτῶν.

Τελευταία διαίρεσις τοῦ κράτους τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου (301 π. Χ.)

Ἀντίπατρος καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ.

Τὸ Μακεδονικὸν κράτος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, στερούμενον πλέον καλῆς διοικήσεως, περιῆλθεν εἰς μεγάλην παρακμὴν. Ἐπειδὴ ὁ Μέγας Ἀλεξάνδρος ἀποθνήσκων οὐδένα κατέλιπε διάδοχόν του, οἱ πρῶτοι τῶν στρατηγῶν συνελθόντες ἀνηγόρευσαν βασιλεῖα κατόπιν πολλῶν φιλονικιῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἀρριδαῖον. Ἄλλ' ἐπειδὴ αὐτός ἦτο ἀνίκανος νὰ κυβερνήσῃ, διώρισαν ἐπίτροπον αὐτοῦ τὸν στρατηγὸν Περδίκκην, εἰς τὸν ὅποιον ὁ Ἀλεξάνδρος πνέων τὰ λοιπὰ εἶχε δώσει τὸν δακτύλιον του.

Ὁ Περδίκκας γενόμενος ἐπίτροπος, διήρσε τὸ κράτος εἰς πολλὰς σατραπείας ἢ διοικήσεις καὶ τὴν διοίκησιν αὐτῶν ἀνέθεσεν εἰς τοὺς στρατηγοὺς τοῦ Ἀλεξάνδρου· ἄλλ' οὗτοι σκεπτόμενοι πῶς ἕκαστος ἠδύνατο νὰ γίνῃ κύριος τῆς ὅλης αὐτοκρατορίας, περιῆλθον εἰς ἐμφυλίους πολέμους, ἕνεκα τῶν ὁποίων καθ' ἅπασαν τὴν Μακεδονικὴν κυριαρχίαν ἐπεκράτησεν ἀταξία καὶ ἀναρχία καὶ πολλοὶ τῶν στρατηγῶν ἐδολοφονήθησαν, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Περδίκκας.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περδίκκου ὁ Ἀντίπατρος, ἐξακολουθῶν νὰ ἄρῃ ἐν Μακεδονίᾳ, ἀνεκηρύχθη αὐτὸς ἐπίτροπος τοῦ Ἀρριδαίου καὶ διενοήθη νὰ ὑπαγάγῃ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του τὰς ἡγεμονίας τῶν ἄλλων στρατηγῶν· ἀπέθανεν ὅμως (319), πρὶν ἐκτελέσῃ τὸ σχεδίον του, διορίσας διάδοχόν του οὐχὶ τὸν υἱόν του Κάσσανδρον, ἀλλὰ τὸν Πολυσπέρχοντα, ἀρχαῖον στρατηγόν. Ἄλλ' ὁ Κάσσανδρος μὴ ἀνεχόμενος νὰ βλέπῃ εἰς χεῖρας ξένου τὴν ἀρχὴν τοῦ πατρὸς του,

συμμαχεῖ μετ' ἄλλων στρατηγῶν καὶ διὰ τῆς βοηθείας αὐτῶν νικᾷ τὸν Πολυσπέρχοντα. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τούτῳ φονευθέντος καὶ τοῦ Ἀρριδαίου, τέσσαρες στρατηγοί, οἱ Πτολεμαῖος, ὁ Ἀντίγονος, ὁ Λυσίμαχος καὶ ὁ Σέλευκος ἀνηγορεύθησαν βασιλεῖς, ὁ μὲν Πτολεμαῖος ἐν Αἰγύπτῳ, ὁ Ἀντίγονος ἐν Ἀσίᾳ, ὁ Λυσίμαχος ἐν Θράκῃ καὶ ὁ Σέλευκος ἐν Συρίᾳ. Ὑστερον δὲ καὶ ὁ Κάσσανδρος ἀνηγόρευσεν ἑαυτὸν βασιλεῖα ἐν Μακεδονίᾳ.

Ἄλλὰ καὶ πάλιν δὲν ἐπῆλθεν ἡ ποθητὴ εἰρήνη εἰς τὸ κράτος, διότι οἱ στρατηγοί, Κάσσανδρος, Πτολεμαῖος, Λυσίμαχος καὶ Σέλευκος συμμαχήσαντες ἐκήρυξαν πόλεμον κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου, ἐπειδὴ οὗτος ἐφαίνετο ὡς ὁ μᾶλλον δυνάμενος νὰ ὑπαγάγῃ τὸ ὅλον Μακεδονικὸν κράτος ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του. Γενομένης δὲ ἰσχυρᾶς μάχης ἐν Ἰψῷ τῆς Φρυγίας τῷ 301 π. Χ., ἠττήθη κατὰ κράτος ὁ Ἀντίγονος καὶ ἐφονεύθη. Μετὰ τὴν μάχην ταύτην τὸ κράτος τοῦ Ἀλεξάνδρου διηρέθη ὀριστικῶς εἰς 4 βασιλεία, εἰς τὸ τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τὸν Πτολεμαῖον, εἰς τὸ τῆς Συρίας ὑπὸ τὸν Σέλευκον, εἰς τὸ τῆς Θράκης ὑπὸ τὸν Λυσίμαχον καὶ εἰς τὸ τῆς Μακεδονίας μετὰ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὸν Κάσσανδρον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

* 15. Αἰτωλικὴ καὶ Ἀχαϊκὴ ὁμοσπονδία.

Ῥωμαῖοι. Ἀνάμιξις αὐτῶν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ πράγματα καὶ ὑποταγὴ τῆς Ἑλλάδος (146 π. Χ.)

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Μακεδονικῆς κυριαρχίας πολλαὶ πόλεις ἐν Ἑλλάδι, ἵνα διατηρήσωσι τὴν αὐτονομίαν των, συνεμάχησαν πρὸς ἀλλήλας καὶ ἀπετέλεσαν τὰς λεγομένας Συμπολιτείας ἢ Ὀμοσπονδίας. Τοιαῦται ὁμοσπονδίαὶ συνστάθησαν δύο, ἐν μὲν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι ἡ Αἰτωλικὴ (284 π. Χ.), ἀποτελουμένη ἐκ πολλῶν πόλεων καὶ χωρίων, ἐν δὲ τῇ Πελοποννήσῳ ἡ Ἀχαϊκὴ (281 π. Χ.), ἀποτελουμένη ἐκ 12 πόλεων. Ἐκατέρας τῶν Ὀμοσπονδιῶν τούτων προέστατο εἰς γενικὸς πρόεδρος ἐκλεγόμενος κατ' ἔτος ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν πόλεων, καὶ ἐκαλεῖτο στρατηγός. Ἡ Ἀχαϊκὴ ὁμοσπονδία ἀπέβη ἰσχυροτέρα τῆς Αἰτωλικῆς, διότι ἠτύχησε νὰ ἔχῃ ἐπὶ 30 ὄλα ἔτη στρατηγὸν τὸν ἐκ Σικυῶνος Ἄρατον, ἄνδρα φιλότιμον καὶ φιλό-

πατριν, και μετα τον θάνατον αυτού τον εκ Μεγαλουπόλεως Φιλοποίμενα, ο οποτος δικαίως ονομάζεται «ο τελευταίος Έλληνας», επειδη ή Έλλάς μετ' αυτόν ουδένα έξοχον άνδρα και μέγαν στρατηγόν εγέννησεν.

Η Άχαική και ή Αιτωλική Όμοσπονδία, εάν ειχον προς άλλήλας όμόνοιαν και έβοήθει ή μία την άλλην, θα ήδύναντο εύκόλως να σώσωσι την Έλλάδα εκ των έξωτερικων έχθρων· αλλά δυστυχώς έξ αντιζηλίας περιεπλάκησαν εις έμφυλιους πολέμους, όποτε τέλος ή Άχαική συνεμάχησε προς τον βασιλέα της Μακεδονίας Φίλιππον τον Γ', όστις, έλθών εις Έλλάδα, κατενίκησε τους Αιτωλους τφ 217 π. Χ. και έλεηλάτησε την χώραν αυτών.

Ο Φίλιππος μετα την ήτταν των Αιτωλών έσχε την άνοησίαν να κατέλθη εις πόλεμον προς τους Ρωμαίους, οτινες τότε ήσαν ή μεγίστη δύναμις του κόσμου· άλλ' ήττηθεις όμως ύπ' αυτών εν Ηπειρω ήρχισε να φέρηται σκληρως προς τους συμάχους αυτού Άχαιους ως αίτιους δήθεν της ήττης του, δηλητηριάσας μάλιστα και τον Άρατον. Επειδη δε μετα ταυτα ήρχισε να παρενοχλή τους Αιτωλους και Αθηναίους, ουτοι στενοχωρούμενοι έζήτησαν την βοήθειαν των Ρωμαίων, συμμαχήσαντες μετ' αυτών. Οι Ρωμαίοι πρόφασιν ζητούντες, ίνα άναμιχθώσιν εις τα Έλληνικά πράγματα και επιδιώκοντες την υποταγήν άπάσης της Έλλάδος, απέστειλαν κατα του Φιλίππου τον πολυμήχανον στρατηγόν Φλαμινίνον μετ' εκλεκτου ρωμαϊκου στρατου. Ουτος δε δια του ήμερου αυτού τρόπου προσελκύσας εις έαυτον την Ηπειρον, την Άχαικήν όμοσπονδίαν και πλείστας Έλληνικας πόλεις και συγκροτήσας αξιόλογον στρατόν, προσέβαλε τον Φίλιππον παρὰ τα πλησίον των Φαρσάλων ύψώματα, τα εκ του σχήματος αυτών ονομαζόμενα Κυνός Κεφαλαί και ενίκησεν αυτόν (197 π. Χ.). Τότε ο μεν Φίλιππος ήναγκάσθη να καταλίπη πάσας τας υπό την έξουσίαν του Έλληνικας πόλεις, ο δε Φλαμινίνος, έλθών εις τα Ισθμια, ότε έμελλον να άρχίσωσιν οι άγώνες, εκήρυξε μετα μεγίστης ύποκρισίας τους Έλληνας έλευθέρους.

Τον Φίλιππον Γ' άποθανόντα διεδέχθη επί του Μακεδονικου θρόνου ο υίος αυτού Περσεύς, όστις, ακολουθών το σχέδιον του πατρός του, άνενέωσε τον προς τους Ρωμαίους πόλεμον και συγκροτήσας προς αυτούς μάχην παρὰ την Πύδναν τφ 168 π. Χ., ενίκηθη κατα κράτος, άπολέσας 20 χιλιάδας άνδρων. Ουτω δε ή Μακεδονία ύπετάχθη εις τους Ρωμαίους και κατα το έτος 148 π. Χ. κατέστη έπαρχία Ρωμαική. Μετα την ήτταν του Περσέως οι Ρωμαίοι άπήγαγον εις Ρώμην και χιλίους Άχαιους εκ των πρώτων πολιτών, ως συνεννοηθέντας δήθεν μυστικως μετ' αυτού, και έξώρισαν εις διάφορα μέρη της Ιταλίας. Δέκα και έπτὰ έτη διέμειναν ουτοι έξόριστοι και

ἐκ τῶν διαφόρων κακουχιῶν 700 μὲν ἀπέθανον, οἱ δὲ ἐπιζήσαντες 300 ἐπανήλθον εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν.

Οἱ ἐπιστρέψαντες Ἀχαιοί, πνέοντες ἐκδίκησιν κατὰ τῶν Ῥωμαίων, τοσοῦτον ἠρέθισαν τὰ πράγματα, ὥστε ἡ Ἀχαικὴ συμπολιτεία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ῥώμης. Ἡ Ῥώμη, ἀκριβῶς τοῦτο ἐπιθυμοῦσα, ἔστειλε κατὰ τῆς Ἑλλάδος τὸν σκληρὸν καὶ ἀπαίδευτον Μόμμιον, ὅστις συνάψας μάχην κατὰ τῶν Ἀχαιῶν ἐν Λευκοπέτρῃ παρὰ τὴν Κόρινθον κατετρόπωσεν αὐτούς (146 π. Χ.). Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Μόμμιος ὀρμήσας κατὰ τῆς Κορίνθου κατέσφαξε τοὺς ἐν αὐτῇ ἄνδρας, ἐξήνδραπόδισε τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας, πλεῖστα ἀγάλματα καὶ θησαυροὺς ἀπέστειλεν εἰς Ῥώμην καὶ τελευταῖον ἐπυροπόλησε τὴν λαμπρὰν πόλιν.

Ἀναχωρήσαντος τοῦ Μομμίου ἐκ τῆς Ἑλλάδος, οἱ Ῥωμαῖοι ἀπέστειλαν δέκα ἐπιτρόπους, ἵνα διοικήσωσιν αὐτήν, πέμψαντες σύναμα καὶ Ῥωμαῖον Ἀνθύπατον μετὰ στρατοῦ. Οὕτω δὲ ἡ Ἑλλάς διὰ τῆς ἀλώσεως τῆς Κορίνθου ἀπώλεσε τὴν ἐλευθερίαν της καὶ κατὰ τὸ 20 π. Χ. ἔτος ἦτοι ἐπὶ Καίσαρος Αὐγούστου ἐκηρύχθη ἐπαρχία Ῥωμαϊκὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀχαιαί.

Ἡ Ἑλλάς ἔμεινε ὑπὸ τὸ κράτος τῶν Ῥωμαίων ἀπὸ τοῦ 146 π. Χ. μέχρι τοῦ 476 μ. Χ., ὅποτε δηλ. κατελύθη τὸ Δυτικὸν Ῥωμαϊκὸν κράτος. Μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ Δυτικοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους τὸ Ἀνατολικὸν Ῥωμαϊκὸν κράτος περιλαμβάνον καὶ τὴν Ἑλλάδα ἀπέβη σὺν τῷ χρόνῳ ἕνεκα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καθαρῶς Ἑλληνικόν, ὀνομασθὲν Βυζαντιακὸν ἢ Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία μὲ πρωτεύουσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν.

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ

ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

16. Ἡράκλειος (575—641 μ. Χ.).

Ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Βυζαντιανοῦ Κράτους ἀνέβησαν πολλοὶ ἰκανοὶ καὶ ἔνδοξοι αὐτοκράτορες, οἵτινες διὰ τῆς ἀνδρείας τῆς μεγαλοφυΐας καὶ τῆς φιλοπατρίας αὐτῶν ἠδυνήθησαν νὰ ἀποκρούσωσι πλείστους ἔξωθεν ἐπελθόντας πολεμίους καὶ διατηρήσωσι τὸ κράτος ἐλεύθερον πλέον τῶν χιλιῶν ἔτων. Εἰς δὲ ἐκ τῶν αὐτοκρατόρων τούτων μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν ἦτο καὶ ὁ Ἡράκλειος, ὅστις ἐγεννήθη ἐν Καππαδοκίᾳ τῷ 575 μ. Χ. ἐκ γονεῶν ἐπιφανῶν· ἀνῆλθε δὲ εἰς τὸν θρόνον τῷ 610, διαδεχθεὶς τὸν ἀνάξιον Φωκᾶν.

Ὁ Ἡράκλειος ἦτο φιλόθρησκος βασιλεὺς καὶ ἔξοχος στρατηγός. Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ τὸ κράτος περιήλθεν εἰς στενόχωρον θέσιν, διότι ἔνθεν μὲν οἱ Ἄβαροι⁽¹⁾ ἐληλάτουν τὴν Μοισίαν, ⁽¹⁾ ἔνθεν δὲ οἱ Πέρσαι ὑπὸ τὸν βασιλέα αὐτῶν Χοσρόην εἶχον κυριεύσει τὴν Μεσοποταμίαν, τὴν Συρίαν, τὴν Παλαιστίνην, ὁπόθεν ἤρπασαν καὶ τὸν Τίμιον Σταυρόν, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τέλος φθάσαντες εἰς Χαλκηδὸνα ἐστρατοπέδευσαν ἀπέναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Ἡράκλειος κατ' ἀρχὰς μὲν ἐφοβήθη καὶ ἤθελε νὰ φύγῃ, διότι τὸ κράτος ἕνεκα τῆς κακῆς διακίσεως τοῦ αὐτοκράτορος Φωκᾶ εὕρισκετο στρατιωτικῶς καὶ πολιτικῶς εἰς ἀθλίαν κατάστασιν· ἐνθαρρυνθεὶς ὁμῶς ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Σεργίου, ἀπεφάσισε νὰ μείνῃ καὶ ἀποθάνῃ μετὰ τοῦ λαοῦ του. Ὄθεν ἀνορθώσας τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους καὶ σχηματίσας μετὰ δραστηριότητος ἐκλεκτὸν στρατὸν καὶ στόλον, ἐξεστρά-

(1) Ἄβαροι, φυλὴ βάρβαρος κατοικοῦσα ἐν Δακίᾳ, τῇ σημερινῇ Ῥωμανίᾳ.

(2) Μοισία, ἡ σημερινὴ Σερβία καὶ Βουλγαρία.

τευσε κατὰ τῶν Περσῶν, ἀφοῦ προηγουμένως συνωμολόγησεν εἰρήνην πρὸς τοὺς Ἀβάρους. Ἄλλ' ἀντὶ νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τῶν Περσῶν τῶν πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰσῆλθεν εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἀποβιβάσθεις εἰς Κιλικίαν, μετέφερε τὸν πόλεμον εἰς αὐτὸ τὸ Περσικὸν κράτος καὶ οὕτω ἠνάγκασε τοὺς Πέρσας νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (622 μ. Χ.). Μετὰ ἐπταετείς δὲ ἐνδόξους ἀγῶνας ὁ Ἡράκλειος ἐνίκησε κατὰ κράτος τοὺς Πέρσας καὶ ἀνέκτησε τὰς παρ' αὐτῶν ἀφαιρεθείσας χώρας τοῦ κράτους του καὶ ἔλαβε πλεῖστα λάφυρα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸν Τίμιον Σταυρόν, ὡς καὶ 300 χριστιανικὰς σημαίας, αἵτινες εἶχον πέσει εἰς τὰς χεῖρας τῶν Περσῶν εἰς προηγουμένους πολέμους.

Ὅτε ὁ Ἡράκλειος ἐθριάμβευεν ἐν Περσίᾳ, ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Χοσρόης, ἵνα ἀναγκάσῃ αὐτὸν νὰ φύγῃ ἐκ τῆς χώρας του, ἔπεισε τοὺς Ἀβάρους καὶ ἐπολιορκήσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀποστείλας καὶ αὐτὸς στρατὸν πρὸς βοήθειάν των. Ἄλλ' ὁ Πατριάρχης Σέργιος καὶ ὁ Πρωθυπουργὸς Βῶνος, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ αὐτοκράτωρ εἶχεν ἀναθέσει τὴν διεύθυνσιν τῆς πόλεως, ἐνέπνευσαν εἰς τοὺς κατοίκους τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ πόλις ἐπροστατεύετο ὑπὸ τῆς Θεοτόκου καὶ οὕτω πάντες λαβόντες θάρρος ἀπέκρουσαν γενναίως τοὺς Ἀβάρους καὶ ἠνάγκασαν αὐτοὺς νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν (626 μ. Χ.). Ἐκτοτε πρὸς ἔκφρασιν αἰωνίας εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν Θεοτόκον διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς πόλεως ἐκ τοῦ φοβεροῦ τούτου κινδύνου καθιερώθη ἡ ἀκολουθία τοῦ Ἀκαθίστου Ὕμνου, ἣτις μέχρι σήμερον τελεῖται τῇ ἑσπερᾷ τῆς Παρασκευῆς τῆς Ἑ' Ἑβδομάδος τῆς Μεγάλης τεσσαρακοστῆς. Κατὰ τὴν ἀκολουθίαν δὲ ταύτην ψάλλεται πρὸς τὴν Θεοτόκον ὁ ἐπόμενος ὕμνος.

«Τῇ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ τὰ νικητήρια,
ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν εὐχαριστήρια,
ἀναγράφω Σοι ἡ πόλις Σου, Θεοτόκε.
ἀλλ' ὡς ἔχουσα τὸ κράτος ἀπροσμάχητον
ἐκ παντοίων με κινδύνων ἐλευθέρωσον,
ἵνα κράζω Σοι· Χαῖρε, Νύμφη ἀνύμφευτε.»

Ὁ Ἡράκλειος, ἐπανελθὼν ἐκ Περσίας τῷ 628 εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐγένετο δεκτὸς μετὰ πολλῶν ἐπευφημιῶν τοῦ πλήθους, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν Τίμιον Σταυρόν. Τὸ δὲ ἐπόμενον ἔτος 629 μεταβὰς εἰς Ἱεροσόλυμα ἀνύψωσεν αὐτὸν τῇ 14 Σεπτεμβρίου πανηγυρικῶς ἐπὶ τῆς προτέρας αὐτοῦ θέσεως, ὁπότε ὁ λαὸς καὶ ὁ κληρὸς ἔψαλλε τὸ «Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, ἵνα καὶ τοῖς βασιλεῦσι κατὰ βαρβάρων δωρούμενος καὶ τὸ σὸν φυλάττων διὰ τοῦ Σταυροῦ σου πολίτευμα». Ἐκτοτε ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν πρὸς

ανάμνησιν τοῦ χαρισμένου τούτου γεγονότος ἑορτάζει τὴν Ἰψῶσιν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ τῇ 14 Σεπτεμβρίου ἑκάστου ἔτους.

Ὁ Ἡράκλειος, ἀφοῦ διεξήγαγε καὶ ἄλλους ἀγῶνας κατὰ νέων τοῦ κράτους ἐχθρῶν, τῶν Ἀράβων, ἀπέθανε τῷ 641 μ. Χ., βασιλεύσας τριακοντα καὶ ἕν ἔτη.

17. Μωάμεθ (371—632 μ. Χ.)

Ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἡρακλείου ἀνεφάνησαν, ὡς εἶδομεν, ἕτεροι ἐχθροὶ τοῦ Βυζαντιτικοῦ κράτους, οἱ Ἀραβες, αἵτινες ἦσαν φοβερῶτεροι τῶν Περσῶν καὶ τῶν ἄλλων βαρβάρων λαῶν. Οἱ Ἀραβες, εἶναι ἀπόγονοι τοῦ Ἀβραάμ καὶ κατοικοῦν ἐν Ἀραβίᾳ, χώρα τῆς Ἀσίας· διηροῦντο δὲ εἰς φυλάς, ὧν ἐπιφανεστάτη ἀνεδείχθη ἡ τῶν Κουρεῖσχιτῶν. Ἡ θρησκεία αὐτῶν κατ' ἀρχὰς μὲν ἦτο μονοθεϊσμός, ἀλλ' ἔπειτα παρεξεδράπησαν εἰς τὴν λατρείαν τῆς φύσεως καὶ τῶν ἀστέρων. Ἦσαν δὲ οἱ Ἀραβες λαὸς ἐμπορικῶς καὶ μεγάλως ἐπλούτουν διὰ τοῦ ἐμπορίου τὸ ὅποιον μετήρχοντο εἰς διαφόρους χώρας διὰ τῶν λεγομένων καραβανίων. (4)

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἔθνους τούτου ἐγεννήθη τῷ 571 μ. Χ. ἐν τῇ πόλει Μέκκα ὁ Μωάμεθ, ἀνήκων εἰς φυλὴν τῶν Κουρεῖσχιτῶν. Πολὺ νέος ὁ Μωάμεθ περιηγήθη μετὰ τὰ καραβάνια ὡς ἔμπορος εἰς μακρὰς χώρας καὶ ἐκ τούτων ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ γνωρίσῃ ξένους λαοὺς καὶ σπουδάσῃ τὴν θρησκείαν αὐτῶν· τάχιστα δὲ ἡ φαντασία του ἐσχηματίσθη τὴν πεποιθήσιν, ὅτι ἡ θρησκεία τῶν Χριστιανῶν καὶ Ἑβραίων ἦτο πολὺ ἀνωτέρα τῆς εἰδωλολατρικῆς θρησκείας τῶν Ἀράβων Ὄθεν, ὅτε ἐνυμφεύθη μετὰ πλουσίας χήρας, κατέλιπε τὸ ἐμπόριον καὶ ἐσκέπτετο ἔκτοτε μόνος ἐν ἡσυχίᾳ πῶς νὰ ἐπαναφέρῃ τοὺς ὁμοεθνεῖς του εἰς τὴν λατρείαν τοῦ ἐνός Θεοῦ.

Τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, ἦτοι τῷ 611, ὁ Μωάμεθ, παρουσιασθεὶς εἰς τὸν λαὸν ἐδίδασκεν, ὅτι «εἰς μόνος Θεὸς ὑπάρχει καὶ ὁ Μωάμεθ ὁ προφήτης αὐτοῦ.» ἔλεγε δέ, ὅτι αὐτὸς ὁ ἀρχιστράτηγος Γαβριὴλ τῷ ἀνήγγειλεν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐξέλεξεν αὐτὸν ὡς ἀπόστολόν του. Ἀλλὰ κατ' ἀρχάς, ἐκτὸς τῆς συζύγου αὐτοῦ καὶ τινῶν συγγενῶν καὶ φίλων, οὐδεὶς ἐπίστευσεν εἰς τοὺς λόγους του· μάλιστα δὲ ἡ ἰδίᾳ αὐτοῦ φυλὴ κατεδίωξεν αὐτὸν καὶ ἠνάγκασε νὰ φύγῃ ἐκ τῆς Μέκκας εἰς τὴν Μεδίναν τῇ 16 Ἰουλίου 622. Ταύτην τὴν

(4) Καραβάνιον, συνοδεία ἐμπόρων ταξιδευόντων διὰ ζώων καὶ μάλιστα καμήλων.

ἡμέραν τῆς φυγῆς τοῦ Μωάμεθ, οἱ Μωαμεθανοὶ καλοῦσιν Ἐγύραν (φυγὴν) καὶ ἀπὸ ταύτης ἀριθμοῦσι τὰ ἔτη αὐτῶν.

Ὁ Μωάμεθ ἐν Μεδίνα εὗρε πολλοὺς ὁπαδοὺς, μετὰ τῶν ὁποίων ἠδυνήθη νὰ καταβάλλῃ τοὺς ἀντιπάλους αὐτοῦ καὶ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Μέκκαν. Μετ' ὀλίγον δὲ ἀνεγνώρισεν αὐτὸν ἡ Μέκκα ὡς προφήτην καὶ εἰς διάστημα ὀλίγου χρόνου ἐπεκράτησε καθ' ἅπασαν τὴν Ἀραβίαν τὸ νέον θρησκευμα αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη **Ἰσλαμισμός**, ἦτοι ἀφοσίωσις τῷ Θεῷ. Εἶναι δὲ ὁ Ἰσλαμισμὸς μίγμα τῆς Ἰουδαϊκῆς καὶ Χριστιανικῆς θρησκείας καὶ αἱ διδασκαλαὶ αὐτοῦ περιέχονται εἰς ἓν βιβλίον, Κοράνιον ὀνομαζόμενον.

Διὰ τοῦ Κορανίου ὁ Μωάμεθ διδάσκει τοὺς ὁπαδοὺς αὐτοῦ, οὔτινες ὀνομαζονται Μουσουλμᾶνοι (ἀφοσιωμένοι τῷ Θεῷ) ἢ Μωαμεθανοὶ ἐκ τοῦ ὀνόματός του, προσευχὴν, νηστείαν, ἐλεημοσύνην, συχνὰς λούσεις καὶ πορείας εἰς Μέκκαν χάριν προσκυνήσεως· ἀπαγορεύει δὲ τὴν πόσιν τοῦ οἴνου, τὴν γεῦσιν τοῦ χοιρείου κρέατος καὶ ἐπιτρέπει εἰς τοὺς ἄνδρας νὰ νυμφεύωνται πολλὰς γυναῖκας· προσέτι δὲ διατάττει, ὅτι πᾶς Μουσουλμᾶνος ὀφείλει νὰ διαδώσῃ τὸν Ἰσλαμισμὸν διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου καὶ ὅτι ὁ πίπτων ἐν τῇ μάχῃ θά τύχῃ συγγνώμης τῶν ἀμαρτιῶν αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ θά ἀπολαύῃ τῶν μεγίστων καὶ αἰωνίων ἡδονῶν.

Ὁ Μωάμεθ ἀπέθανε τῷ 632 μ. Χ., ἡ δὲ Μέκκα ἔνθα ἐγεννήθη καὶ ἡ Μεδίνα ἔνθα ἐτάφη ἔμειναν τόποι ἱεροί, πρὸς τοὺς ὁποίους κατ' ἔτος ἔδοιοποροῦσι χιλιάδες προσκυνητῶν Μουσουλμᾶνων.

§ 18. Πρώτη καὶ δευτέρα πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἀράβων.

Α' πολιορκία (672—679 μ. Χ.) Οἱ διαδοχοὶ τοῦ Μωάμεθ, Καλίφαι ὀνομαζόμενοι, ἐνθουσιῶντες ἐκ τῆς νέας θρησκείας, ᾧδήγησαν τοὺς Ἀράβας εἰς κατακτήσεις πρὸς διάδοσιν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ. Ἡ Συρία, ἡ Φοινίκη, ἡ Παλαιστίνη, ἡ Αἴγυπτος καὶ τὰ βόρεια παράλια τῆς Ἀφρικῆς κατεκτήθησαν ἐντὸς 15 ἔτων περίπου καὶ ὑπέκυψαν εἰς τὴν θρησκείαν τοῦ Μωάμεθ. Προσέτι δὲ οἱ Ἀράβες ὑπέταξαν τὴν Κύπρον, τὴν Ῥόδον, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τῷ 672 ἐπὶ τοῦ Καλίφου αὐτῶν Μωαυῖᾶ ἐπῆλθεν καὶ κατ' αὐτῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐπολιορκήσαν αὐτὴν στενωῶς διὰ μεγάλου στόλου. Ἄλλ' εὐτυχῶς τότε αὐτοκράτωρ ἦτο ὁ ἀνδρεῖος καὶ γενναῖος Κωνσταντῖνος ὁ Πρωγωνάτος, ὅστις κατάρθωσε νὰ σώσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὸν Ἑλληνισμὸν μεταχειρισθεὶς κατὰ τοῦ πολυαριθμοῦ στόλου τῶν

Ἀράβων, τοὺς ὁποίους καὶ Σαρακηνοὺς ὠνόμαζον οἱ Χριστιανοί. τὸ ὑγρὸν ἢ Ἑλληνικὸν πῦρ.

Τὸ ὑγρὸν ἢ Ἑλληνικὸν πῦρ, ἐφευρέθην ὑπὸ τοῦ ἐκ Συρίας Ἑλλήνου Καλλινίκου, εἶχε τὴν ἰδιότητα νὰ καίη καὶ ἐντὸς τοῦ ὕδατος καὶ οὔτε λίθος οὔτε σίδηρος ἀντεῖχεν εἰς τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ· ἐκ ποίας δὲ ὕλης τὸ πῦρ τοῦτο ἀποτελεῖτο μέχρι σήμερον εἶναι ἀγνώστον, διότι ἡ κατασκευὴ του ἐτηρήθη μυστικῇ. Οἱ Ἀραβες ὑποφέροντες ἐκ τοῦ πυρὸς τούτου μεγάλας καταστροφὰς ἠναγκάσθησαν τέλος μετὰ ἑπταετεῖς ἀγῶνας, ἧτοι τῷ 679, νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰ ἴδια. Οὕτω δὲ ἔληξεν ἡ πρώτη πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἀράβων.

Β' πολιορκία (717—718 μ. Χ.). Ἄν καὶ ἀπέτυχον οἱ Ἀραβες κατὰ τὴν πρώτην πολιορκίαν νὰ κυριεύσωσι τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅμως δὲν ἀπέβαλον τὸ θάρρος αὐτῶν. Διὰ τοῦτο ἐπὶ τοῦ Καλῖφου αὐτῶν Σουλεϊμάν, παρασκευάσαντες κολοσσιαίας ναυτικὰς καὶ πεζίμας δυνάμεις, ἐπολιορκήσαν αὐτὴν δευτέραν φορὰν ἄρχὰς Σεπτεμβρίου τοῦ 717, ἧτοι μετὰ 38 ἔτη, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. Τότε αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἦτο ὁ Λέων ὁ Γ', ὅστις, ἐπειδὴ κατήγετο ἐκ τῆς Ἰσαυρίας, ἐπαρχίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐπωνομάζετο Ἰσαυρος. Καὶ ὁ Λέων εἰς τὴν κρίσιμον ταύτην περιστάσιν μετεχειρίσθη ἐπίσης τὸ ὑγρὸν πῦρ καί, ἐκπέμψας εὐθύς πυρπολικά, κατώρθωσε νὰ κατακαύσῃ πολλὰ πλοῖα τῶν πολεμιῶν καὶ ἀναγκάσῃ νὰ καταφύγωσιν εἰς τὸν Ἀστακηνὸν κόλπον. Τὴν ἀπὸ ξηρᾶς ὅμως πολιορκίαν ἐξηκολούθησαν οἱ Ἀραβες μετὰ μεγάλης δραστηριότητος, ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσαν, διότι ἔνθεν μὲν οἱ Ἕλληνες ἀπέκρουσαν πάσας τὰς ἐφόδους αὐτῶν, ἔνθεν δὲ βαρὺς χειμῶν ἐπελθὼν ἐπήνεγκε μεγίστην φθορὰν εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ.

Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ ἐπομένου ἔτους ἐνισχυθέντες οἱ πολέμιοι ὑπὸ δύο ἐτέρων στόλων ἐξηκολούθησαν τὴν ἀπὸ θαλάσσης πολιορκίαν, ἀλλὰ καὶ πάλιν ὑπέστησαν μεγάλην καταστροφὴν ὑπὸ τῶν πυρπολικῶν τῶν Ἑλλήνων. Ὅθεν αἱ μεγάλαι ναυτικαὶ καὶ πεζικαὶ δυνάμεις τῶν Ἀράβων ἠναγκάσθησαν τέλος νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν καὶ ἀποπλεύσωσι. Ταιούτον ὀλέθριον τέλος ἔλαβε καὶ ἡ δευτέρα αὕτη πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἀράβων, οἵτινες ἀπώλεσαν περὶ τὰ δισχίλια καὶ πεντακόσια πλοῖα καὶ πεντακοσίας χιλιάδας ἀνδρῶν!

Οἱ δύο αὐτοκράτορες Κωνσταντῖνος ὁ Πρωγωνάτος καὶ Λέων ὁ Ἰσαυρος διέσωσαν οὕτω διὰ τοῦ ὑγροῦ πυρὸς καὶ μάλιστα διὰ τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς στρατηγικῆς αὐτῶν μεγαλοφυΐας ὄχι μόνον τὸν Ἑλληνισμόν, ἀλλὰ καὶ σύμπασαν τὴν Εὐρώπην. Διότι, ἂν οἱ Ἀραβες ἐκυρίευσον τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἤθελον κυριεύσῃ καὶ ὁλόκληρη

ρον τὴν Εὐρώπην καί, ἐπειδὴ εὐρίσκοντο εἰς τὸν πρῶτον αὐτῶν φανατισμὸν, ἤθελον καταστρέψῃ ὡσαύτως καὶ τὸν χριστιανισμὸν καὶ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν. Δικαίως λοιπὸν οἱ αὐτοκράτορες οὗτοι θεωροῦνται ὡς οἱ μέγιστοι τῆς ἀνθρωπότητος εὐεργέται.

19. Εἰκονομάχοι (726—842 μ. Χ.).

Ὁ Λέων, ἀφοῦ ἀπέκρουσε τὸν ἐκ τῶν Ἀράβων κίνδυνον καὶ ἐταπείνωσεν αὐτοὺς ὀλοσχερῶς, συνέταξεν ἀρίστους νόμους, διὰ τῶν ὁποίων ἠνώρθωσε τὴν τάξιν καὶ τὴν πειθαρχίαν τοῦ στρατοῦ καὶ ἐνέβαλε νέαν ζωὴν εἰς τὸ Βυζαντιακὸν κράτος. Μετὰ ταῦτα ὁμως ἠθέλησε ν' ἀναμιχθῆ καὶ εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα καὶ τῷ 726 διέταξε νὰ ἀποβάλλωσι τὰς ἀγίας εἰκόνας ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν, ὅπως μὴ περιπίπτωσι δῆθεν οἱ χριστιανοὶ εἰς εἰδωλολατρείαν. Ἡ διαταγὴ αὕτη τοῦ αὐτοκράτορος προεκάλεσεν εἰς τὸ κράτος ταραχάς. Ἔνεκα τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι διηρέθησαν εἰς δύο ἀντιμαχομένας μερίδας, εἰς τοὺς φίλους καὶ εἰς τοὺς ἐχθροὺς τῶν εἰκόνων. Καὶ οἱ μὲν φίλοι τῶν εἰκόνων ἀπεκάλουν τοὺς ἀντιθέτους εἰκονομάχους, οὗτοι δὲ ἀπεκάλουν τοὺς πρῶτους εἰκονολάτρας. Ἐπειδὴ δὲ οἱ φίλοι τῶν εἰκόνων πρὸ πάντων ἦσαν οἱ μοναχοί, οἵτινες, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὸν λαόν, ἀνθίσταντο εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν διαταγμάτων τοῦ Λέοντος, πανταχοῦ ἤρχισαν διωγμοὶ κατ' αὐτῶν, καταστροφαὶ τῶν εἰκόνων καὶ κατάργησις τῶν μοναστηρίων.

Λέοντα τὸν Ἰσαυρον ἀποθανόντα τῷ 741 διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος ὁ Ε', ὅστις ὑπῆρξε γενναῖος καὶ ἱκανὸς αὐτοκράτωρ, διότι κατεπολέμησε τοὺς Ἀραβὰς καὶ ἄλλους βαρβάρους λαούς. Ἀκολουθῶν ὁμως καὶ αὐτὸς τὸ παράδειγμα τοῦ πατρὸς του ἀπηγόρευσε τὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων, κατήργησε πλεῖστα μοναστήρια, ἀφῆρεσε τὰ σχολεῖα ἀπὸ τῶν μοναχῶν καὶ ἀνέθηκε τὴν διύθυνσιν αὐτῶν εἰς διδασκάλους λαϊκοῦς. Διὰ ταῦτα πάντα ὁ λαὸς καὶ οἱ μοναχοὶ ἐκδικούμενοι ὠνόμασαν αὐτὸν Κοπρώνυμον, λέγοντες, ὅτι κατὰ τὴν βάπτισίν του ἐμόλυνε τὴν κολυμβήθραν διὰ τῆς κόπρου του.

Οἱ κατὰ τῶν ἀγίων εἰκόνων διωγμοὶ διήρκεσαν καὶ ἐπὶ Λέοντος τοῦ Χαζάρου, υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Ε'. Ἀλλ' ὅτε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Χαζάρου παρελαβε τὴν βασιλείαν ἡ σύζυγος αὐτοῦ Εἰρήνη, ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλικίου αὐτῆς υἱοῦ, τὰ πράγματα μετεβλήθησαν. Θέλουσα αὕτη νὰ ἀναστηλώσῃ τὰς εἰκόνας ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, συνεκάλεσε τῷ 787 ἐν Νικαίᾳ τὴν Ζ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, ἣτις κατεδίκασε τοὺς εἰκονομάχους καὶ ἀνεκήρυξε τὴν

προσκύνησιν τῶν εἰκόνων. Ὄρισε δὲ ἡ Σύνοδος αὕτη, ἵνα μὴ ὁ λαὸς περιπίπτῃ εἰς εἰδωλολατρείαν, ὅτι εἰς τὰς εἰκόνας ὀφείλεται μόνον τιμητικὴ προσκύνησις καὶ ἀπλοῦς σεβασμὸς, ἡ δὲ λατρεία ἀνήκει μόνον εἰς τὸν Θεόν.

Μετὰ τὴν Σύνοδον ταύτην καὶ πάλιν ἀνεφάνησαν νέοι εἰκονομάχοι αὐτοκράτορες, ὡς ὁ Λέων ὁ Ἀρμένιος, ὁ Μιχαὴλ ὁ Τραυλὸς καὶ τελευταῖος ὁ Θεόφιλος. Ἄλλ' ἡ σύζυγος τοῦ Θεοφίλου Θεοδώρα, ἥτις διεδέχθη αὐτὸν συνεκάλεσε τῷ 842 Σύνοδον καὶ ἀνεστήλωσε πάλιν ὀριστικῶς τὰς εἰκόνας ἐν ταῖς ἐκκλησίαις· οὕτω δὲ ἔληξαν οἱ ἐπὶ ἓνα αἰῶνα διαρκέσαντες κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων διωγμοί. Πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος τούτου ὄρισθη τότε ὑπὸ τῶν Πατέρων ἑορτὴ, τὴν ὁποίαν ἡ Ὁρθόδοξος ἡμῶν Ἐκκλησία ἑορτάζει τὴν πρώτην Κυριακὴν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς· αὕτη δὲ ἡ Κυριακὴ καλεῖται Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας.

20. Σχίσμα τῶν ἐκκλησιῶν (867 μ. X.).

Ὅλιγα ἔτη μετὰ τὴν κατάπαυσιν τῶν διωγμῶν κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων νέοι ἀνωμαλῖαι συνέβησαν ἐν ταῖς χριστιανικαῖς Ἐκκλησίαις. Οἱ Πάπαι τῆς Ῥώμης πρὸ πολλοῦ εἶχον ἐπιφέρει καινοτομίας εἰς τὴν θρησκείαν καὶ εἶχον τὴν ἀξίωσιν ν' ἀναγνωρίζωνται ὑπὸ πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν ὡς ἀντιπρόσωποι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Τὰς παρὰ λόγους ταύτας ἀξιώσεις τῶν Παπῶν ἀπέκρουσαν οἱ κατὰ καιροῦς πατριάρχαι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μάλιστα δὲ ὁ σοφώτατος πατριάρχης Φώτιος. Οὗτος, συγκαλέσας Σύνοδον τῷ 867, κατεδίκασε τὰς καινοτομίας τῶν Παπῶν καὶ ἀπέκρουσε τὰς κυριαρχικὰς αὐτῶν ἀξιώσεις. Ἐκτοτε δὲ ἤρχισε τὸ σχίσμα μεταξὺ Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας, τὸ ὁποῖον συνετελέσθη βραδύτερον ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Κηρουλαρίου τῷ 1054.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

* 21. Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς (912—969 μ. X.).

Ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς ἐγεννήθη τῷ 912 μ. X. καὶ ἦτο υἱὸς τοῦ Βάρδα Φωκᾶ, περιφήμου στρατηγοῦ. Ὅτε αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντιανοῦ κράτους ἦτο Ῥωμανὸς ὁ Β', ἐκτιμῶν οὗτος τὰς ἀρετὰς τοῦ

Νικηφόρου Φωκά, διώρισεν αὐτὸν ἀρχιστράτηγον καὶ ἀπέστειλε τῷ 960 μετὰ μεγάλης ναυτικῆς καὶ πεζικῆς δυνάμεως πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Κρήτης, τὴν ὅποιαν εἶχον ὑποτάξει οἱ Ἄραβες ἀπὸ τοῦ 823. Ὁ Νικηφόρος ἀποβιβάσθεις εἰς τὴν νῆσον, κατετρόπωσε τοὺς Ἄραβας καὶ πολιορκήσας τὸ φρούριον Χάνδακα (τὸ σημερινὸν Ἡράκλειον) ἐκυρίευσεν αὐτὸ μετὰ ὀκτὰμηνον ἀντίστασιν. Μετὰ δὲ ταῦτα, ἐκδιώξας πάντας τοὺς Ἄραβας καὶ αὐξήσας τὸν πληθυσμὸν τῆς νήσου διὰ πολλῶν Ἑλλήνων καὶ Ἀρμενίων, ἐπέστρεψε τῷ 961 εἰς Κωνσταντινουπολιν κομίζων πλουσιώτατα λάφυρα καὶ πολλοὺς αἰχμαλώτους, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸν Ἐμίρην (ἡγεμόνα) τῆς Κρήτης. Εἰσερχόμενος δὲ εἰς τὴν πόλιν ὁ Φωκάς ἔτυχε μεγαλοπρεποῦς ὑποδοχῆς παρὰ τε τοῦ αὐτοκράτορος καὶ παρ' ὅλου τοῦ λαοῦ.

Ὁ Νικηφόρος μετὰ τὸν θρίαμβον τοῦτον ἐστάλη εὐθὺς ὑπὸ τοῦ Ῥωμανοῦ μετὰ 200 χιλιάδων ἀνδρῶν εἰς Ἀσίαν καὶ, διαβάς τὸν Εὐφράτην ἐν ἔτει 962, ἐκυρίευσεν ὑπὲρ τὰ ἐξήκοντα Ἀραβικὰ φρούρια καὶ ἔλαβεν ἄπειρα λάφυρα· ὕστερον δέ, ἀποθανόντος τοῦ Ῥωμανοῦ, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πρωτεύουσάν καὶ ἀνηγορεύθη ὑπὸ τοῦ στρατοῦ αὐτοκράτωρ τῷ 963.

Γενόμενος ὁ Νικηφόρος αὐτοκράτωρ ἐβελτίωσε τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους καὶ ὑπεστήριξε τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν, τὰς τέχνας καὶ τὸ ἐμπόριον. Θέλων δὲ νὰ λαμπρύνῃ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ διὰ πολεμικῶν κατορθωμάτων, ἐξηκολούθησε τὸν κατὰ τῶν Ἀράβων πόλεμον καὶ ἀφῆρσεν αὐτοὺς τὴν ἀξιόλογον πόλιν τῆς Κιλικίας Ταρσόν, τὴν Κύπρον καὶ τέλος τὴν ἰσχυρὰν Ἀντιόχειαν. Ἄλλ' ἐνῶ ἦτο τοιοῦτος ὁ Νικηφόρος καὶ ὡς μόνην φροντίδα εἶχε νὰ ταπεινώσῃ ὀλοσχερῶς τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐχθροὺς, ἐδολοφονήθη ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου τοῦ Τσιμισκῆ τὴν νύκτα τῆς 10 πρὸς τὴν 11 Δεκεμβρίου τοῦ 969, βασιλεύσας ἕξ μόνον ἔτη. Τοιοῦτον θάνατον ἔλαβεν ὁ ἀριστος στρατηγὸς καὶ ἐνδοξότατος βασιλεὺς Νικηφόρος Φωκάς, πρὸς τὸν ὅποιον τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ὀφείλει μεγίστην εὐγνωμοσύνην, διότι ἀνέκτησεν ἀπὸ τῶν Ἀράβων τὴν Κρήτην, τὴν Κύπρον, τὴν Ἀντιόχειαν καὶ πλείστας ἄλλας πόλεις καὶ οὕτω διέσωσε τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν.

22. Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος (956—1025 μ.Χ.)

Μετὰ τὸν Νικηφόρον Φωκᾶν αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντιτικοῦ κράτους ἐγένετο Ἰωάννης ὁ Τσιμισκῆς, ὅστις, ἐκστρατεύσας κατὰ τῶν Βουλγάρων, οἱ ὅποιοι ἠνώχλουν τὸ κράτος του, κατενίκησεν αὐτοὺς καὶ κατέστησε τὴν Βουλγαρίαν ἐπαρχίαν Ἑλληνικὴν. Οἱ Βούλγαροι εἶναι ἔθνος Σκυθικὸν καὶ ὠνομάσθησαν οὕτω, διότι κατ'

ἀρχὰς κατόκουον περὶ τὸν Βόλγαυ ποταμὸν κατέλαβον δὲ μετὰ ταῦτα τὴν βόρειον Θράκην, ἥτις ἀπὸ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν ὠνομάσθη Βουλγαρία, καὶ ἐδέχθησαν τὸν Χριστιανισμὸν τῷ 864 διὰ Ἑλλήνων μοναχῶν, τοῦ Μεθοδίου καὶ Κυρίλλου.

Τὸν Τσιμισκῆν ἀποθανόντα διεδέχθη ὁ Βασίλειος ὁ ἐπικαλούμενος Βουλγαροκτόνος, υἱὸς Ῥωμανοῦ τοῦ Β' καὶ τῆς Θεοφανοῦς, γεννηθεὶς τῷ 956. Ἀνήλθε δὲ ὁ Βασίλειος ἐπὶ τοῦ θρόνου εἰκοσαετῆς τὴν ἡλικίαν (976) καὶ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς παρέσχε δείγματα τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἱκανότητος. Καὶ πρῶτον μὲν κατέβαλε τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ Βάρδαυ Σκληρόν, ὅστις, στασιάσας ἐν Μεσοποταμίᾳ, ἀνεκνήρυχθη ὑπὸ τοῦ στρατοῦ βασιλεῦς καὶ ὑπέταξε πᾶσαν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν· ἔπειτα δὲ ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Βουλγάρων, οἵτινες ὄχι μόνον ἐπανεστάτησαν καὶ ἀνεκνήρυξαν βασιλέα αὐτῶν τὸν Σαμουήλ, ἀλλὰ καὶ ὑπέταξαν τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἡπειρον, τὴν Θεσσαλίαν καὶ προухώρησαν μέχρις αὐτῆς τῆς Πελοποννήσου, λεηλατοῦντες καὶ φονεύοντες. Ἡ πρώτη αὕτη ἐκστρατεία τοῦ Βασιλείου κατὰ τῶν Βουλγάρων ἀπέτυχε, διότι συνάψας οὗτος κατ' αὐτῶν μάχην παρὰ τὴν Σόφιαν ἠττήθη καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν (981).

Ἐνῶ ὁ Βασίλειος πρερκευάζετο διὰ νέαν κατὰ τῶν Βουλγάρων ἐκστρατείαν, αἴφνης μανθάνει, ὅτι ὁ Σαμουήλ, ἐπελθὼν δευτέραν φοράν κατὰ τῆς Ἑλλάδος, εἰσέβαλε καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Πελοπόννησον. Τάχιστα λοιπὸν ἀποστέλλει κατὰ τῶν Βουλγάρων τὸν περίφημον στρατηγὸν Νικηφόρον Οὐρανόν, ὅστις, φθάσας μέχρι τοῦ Σπερχειοῦ ποταμοῦ καὶ ἰδὼν τοὺς ἐχθροὺς ἐστρατοπεδευμένους παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην αὐτοῦ, ἐστρατοπέδευσε καὶ αὐτὸς πρὸς τὴν ἀριστερὰν ἀπέναντι αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ποταμὸς τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἶχε πλημμυρῆσει καὶ πᾶσα συμπλοκὴ ἐφαίνετο ἀδύνατος, οἱ Βούλγαροι κατὰ τὴν νύκτα ἐκοιμήθησαν ἀμέριμνοι. Περὶ τὸ μεσονύκτιον ὁμως οἱ Ἕλληνες, ἀνακαλύψαντες μέρος τοῦ ποταμοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου εὐκόλως ἠδύναντο νὰ διαβῶσιν, ἐπέπεσον αἴφνης κατὰ τῶν πολεμίων καὶ κατέσφαζαν σχεδὸν πάντας (995). μόλις δὲ ἠδυνήθησαν νὰ διαφύγῃσι τὴν σφαγὴν ὁ Σαμουήλ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, διότι, πεσόντες μεταξὺ τῶν πτωμάτων ὡς νεκροί, κατέφυγον κρυφίως τὴν ἐπιούσαν νύκτα εἰς Βουλγαρίαν.

Μετὰ ταῦτα ὁ Βασίλειος, ἐπιθυμῶν νὰ ἀπαλλαγῆ διὰ παντὸς τῶν Βουλγάρων, ἀνέλαβεν ἀπὸ τοῦ 999 ὁ ἴδιος τὴν ἡγεμονίαν τοῦ πολέμου καὶ ἐπὶ εἰκοσιν ὄλα ἔτη ἐξηκολούθει εἰσβάλλων εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. Νικήσας δ' ἐπανειλημμένως αὐτοὺς ἠνάγκασε τέλος τῷ 1018 νὰ καταθέσωσι τὰ ὄπλα καὶ ὑποταχθῶσιν εἰς αὐτόν. Οὕτω δὲ ἐπερατώθη ὁ μακρὸς καὶ αἱματηρὸς πρὸς τοὺς Βουλγάρους πόλεμος, ἡ δὲ Βουλγαρία προσηρτήθη καὶ πάλιν εἰς τὸ Βυζαντιανὸν κράτος.

Ἐπιστρέφων ὁ Βασίλειος εἰς Κωνσταντινούπολιν, διήλθε διὰ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἀνελθὼν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἀφιέρωσε πολύτιμα δῶρα εἰς τὸν Παρθενῶνα, ὅστις εἶχε μετατραπῆ εἰς ναὸν τῆς Θεοτόκου· ἀποδώσας δὲ εἰς τὴν Θεοτόκον τὰ τῆς νίκης εὐχαριστήρια, κατέβη εἰς Πειραιᾶ, ἔνθα ἦτο προσωρμισμένος ὁ στόλος του, καὶ ἐκεῖθεν ἀπέπλευσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν· Ἐστεφανωμένος δὲ διὰ χρυσοῦ στεφάνου εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἐπευφημιῶν τοῦ λαοῦ ἐπωνομάσθη Βουλγαροκτόνος· Ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου τὸ Βυζαντιακὸν κράτος ἀνυψώθη εἰς τὴν μεγίστην ἀκμὴν καὶ δόξαν· Ἀπέθανε δὲ ὁ ἐνδοξος οὗτος αὐτοκράτωρ τῷ 1025 μ. Χ. ἐξ αἰφνιδίου θανάτου ἐν ἡλικίᾳ 70 ἐτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΩΟΝ

§ 23. Ἀλέξιος Α΄ ὁ Κομνηνός (1057—1118 μ.Χ.).

Πόλεμοι αὐτοῦ κατὰ τῶν Σταυροφόρων.

Ἐπὶ τῶν διαδόχων Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου τὸ Βυζαντιακὸν κράτος περιῆλθεν εἰς ἀθλίαν κατάστασιν καὶ τελείαν παρακμὴν. Τὸ δημόσιον ταμεῖον ἐκενώθη, ὁ στρατὸς διετέλει εἰς ἀταξίαν καὶ ἀπίθειαν καὶ ἄνθρωποι ἀνίκανοι καὶ διεφθαρμένοι ἀνῆρχοντο εἰς τὰ ἀνώτατα πολιτικὰ ἀξιώματα· Ἡ κατάστασις αὕτη ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ ἔτους 1081, ὅποτε αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους ἐγένετο Ἀλέξιος Α΄ ὁ Κομνηνός.

Ὁ Ἀλέξιος Κομνηνός κατήγετο ἐξ ἐπιφανεστάτης οἰκογενείας καὶ ἦτο υἱὸς Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ γεννηθεὶς τῷ 1057 μ. Χ. Ὅτε δ' ἀνήλθεν εἰς τὸν θρόνον, τὸ κράτος ἠπειλεῖτο πανταχόθεν ὑπὸ πολλῶν ἐχθρῶν, τῶν ὁποίων φοβερῶτατοι ἦσαν οἱ Σελδζουκκίδαι Τοῦρκοι. Οὗτοι ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Σελδζουκ μετὰ τὴν παρακμὴν τοῦ Ἀραβικοῦ κράτους, ἰδρύσαντες ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἐν ἔτει 970 ἴδιον κράτος τὸ Σελδζουκκικόν, ὑπέταξαν σὺν τῷ χρόνῳ τὴν Συρίαν, τὴν Παλαιστίνην, τὴν Ἀρμενίαν καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, προβαίνοντες οὕτω εἰς τὴν κατάκτησιν καὶ αὐτοῦ τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους· Ὁ Ἀλέξιος ἐτοιμάσας στρατὸν ἐπῆλθε κατ' αὐτῶν καὶ ἀνέκτησε τὴν Σινώπην, τὴν Νικομήδειαν καὶ ἄλλα φρούρια· μετὰ δὲ ταῦτα κατατροπώσας καὶ ἄλλους βρβάρους λαοὺς λεηλατοῦντας τὴν Βουλγαρίαν

Μακεδονίαν καὶ Θράκην, κατέγινε περὶ τὴν βελτίωσιν τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν δυνάμεων καὶ ἐν γένει τῶν ἐσωτερικῶν τοῦ κράτους πραγμάτων.

Ἄλλὰ τὸ Βυζαντιακὸν κράτος ἐπὶ Ἀλεξίου ἔμελλε νὰ διατρεξῆ καὶ ἕτερον κίνδυνον ἀπὸ νέων ἐχθρῶν, οἵτινες ἐπῆλθον ἐκ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης καὶ τοὺς ὁποίους οἱ Βυζαντινοὶ ὠνόμαζον Λατίνους ἢ Φράγκους. Οὗτοι ἀπετελοῦντο ἐξ Ἑνετῶν, Γάλλων, Ἰταλῶν καὶ ἄλλων λαῶν, τοὺς ὁποίους παρεκίνησε πρὸς ἐκστρατείαν ὁ Πάπας τῆς Ῥώμης Οὐρβανὸς ὁ Β', ἵνα ἐλευθερώσῃ ἄθθεν τοὺς ἁγίους τόπους ἀπὸ τῆς δυναστείας τῶν Σελτζουκικῶν, οἵτινες ἐκακοποίησαν, ἐλήστευον καὶ ἐφόνευσον τοὺς ἐκεῖ μεταβαίνοντας προσκυνητάς· πραγματι ὅμως, ἵνα κυριεύσῃ τὸ Βυζαντιακὸν κράτος καὶ καθυποτάξῃ τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ὑπὸ τὴν Δυτικὴν. Ἐπειδὴ δὲ πάντες οἱ ἐκστρατεύσαντες πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἁγίων τόπων εἶχον προσεραμμένον ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ αὐτῶν βραχίονος ἢ ἐπὶ τῶν ὤμων σταυρον ἐξ ἐρυθροῦ ὑφάσματος, διὰ τοῦτο ὠνομάσθησαν Σταυροφόροι, ἢ δὲ ὑπ' αὐτῶν διενεργηθεῖσα ἐκστρατεία Σταυροφορία.

Ἐν ἔτει λοιπὸν 1096 ἑκτὸν χιλιάδες ἰππέων Σταυροφόρων καὶ τριακόσαι χιλιάδες πεζῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Γοδοφρέδου, τοῦ Βοημοῦνδου καὶ ἄλλων ἐξέκίνησαν ἐκ τῆς Εὐρώπης καὶ μετέβαινον εἰς Παλαιστίνην· πορεύμενοι δὲ ἔφθασαν διὰ διαφόρων ὁδῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ, ἀφοῦ ὠρκίσθησαν εἰς τὸν Ἀλέξιον, ὅτι ἤθελον ἀναγνωρίσῃ αὐτὸν κύριον ὅλων τῶν χωρῶν, τὰς ὁποίας ἤθελον ἀποσπάσῃ ἀπὸ τῶν Τούρκων, διεπεραιώθησαν δι' Ἑλληνικῶν πλοίων εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἐνταῦθα δέ, ἀφοῦ μετὰ πολλὰς ταλαιπωρίας καὶ πολέμους πρὸς τοὺς Τούρκους ἀπέσπασαν ἀπ' αὐτῶν τὴν Ἐδεσσαν τῆς Μεσοποταμίας (1097), τὴν Ἀντιόχειαν (1098) καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ (1099), ἔχοντες μόνον δὲν παρέδωκαν αὐτάς εἰς τὸν Ἀλέξιον, ἀλλὰ καὶ ἵδρυσαν ἐν μὲν τῇ Ἐδέσῃ καὶ Ἀντιοχείᾳ Φραγκικὰς ἡγεμονίας, ἐν δὲ τῇ Ἱερουσαλήμ Φραγκικὸν βασίλειον· πλὴν δὲ τούτου καὶ ὁ Βοημοῦνδος, ὁ ἡγεμὼν τῆς Ἀντιοχείας, κυριεύσας τὴν Κιλικίαν καὶ τὴν Παμφυλίαν σκοπὸν εἶχε νὰ καταλάβῃ καὶ τὸ ὅλον Βυζαντιακὸν κράτος, προσκαλέσας συμμάχους καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς Τούρκους. Τότε ὁ Ἀλέξιος ἠναγκάσθη νὰ ἐπέλθῃ κατ' αὐτοῦ καὶ μετὰ πολλοὺς πολέμους καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν ἀνέκτισεν ἅπασαν τὴν Κιλικίαν καὶ Παμφυλίαν καὶ ἔφερε τὸν Βοημοῦνδον εἰς ἀμηχανίαν· οὗτος δέ, πνέων ἐκδίκησιν, ἐπέστρεψεν εἰς Εὐρώπην καὶ συλλέξας νέους στρατοὺς ἐπῆλθε κατὰ τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους καὶ ἐστρατοπέδευσε παρὰ τὸ Δυρράχιον (1107). Ἄλλ' ὁ Ἀλέξιος καὶ πάλιν ἐκστρατεύσας ἐταπείνωσεν αὐτὸν καὶ ἠνάγκασε νὰ δεχθῆ συνθήκας.

Οὕτω λοιπὸν ὁ Ἀλέξιος διὰ τῆς φρονήσεως καὶ τῆς στρατηγικῆς

του ικανότητος περιέσφωσε τὸ κράτος αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν νέων τούτων ἐχθρῶν, τῶν Σταυροφόρων, καὶ διέψευσε τὰς ἐλπίδας τοῦ Πάπα· μετὰ δὲ πολλοὺς ἄλλους πολέμους καὶ κατὰ τῶν Τούρκων ἐτελεύτησεν ἐν ἔτει 1118, βασιλεύσας 38 ἔτη. Τὸν βίον καὶ τὰ κατορθώματα τοῦ Ἀλεξίου ἐξιστορεῖ ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Ἄννα ἐν τινι συγγράμματι, τὸ ὁποῖον ἐπιγράφεται Ἀλεξιάς.

24. Ἄλωσις Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων (1204 μ.Χ.).

Τὰ ὄνειρα τῶν Παπῶν τῆς Ῥώμης πρὸς κατάκτησιν τοῦ Βυζαντιτικοῦ κράτους καὶ ὑποταγὴν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τὴν Δυτικὴν δὲν ἔπαυσαν καὶ μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς πρώτης Σταυροφορίας. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἱερουσαλήμ καὶ πάλιν ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἱ Πάπαι εὐρόντες ἀφορμὴν παρεσκεύασαν κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ ἄλλας τρεῖς Σταυροφορίας καὶ ἐπὶ τῆς τετάρτης, ὅτε Πάπας τῆς Ῥώμης ἦτο Ἰννοκέντιος ὁ Γ' κατορθώθη νὰ κυριευθῇ ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ σὺν αὐτῇ μέγα μέρος τοῦ Βυζαντιτικοῦ κράτους· συνέβη δὲ ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων ἢ Λατίνων ὡς ἐξῆς.

Ἐν ἔτει 1185 αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντιτικοῦ κράτους ἦτο Ἰσαάκιος ὁ Ἄγγελος, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ὁποίου οἱ Βούλγαροι ἕνεκα καταθλιπτικῶν φέρων ἐπαναστατήσαντες ἀπέτελεσαν κράτος ἀνεξάρτητον. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἰσαάκιος ἀπέτυχε νὰ καταβάλῃ αὐτούς, ὁ λαὸς ἤρχισε νὰ μισῇ καὶ ἀποστρέφεται αὐτόν. Ἐποφειληθεὶς λοιπὸν ἐκ τοῦ μίσους τούτου ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀλέξιος ὁ Γ', ἤρπασε τὸν θρόνον τὸν δὲ Ἰσαάκιον ἐτύφλωσε καὶ ἔρριψεν εἰς τὴν εἰρικήν. Τότε ὁ υἱὸς τοῦ τυφλωθέντος Ἰσαακίου Ἀλέξιος ὁ Δ', μὴ ἀνεχόμενος νὰ βλέπῃ τὸν πατρικὸν θρόνον εἰς χεῖρας ἄλλου, μετέβη εἰς Ἑνετίαν καὶ ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τῶν Λατίνων, αἵτινες τότε παρεσκεύαζον τὴν Δ' Σταυροφορίαν· ὑπεσχέθη δὲ εἰς αὐτούς, ὅτι, ἐὰν καταλάβῃ τὸν θρόνον, θὰ καθυποτάξῃ τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ὑπὸ τὴν Δυτικὴν καὶ θὰ βοηθήσῃ αὐτούς διὰ χρημάτων καὶ διὰ στρατοῦ νὰ κυριεύσωσι τὴν Ἱερουσαλήμ. Οἱ Σταυροφόροι, πεισθέντες εἰς τοὺς λόγους αὐτοῦ, ἐπῆλθον κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐπολιορκήσαν αὐτὴν κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1203. Τότε ὁ μὲν Ἀλέξιος Γ' ἕνεκα δειλίας ἔφυγε κρυφίως ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, οἱ δὲ Σταυροφόροι ἀνεβίβασαν ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν τυφλὸν Ἰσαάκιον καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀλέξιον τὸν Δ'.

Ἀφοῦ ἔγιναν ταῦτα, οἱ Σταυροφόροι ἐξεληθόντες τῆς πόλεως, ἀπή-
τουν μετ' ἀπειλῶν τὰ παρὰ τοῦ Ἀλεξίου ὑποσχεθέντα χρήματα.

Ἐπειδὴ δὲ οὗτος, ἵνα λάβῃ χρῆματα, ἐπέβλεπε βχερεῖς φόρους καὶ ἐγύμνωσε τὰς Ἐκκλησίας τῶν ἱερῶν σκευῶν, ὁ λαὸς τοσοῦτον ἠρεθίσθη, ὥστε ἤγειρε στάσιν, καθ' ἣν ὁ μὲν Ἀλέξιος ἐφονεύθη ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ ἀπέθανεν ἐκ τῆς λύπης του. Μαθόντες τοῦτο οἱ Σταυροφόροι ἐπέπεσον κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ μετὰ τριήμερον πολιορκίαν ἐκυρίευσαν αὐτὴν τῇ 12 Ἀπριλίου 1204.

Ἀπερίγραπτα εἶναι τὰ δεινὰ, ὅσα ὑπέστη ἡ Κωνσταντινούπολις ὑπὸ τῶν καλυμμένων εὐσεβῶν Σταυροφόρων. Διασπαρέντες οὗτοι εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς πόλεως ἤρπαζον πᾶν ὅ,τι εὗρισκον, χρυσόν, ἄργυρον, πολυτίμους λίθους, μεταξωτὰ ὑφάσματα καὶ πολυτελῆ ἐνδύματα. Εἰσέβαλλον δὲ ὄχι μόνον εἰς τὰ μέγαρα τῶν πλουσίων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς πτωχοτάτας οἰκίας. Τοὺς ναοὺς μετέβαλον εἰς στάβλους, τὰ ἱερὰ σκεύη εἰς ἀγγεῖα μαγειρικῆς καὶ τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας κατεκερμάτισαν καὶ διένειμαν πρὸς ἀλλήλους τὰ πολυτίμα μέταλλα, ἐκ τῶν ὁποίων ἦτο κατεσκευασμένη. Μέγα μέρος τῆς πόλεως ἐπουρόλησαν, ἀνδρας, γυναῖκας, γέροντας καὶ παιδία κατέσφαξαν καὶ πλεῖστα τῆς ἀρχαιότητος λαμπρὰ καλλιτεχνήματα κατέστρεψαν. Τέλος οἱ εὐγενεῖς Σταυροφόροι διέπραξαν πᾶν φοβερόν, τὸ ὅποῖον ἦτο δυνατόν νὰ διαπράξωσι βάρβαροι κατακτηταί!

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἱ Λατίνοι διένειμαν πρὸς ἀλλήλους τὸ Βυζαντιακὸν κράτος. Καὶ ὁ μὲν Βαλδουῖνος ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπολεως καὶ ἔλαβε τὴν Θράκην καὶ τὰς ἐν Ἀσίᾳ Ἑλληνικὰς χώρας. Ὁ δὲ Βονιφάτιος ἐκηρύχθη βασιλεὺς Θεσσαλονίκης καὶ ἔλαβε τὴν Μακεδονίαν, τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα. Οἱ δὲ Ἐνετοὶ ἔλαβον τὴν Ἠπειρον, τὰς νήσους τοῦ Ἰονίου καὶ Αἰγαίου Πελάγους, τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Κρήτην, προσέτι δὲ καὶ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, ἀναγορεύσαντες πατριάρχην τὸν Θωμᾶν Μοροζίνην. Οὕτω λοιπὸν διὰ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπραγματοποιήθησαν τὰ ὄνειρα τῶν Παπῶν τῆς Ῥώμης, νὰ κατακτήσωσι δηλαδὴ τὸ Βυζαντιακὸν κράτος καὶ καθυποταξῶσι τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ὑπὸ τὴν Δυτικὴν.

⚡ Μιχαὴλ ὁ Παλιολόγος (1237 - 1282 μ. Χ.).

Ἀνάκτικος τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1261 μ.Χ.).

Ἐπιφανεῖς τινες Ἕλληνες μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων ἠδυνήθησαν διὰ τῆς ἱκανότητος αὐτῶν νὰ διατηρήσωσι μέρη τινὰ τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους καὶ ἰδρύσωσιν ἐν αὐτοῖς δεσποζῆτα (ἡγεμονίας). Καὶ ἐν μὲν τῇ Ἠπειρῷ ἐγένετο ἰδρυ-

τῆς μεγάλης ἡγεμονίας Μιχαὴλ ὁ Κομνηνός, ἐν τῇ Τραπεζοῦντι ὁ Ἀλέξιος Κομνηνός καὶ ἐν τῇ Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας ὁ Θεόδωρος Λάσκαρις. Ἐκ τῶν ἡγεμονιῶν τούτων ἐπισημοτάτη ἀπέβη ἡ τῆς Νικαίας, διότι ὁ Θεόδωρος Λάσκαρις καὶ ὁ τούτου διάδοχος Ἰωάννης Βατάτσης ἠδυνήθησαν διὰ τῆς ἀνδρείας καὶ φρονήσεως αὐτῶν ν' ἀποσπάσωσιν ἀπὸ τῆς κυριαρχίας τῶν Φράγκων πλεῖστα μέρη τοῦ Βυζαντιανοῦ κράτους καὶ ὑπαγάγωσιν αὐτὰ ὑπὸ τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Νικαίας. Ὅτε δὲ αὐτοκράτωρ τῆς Νικαίας ἦτο Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος, εἰς τοὺς Φράγκους δὲν ἀπέμεινεν εἰμὴ μόνον ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ ἄλλα τινὰ μέρη.

Ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου γεννηθεὶς τῷ 1237 καὶ ἦτο ἀνὴρ πανούργος καὶ φιλόδοξος. Ἐπιθυμῶν δὲ οὗτος ν' ἀνακτήσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπέστειλεν ἐν ἔτει 1261 τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ Ἀλέξιον Στρατηγόπουλον μετὰ 800 ἰππέων καὶ ὀλίγων πεζῶν, ἵνα κατασκοπεύσῃ ἐκ τῶν προαστείων τοὺς Λατίνους, χωρὶς νὰ ἐπιχειρήσῃ τι κατὰ τῆς πόλεως. Ἄλλ' ὁ Στρατηγόπουλος ἀποβιβάσθεις εἰς Καλλίπολιν τῆς Θράκης καὶ μαθὼν, ὅτι πᾶσαι αἱ ναυτικαὶ καὶ πεζικαὶ δυνάμεις τῶν Λατίνων εἶχον μεταβῆ εἰς ἐκστρατείαν τινά, ἐπλησίασεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐκυρίευσεν αὐτὴν σχεδὸν ἀμαχητὶ τῇ 26 Ἰουλίου 1261. Ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος, μαθὼν τὸ ἀξιοθαύμαστον κατόρθωμα τοῦ Στρατηγόπουλου, ἔσπευσεν ἐκ τῆς Νικαίας καὶ εἰσελθὼν πανηγυρικῶς εἰς τὴν πόλιν ἐστέφθη αὐτοκράτωρ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀγίας Σοφίας.

Οὕτω λοιπὸν κατελύθη ὑπὸ Μιχαὴλ Παλαιολόγου ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει κυριαρχία τῶν Φράγκων, ἣτις διήρκεσε 57 ἔτη, ἦτοι ἀπὸ τοῦ 1204 μέχρι τοῦ 1261, καὶ ἀνιδρῦθη ἡ Ἑλληνικὴ Αὐτοκρατορία. Ἀλλὰ δυστυχῶς ὅλα τὰ μέρη τοῦ Βυζαντιανοῦ κράτους δὲν ἀνεκτήθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Αἱ Ἀθῆναι, ἡ Εὐβοία, αἱ Θῆβαι, τὰ πλεῖστα μέρη τῆς Πελοποννήσου καὶ πολλοὶ νῆσοι ἔμειναν ὑπὸ τὴν Ἑξουσίαν διαφόρων Ἐνετῶν καὶ Φράγκων, ἀκόμη δὲ καὶ μέγα μέρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατεῖχετο ὑπὸ τῶν Σελτζουκικῶν Τούρκων. Ἀπέθανε δὲ ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος τῷ 1282 βασιλεύσας 21 ἔτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΝΑΤΟΝ

26. Ὀσμανίδαι (1294 μ. Χ.).

Τὸ Ἀραβικὸν κράτος, τὸ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ προφήτου Μωχάμεθ ἀναδειχθέν, σὺν τῷ χρόνῳ ἐξησθένησε καὶ παρήκμασεν ἕνεκα ἐμφυλίων παραγμῶν· ἀλλὰ μετὰ τὴν παρκαμὴν αὐτοῦ ἀνεφάνη ἕτερον ἔθνος

Μωαμεθανικόν, τὸ Τουρκικόν. Οἱ Τοῦρκοι κατελθόντες κατὰ τινα παράδοσιν ἐκ τῶν Ἀλταίων ὄρεων κατόκησαν ἐν ταῖς πεδιάσι τοῦ Τουράν, τοῦ σημερινοῦ Τουρκεστάν, καὶ ἦσαν διηρημένοι εἰς νομαδικὰς φυλάς. Αἱ τουρκικαὶ αὗται φυλαὶ περὶ τὸ 970 ὑπὸ ἡγεμόνα τὸν Σελδζούκ, ἐξ οὗ καὶ Σελδζουκίδαι Τοῦρκοι ὠνομάσθησαν, ἀσπασθεῖσαι τὸν Ἰσλαμισμόν ἀπέβησαν πολυάριθμοι καὶ ἀπετέλεσαν τὸ Σελδζουκικὸν λεγόμενον κράτος.

Τὸ Σελδζουκικὸν κράτος, τὸ ὅποιον, ὡς εἶδομεν, πολλάκις ἐφάνη ἐπιφοβὸν εἰς τὸ Βυζαντιακὸν κράτος, διεχωρίσθη κατ' ὀλίγον εἰς πολλὰ μικρότερα κράτη, ὧν ἐπισημότερα ἦσαν τὰ τῆς Νικαίας καὶ τοῦ Ἰκονίου. Ἀλλὰ κατὰ τὸ 1294 ὁ Ὀσμάν ἢ Ὄθμάν, ἡγεμὼν Τουρκικοῦ τινος κράτους, καταβαλὼν τὸν τελευταῖον Σουλτάνον τοῦ Ἰκονίου, ἱδρυσεν νέον κράτος, τὸ Ὀσμάνικὸν ἢ Ὄθωμανικόν· ἐκ δὲ τοῦ Ὀσμάν ἢ Ὄθμάν τοῦ πρώτου τούτου Σουλτάνου τοῦ Ὀσμάνικοῦ κράτους, οἱ Τοῦρκοι ἐπωνομάσθησαν Ὀσμανίδαι ἢ Ὄθωμανοί.

Ὁ Ὀσμάν, κυριεύσας ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων τὴν Προῦσιν τῆς Βιθυνίας (1325), κατέστησεν αὐτὴν πρωτεύουσαν τοῦ Ὄθωμανικοῦ κράτους· ὁ δὲ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Ὀρχάν ὁ Α', νικήσας τὸν τότε αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους, Ἀδρόνικον τὸν Γ', ἐκυριεύσει τὴν Νικομηθίδειαν, τὴν Νίκαιαν καὶ ἅπασαν τὴν Βιθυνίαν καὶ Μυσίαν· μετὰ δὲ ταῦτα διαβάς τὸν Ἑλλήσποντον ἐκυριεύσει τὴν Καλλιπόλιν καὶ ἅπασαν τὴν Θρακικὴν Χερσόνησον. Τούτου δὲ ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος Μουράτ ὁ Α' κατέλαβε τὴν Φιλιππούπολιν καὶ Ἀδριανούπολιν, τὴν ὅποιαν κατέστησε καὶ πρωτεύουσαν τοῦ κράτους τοῦ ἀντὶ τῆς Προῦσης (1361). Οὕτω δὲ τὸ Βυζαντιακὸν κράτος περιορίσθη πλέον εἰς μόνην τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ὀλίγιστα μέρη τῆς Θράκης.

Τὸν Μουράτ ἀποθανόντα διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Βαγιαζήτ, ὅστις ἐπεξέτεινε τὸ Ὄθωμανικὸν κράτος ἐν Ἀσίᾳ μὲν μέχρι τοῦ Εὐφράτου ἐν Εὐρώπῃ δὲ μέχρι τῆς κυρίως Ἑλλάδος καὶ ἐπολιορκήσει τὴν Κωνσταντινούπολιν· θὰ ἐκυριεύει δὲ ἴσως καὶ ταύτην, ἐὰν δὲν ἐπήρξατο κατὰ τοῦ Ὄθωμανικοῦ κράτους ὁ ἡγεμὼν τῶν Μογγόλων Ταμερλάνος, ὅστις ἤχημαλώτισε τὸν Βαγιαζήτ.

Τὸν Βαγιαζήτ διεδέχθη Μωάμεθ ὁ Α' καὶ τοῦτον Μουράτ ὁ Β', ὅστις ἐξηκολούθει νὰ κυριεύῃ τὰς χώρας τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας· σκοπῶν δὲ νὰ πολιορκήσῃ καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀνέβαλε νὰ πράξῃ τοῦτο ἕνεκα πολέμου, τὸν ὅποιον διεξῆγε πρὸς ἄλλους Χριστιανικοὺς λαοὺς, τοὺς Οὐγγρους καὶ Ἡπειρώτας. Ἀποθανὼν ὁ Μουράτ ὁ Β' τῷ 1451 κατέλιπε τὴν βασιλείαν εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μωάμεθ τὸν Β', ἐπὶ τοῦ ὁποίου τέλος καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ ὅλον τὸ Ἑλληνικὸν κράτος ὑπεδουλώθη ὑπὸ τῶν Τοῦρκων.

※ 27. Γενίτσαροι. Ἐξισλαμισμὸς ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ὁργανισμὸς τῶν Γενιτσάρων.

Παιδομάζωμα.

Ὁ Σουλτᾶνος τοῦ Ὀσμάνικοῦ κράτους Ὁρχάν ὁ Α', ὅστις, ὡς γνωρίζομεν, ἐνίκησε τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντιτικοῦ κράτους Ἀνδρόνικον τὸν Γ', θέλων νὰ καταστήσῃ τὸ κράτος αὐτοῦ μέγα καὶ ἰσχυρὸν ἔδρυσεν ἐν ἔτει 1329 ἐκ παίδων τῶν Χριστιανῶν στρατιωτικὰ τάγματα, τὰ ὁποῖα ἐκαλοῦντο Γενίτσαροι, ἦτοι νέος στρατός. Οἱ παῖδες οὗτοι, ἀρπαζόμενοι ἀπὸ τῶν οἰκῶν αὐτῶν ἐν ἡλικίᾳ ἕξ ἢ ἑπτὰ ἐτῶν, ἐκλείοντο εἰς στρατῶνας, ὅπου διδασκόμενοι τὸν Ἰσλαμισμὸν καὶ τὴν Τουρκικὴν γλῶσσαν, ἐλησμόνουν καὶ γονεῖς καὶ φίλους καὶ συγγενεῖς καὶ πατρίδα καὶ θρησκείαν. Τοσοῦτον δὲ ἐπιτηδεύει ἐξεγυμνάζοντο οἱ νέοι οὗτοι στρατιῶται ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὥστε ἀπέβαιναν φοβεροὶ διώκται καὶ αὐτῶν τῶν Χριστιανῶν.

Κατ' ἀρχὰς τὰ Γενιτσαρικὰ τάγματα ἀπετελοῦντο ἐκ χιλίων τοῦλάχιστον Χριστιανοπαίδων, οἵτινες ἀρπαζόμενοι κατ' ἔτος ἐξισλαμιζοντο διὰ τῆς βίας. Κατόπιν ὁμῶς Μουράτ ὁ Α' κατέτασσε εἰς τὰ τάγματα ταῦτα τὸ πέμπτον τῶν νέων χριστιανῶν αἰχμαλώτων, οἱ ὅποιοι συνελαμβάνοντο κατὰ τὰς διαφόρους μάχας. ἐπὶ δὲ Μουράτ τοῦ Β' τὸ σῶμα τῶν Γενιτσάρων συνεκροτεῖτο ἐξ ἀνδρῶν 6 ἕως 10 χιλιάδων.

Βραδύτερον οἱ Τούρκοι ἐπέβαλον τὴν στρατολογίαν τῶν Χριστιανοπαίδων διὰ τὰ Γενιτσαρικὰ τάγματα εἰς τὰς χώρας, τὰς ὁποίας εἶχον ὑποτάξει, ὡς φόρον, τὸν ὅποιον οἱ Ἕλληνες ὠνόμαζον παιδομάζωμα. Διεξήγετο δὲ τὸ παιδομάζωμα κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον. Ὁ προϊστάμενος ἐκάστου φορολογουμένου τόπου ὤφειλε νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν ἀπεσταλμένον κατάλογον ὄλων τῶν οἰκογενειῶν. Ἐκαστος δὲ πατὴρ ἦτο ὑπόχρεος ν' ἀναγγεῖλῃ πόσους υἱοὺς εἶχε καὶ παραστήσῃ αὐτοὺς ἐνώπιον τοῦ ἀπεσταλμένου πρὸς ἐκλογὴν. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐξ ἐκάστης οἰκογενείας ἐλαμβάνετο εἰς παῖς, προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, καὶ δύο καὶ τρεῖς, πολλακίς δὲ καὶ αὐτὸς ὁ μονογενὴς υἱός, ὅστις πρότερον ἐξηλείετο συνήθως δὲ ἐλαμβάνοντο οἱ κάλλιστοι καὶ εὐρωστότατοι. Πλείονες τῶν 500 χιλιάδων ὑπολογίζονται οἱ ἀρπαγέντες Ἕλληνοπαῖδες ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῶν Γενιτσαρικῶν ταγμάτων μέχρι τῆς καταλύσεως αὐτῶν. Τοσοῦτον δὲ τρόμον διηγείρειν ὁ φόρος οὗτος εἰς τὰς Ἕλληνίδας μητέρας, ὥστε πολλαί

ἔσφαζον ἢ ἐπιγιγον τὰ τέχνα αὐτῶν, ἵνα μὴ ἴδωσιν αὐτὰ κατασιγύ-
νοντα τὴν πατρίδα των.

Οἱ Γενίτσαροι ἀπετέλουν τὰ σπουδαιότατα στρατιωτικὰ τάγματα τῶν Τούρκων καὶ ἐν καιρῷ μάχης χυνόμενοι ὡς χεῖμαρροι εἰς τὰ πυκνότατα τῶν ἀντιπάλων πλήθη ἀνεδείκνυον διὰ τῆς ἀτρομῆτου αὐτῶν ὀρμῆς τὸ κράτος νικηφόρον. Ἐπειδὴ ὅμως οὗτοι κατ' ὀλίγον ἀπέβησαν ἐπιφοβοὶ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς Σουλτάνους, ὁ Σουλτάνος Μαχμούτ ὁ Β' τῷ 1826 διέταξε τὴν κατάλυσιν τῶν Γενίτσαρικῶν ταγμάτων.

✱ 28. Οὐνιάδης.

Ἄγῶνες αὐτοῦ κατὰ τῶν Τούρκων.

Μουράτ ὁ Β', ὁ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βαγιαζήτ γενόμενος Σουλ-
τάνος τῶν Τούρκων ἐξακολουθῶν τὰς κατακτήσεις αὐτοῦ ἐν Εὐρώπῃ ἀπέστειλεν ἐν ἔτει 1442 πολυάριθμον στρατὸν κατὰ τῆς Τρανσυλβανίας, χώρας τῆς Οὐγγαρίας, ἵνα ὑποτάξῃ αὐτήν. Ἡγεμὼν τότε τῆς Τρανσυλβανίας ἦτο ὁ περίφημος Ἰωάννης Οὐνιάδης, ὅστις ὀρμῆσας μετὰ πολλοῦ Οὐγγρικοῦ στρατοῦ κατὰ τῶν Τούρκων κατετρόπωσεν αὐτούς, φονεύσας 20 χιλιάδας καὶ συλλαβῶν πολλὰ καὶ πλούσια λάφυρα. Εἰσβαλὼν δ' εὐθὺς ὁ Οὐνιάδης εἰς Βλαχίαν μετὰ 15 χιλιάδων ἀνδρῶν, ἐκέρδησεν ἔτι λαμπροτέραν νίκην κατὰ 80 χιλιάδων Τούρκων. Τὸ δὲ ἐπόμενον ἔτος (1443), ἔχων βοηθὸν καὶ τὸν βασιλεῖα τῆς Πολωνίας καὶ Οὐγγαρίας Βλαδίσλαον, εἰσῆλθεν εἰς Σερβίαν καί, νικήσας εἰς πολλὰς μάχας τὸν Μουράτ, ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ συνομολογήσῃ δεκαετῆ εἰρήνην, καθ' ἣν οὗτος ἀπέδιδεν εἰς τὴν Οὐγγαρίαν τὴν Σερβίαν καὶ Βλαχίαν.

Δὲν παρήλθε πολὺς χρόνος καὶ ὁ Βλαδίσλαος καὶ Οὐνιάδης παρα-
βάντες τὰς συνθήκας ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Τούρκων καὶ εἰσέβαλον μετὰ 15 χιλιάδων ἀνδρῶν εἰς Βουλγαρίαν· συναντήσαντες δὲ πρὸ τῆς πόλεως Βάρνης αὐτὸν τὸν Μουράτ μετὰ 40 χιλιάδων ἀνδρῶν, συνάπτουσι κατ' αὐτοῦ πεισματώδη μάχην (10 Νοεμβρίου 1444). Ἡ νίκη ἐφαίνετο βεβαία ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν· μετὰ θαυμα-
στῆς ἀνδρείας ὤρμησαν οἱ Πολωνοὶ καὶ οἱ Οὐγγροὶ καὶ ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τὸ ἵππικὸν τῶν Τούρκων· μόνον οἱ ἀτρόμητοι Γενίτσαροι καὶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν ὁ Μουράτ ἔμειναν ἐν τῇ μάχῃ ἀκατάβλητοι. Ἀλλ' ἐνῶ ὁ Οὐνιάδης ἤλιπιζεν, ὅτι ἡ νίκη θὰ ἦτο ὑπὲρ ἐαυτοῦ, αἴφνης φονεύεται ὁ Βλαδίσλαος καὶ ὁ Οὐγγρικός στρατὸς διαλυθεὶς τρέπεται εἰς ἄτακτον φυγὴν.

Μετὰ τὴν περὶ Βάρναν πανωλεθρίαν ὁ Οὐνιάδης ἐπέστρεψεν εἰς Οὐγγ-

γαρίαν και αναγορευθείς επίτροπος του ἀνηλικίου βασιλέως παρεσκευάσθη εἰς νέον κατὰ τῶν Τούρκων ἀγῶνα. Ἐν ἔτει λοιπὸν 1448 ὠδηγῶν 24 χιλιάδας ἀνδρῶν, τῶν ὁποίων 8 χιλιάδες Βλάχοι, εἰσεβάλεν εἰς Σερβίαν και λεηλατῶν αὐτὴν ἔφθασεν εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Κοσσυφοπεδίου, ὅπου μετ' ὀλίγον παρετάχθη και ὁ Μουράτ ὁ Β' μετὰ 150 χιλιάδων ἀνδρῶν. Ἐν τῇ πεδιάδι ταύτῃ συνήφθη φοβερὰ μάχη, καθ' ἣν οἱ Οὐγγροὶ ἐπολέμησαν μὲν γενναϊότατα ἀλλὰ, προδοθέντες ὑπὸ τῶν Βλάχων, κατετροπώθησαν ὀλοσχερῶς. Αὐτὸς δὲ ὁ Οὐνιάδης ἐσώθη και ἐνταῦθα, ὅπως και ἐν τῇ μάχῃ τῆς Βάρνης, διὰ τῆς φυγῆς. Ἐπιστρέψας δὲ εἰς Οὐγγαρίαν ἔζησε μέχρι τοῦ 1456, ὅποτε ἀπέθανεν ἐκ τῶν πληγῶν, τὰς ὁποίας ἔλαβε πολεμῶν κατὰ τοῦ Μωάμεθ τοῦ Β', ὅστις ἐπολιόρκει τότε τὸ Βελιγράδιον.

Οἱ Τούρκοι πρὸ τῆς Βιέννης (1529 μ. Χ.). Καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Οὐνιάδου οἱ Τούρκοι ἐξακολουθοῦντες τοὺς ἐν Εὐρώπῃ πολέμους αὐτῶν κατὰ Χριστιανικῶν λαῶν τοσοῦτον φοβεροὶ κατέστησαν, ὥστε ἐπὶ Σουλεϊμάν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς κατάρθωσαν νὰ εἰσβάλωσι και εἰς αὐτὴν τὴν Αὐστρίαν και πολιορκήσωσι τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς Βιέννην (1529). Ὁ κίνδυνος ἦτο μέγας· ἀλλ' ὁ ἥρωϊσμός τῶν κατοίκων ἀφ' ἑνὸς και τὸ δριμύ πῦχος και ἡ ἔλλειψις τροφῶν ἀφ' ἑτέρου ἠνάγκασαν τὸν Σουλτᾶνον νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν και ἐπανέλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπρακτος.

⚡ 29. "Αλωσις Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων (1453 μ. Χ.).

"Ὅτε τῷ 1451 ἀνέβη ἐπὶ τοῦ θρόνον τοῦ Ὁθωμανικοῦ κράτους ὁ φιλοδοξότατος και πολεμικώτατος Μωάμεθ ὁ Β', οὗτος δὲν ἀπέβλεψε πρὸς ἄλλο τι, εἰμὴ νὰ κυριεύσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν και καταστήσῃ αὐτὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους αὐτοῦ ἀντὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ὄθεν ἔκτισε κατὰ τὸ στενωτάτον μέρος τοῦ Βοσπόρου ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς παραλίας φρούριον ἀπέναντι ἑτέρου φρουρίου, τὸ ὅποιον εἶχε κτίσει πρότερον ὁ Βαγιαζήτ ἐπὶ τῆς Ἀσιατικῆς παραλίας, και κατέστησεν οὕτω τὸν διάπλουον τοῦ πορθμοῦ ἀδύνατον. Μετὰ δὲ ταῦτα ἰδρύσας ἐν Ἀδριανουπόλει χυτήριον κανωνίων ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν Οὐγγρου τινὸς κατεσκεύασε φοβερὸν πυροβολικὸν και μεταξὺ ἄλλων μέγα τηλεβόλον, διὰ τὴν μετακόμισιν τοῦ ὁποίου ἀπῆρτοῦντο 50 ζεύγη βοῶν και 700 ἄνδρες. Ἀφοῦ δὲ καθ' ὅλον τὸ ἔτος 1452 ἠτοίμασε πάντα τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τὴν πολιορκίαν, ἐνεφανίσθη πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῇ 6 Ἀπριλίου τοῦ

1453. ἡμέρα τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, μετὰ 160 χιλιάδων ἀνδρῶν καὶ 145 πλοίων.

Ἀπέναντι τῆς φοβερῆς ταύτης δυνάμεως ὁ τότε αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους Κωνσταντῖνος ὁ ΙΑ΄ ὁ Παλαιολόγος δὲν εἶχε ν' ἀντιτάξῃ εἰμὴ μόνον 26 πλοῖα καὶ 7 χιλιάδας ἀνδρῶν, τῶν ὁποίων δισχίλιαι ἦσαν Γενουζταὶ καὶ Ἑνετοὶ ὑπὸ τὸν γενναῖον Ἰουστινιανόν. Τὸν μικρὸν αὐτοῦ στόλον ὁ αὐτοκράτωρ εἶχεν ἐντὸς τοῦ Κερατίου κόλπου, τοῦ ὁποίου τὴν εἴσοδον ἔφραξε διὰ σιδηρᾶς ἀλύσεως, ὅπως μὴ εἰσέρχωνται τὰ ἐχθρικά πλοῖα. Καὶ ὅμως μετὰ τῶν ὀλίγων τούτων δυνάμεων ὁ Κωνσταντῖνος, ἂν καὶ ἔβλεπεν, ὅτι οὐδεμία ἐλπίς σωτηρίας ὑπῆρχεν, ἀπεφάσισε ν' ἀντιταχθῆ μεχρὶς ἐσχάτων καὶ ἀποθάνῃ ὡς ἥρωα ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος.

Ὁ Μωάμεθ τὰς πρώτας προσβολὰς κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἤρχισεν ἀπὸ τῆς ξηρᾶς δι' ἀκαταπαύστου ἐκπυροσφοκρήσεως τῶν τηλεβόλων· μεγίστην δὲ θραῦσιν προξένουν ταῦτα εἰς τὰ τεῖχη καὶ ἰδίως τὸ μέγιστον τηλεβόλον, ἐκ τοῦ κρότου τοῦ ὁποίου ἡ γῆ ἐσειετο, ἀλλ' εὐτυχῶς μετ' ὀλίγας ἡμέρας διαρραγὲν τοῦτο ἐφόνευσε καὶ αὐτὸν τὸν κατασκευαστὴν του. Οἱ Ἕλληνες εἰς ἀπάσας τὰς προσβολὰς τῶν ἐχθρῶν ἀντέτασσαν ἥρωικὴν ἀμυναν, ἐπισκευάζοντες ἐν καιρῷ νυκτὸς τὰ ὑπὸ τῶν τηλεβόλων καταστρέφόμενα μέρη τῶν τειχῶν.

Βλέπων ὁ Μωάμεθ, ὅτι διὰ μόνης τῆς ἀπὸ ξηρᾶς πολιορκίας δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, μετεβίβασεν ἐν μιᾷ νυκτὶ διὰ δοκῶν ἠλιμμένων διὰ λίπους 80 πλοῖα εἰς τὸν Κερατίον κόλπον καὶ οὕτως ἤρχισε νὰ προσβάλλῃ τὴν πόλιν καὶ ἀπὸ θαλάσσης. Οἱ Ἕλληνες, ὅτε εἶδον τὰ ἐχθρικά ταῦτα πλοῖα, ἠπόρουσαν πῶς ἐν μιᾷ καὶ μόνῃ νυκτὶ μετεκομίσθησαν εἰς τὸν κόλπον καὶ ἀπεφάσισαν νὰ πυρπολήσωσιν αὐτά· δυστυχῶς ὅμως ἀπέτυχον, διότι ὁ σκοπὸς αὐτῶν προυδόθη ὑπὸ τῶν Γενουατῶν τοῦ Γαλατᾶ.

Ἐπτὰ ὀλόκληροι ἑβδομάδες παρήλθον ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς πολιορκίας καὶ οἱ Τούρκοι μάτην ἠγωνίζοντο νὰ κυριεύσωσι τὴν Κωνσταντινούπολιν· διὰ τοῦτο ὁ Μωάμεθ, ἀπελπίσας τέλος ἀπεφάσισε νὰ ἐπιχειρήσῃ γενικὴν καὶ φοβερὰν ἔφοδον κατὰ τῆς πόλεως· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐφρόνει, ὅτι πολὺ πιθανὸν ἦτο ὁ Κωνσταντῖνος νὰ δεχθῆ προτάσεις εἰρήνης ἀπέστειλεν αὐτῷ πρέσβεις τῇ 26 Μαΐου, προτείνων νὰ παραδώσῃ τὴν πόλιν καὶ ἀπέβη μετὰ τῶν μεγιστάνων του καὶ τῶν θησαυρῶν τῆς πρωτεύουσας εἰς Πελοπόννησον ἢ ὅπου ἀλλαχοῦ ἤθελεν. Ὁ Κωνσταντῖνος ὅμως γενναιοφρόνως ἀπέρριψε τὰς προτάσεις ταύτας, εἰπὼν: «μετ' ἀλλοπίστων δὲν συνθηκολογῶ».

Ὁ Μωάμεθ, ὡς ἔλαβε τὴν ἀπάντησιν ταύτην, ὠργίσθη σφόδρα καὶ προσκαλέσας τοὺς ἀρχηγούς τοῦ στρατοῦ ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτούς, ὅτι ἔμελλε νὰ ἐπιχειρήσῃ ἔφοδον κατὰ τῆς πόλεως ἀπὸ τε ξηρᾶς καὶ

θαλάσσης τὴν νύκτα τῆς 28 πρὸς τὴν 29 Μαΐου. Ἴνα δὲ ἐξάψη ἔτι μᾶλλον τὴν προθυμίαν τῶν μαχητῶν, ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτούς ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας νὰ λεηλατήσωσι τὴν πόλιν καὶ λάβωσι τοὺς θησαυροὺς καὶ τοὺς αἰχμαλώτους· τῇ διαταγῇ δὲ αὐτοῦ ἱερεῖς καὶ οὐλεμάδες (σοφοί) περιερχόμενοι τὸ στρατόπεδον ἐκήρυττον, ὅτι, ὅστις μὲν ἀποθάνῃ ἐν τῇ μάχῃ θὰ γευματίσῃ ἐν τῷ Παραδείσῳ μετὰ τοῦ προφήτου Μωάμεθ, ὅστις δὲ ἐπιζήσῃ, θὰ γίνῃ πλουσιώτατος.

Ὁ Κωνσταντῖνος, μαθὼν τὴν ἀπόφασιν τοῦ Σουλτάνου, ἐκάλεσε περὶ τὴν δειλὴν τῆς 28 Μαΐου πάντας τοὺς στρατηγοὺς, ἀξιωματικούς καὶ προκρίτους τῆς πόλεως καὶ παρεκάλεσεν αὐτούς νὰ ἀγωνισθῶσι τὸν ἔσχατον ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγῶνα. Μετὰ δὲ ταῦτα μετέβη εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ προσευχηθεὶς μετέλαβε τῶν ἀχράντων μυστηρίων, ἔπειτα δὲ ἐπορεύθη εἰς τὰ ἀνάκτορα, ὅπως ἴδῃ αὐτὰ διὰ τελευταίαν φορὰν. Ἐκεῖ σταθεὶς ὀλίγον ἠσπάσθη καὶ ἀπεχαιρέτισε τὴν σύζυγον, τὰ τέκνα καὶ πάντας τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους αὐτοῦ καὶ μετὰ δακρύων ἐζήτησε συγχώρησιν πατρῶν θεορπόντων του· πάντες δὲ ἐκινήθησαν εἰς δάκρυα. Καὶ ἀπὸ ξύλου ἢ ἐκ πέτρας ἐὰν ἦτο ὁ ἄνθρωπος, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ δακρύσῃ τὴν στιγμὴν ἐκείνην. Τέλος δὲ ὁ Αὐτοκράτωρ ἰπεύσας ἀπῆλθεν εἰς τὰ τείχη καί, ἀφοῦ ἐπεθεώρησε τοὺς πύργους τῆς πόλεως καὶ ἐνεθάρρυνε τοὺς στρατιώτας, ἐτάχθη εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ παρὰ τὴν πύλην τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ. Ἐνῶ δὲ ταῦτα συνέβηκινον ἐν τῇ πόλει, ἐν τῷ Τουρκικῷ στρατῷ ἐπεκράτει χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις, τὴν δὲ νύκτα ἐγένετο λαμπροτάτη φωταψία, ἣτις διήρκεσε μέχρι μεσονυκτίου, ὅποτε ἐσβέσθησαν τὰ φῶτα καὶ κατεκλίθησαν οἱ ἄνδρες, ἵνα ἀναπαυθῶσιν ὀλίγον.

Εἶχε φθάσει ἡ δευτέρα μετὰ τὸ μεσονύκτιον ὥρα καὶ ἀκόμη ἐν τῷ Τουρκικῷ στρατοπέδῳ ἐπεκράτει σιγὴ, ἐνῶ οἱ ἐν τῇ πόλει ἠγρύπνουσαν καὶ προσήχοντο. Αἴφνης ὁμως ὀλίγον μετὰ τὴν δευτέραν ὥραν οἱ Τούρκοι εὐρέθησαν ἐπὶ ποδῶν καὶ ἐφώρμησαν κατὰ τῶν τειχῶν. Ἡ ἔφοδος ἤρχισε μετὰ μεγάλης λύσσης καὶ μανίας πανταχόθεν, ἀπὸ τῆς γῆς καὶ θαλάσσης. Οἱ Ὀσμνίδαι μετ' ἀλαλαγμῶν καὶ κραυγῶν προσεπάθουν διὰ κλιμάκων ν' ἀναβῶσι τὰ τείχη, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ἐνθαρρυνόμενοι ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου καὶ Ἰουστιανοῦ μετὰ μεγάλης ἀνδρείας ἀπέκρουον αὐτούς καὶ κατεκρήμνιζον τὰς κλίμακας. Καὶ δευτέραν ἔφοδον ἐπεχείρησαν οἱ Τούρκοι κατὰ τῶν τειχῶν, ἀλλὰ καὶ

πάλιν οὐδὲν κατώρθωσαν. Ὁ Μωάμεθ, βλέπων τὴν μεγάλην φθορὰν τοῦ στρατοῦ του, ὤρμησεν ὁ ἴδιος μετὰ τῶν Γενιτσαρῶν, ἀλλὰ καὶ τούτους οἱ Ἕλληνες ἰδεκάτευσαν καὶ ἔτρεψαν εἰς φυγὴν.

Εἶχεν ἐξημερώσει, ὁπότε οἱ μὲν ἐχθροὶ οὐδεμίαν πρόσδον ἔκαμνον, ὁ δὲ Κωνσταντῖνος ἀγαλλόμενος συνέχαιρε τοὺς στρατιώτας διὰ τὴν νίκην. Ἀλλὰ δυστυχῶς τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ Ἰουστινιανὸς πληγωθεὶς βαρέως, ἀπεχώρησε τῆς μάχης, οἱ δὲ Τούρκοι εὐρόντες μικρὰν τινα πύλην Ἐυλόκερων ὀνομαζομένην, τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες εἶχον λησμονήσει τὴν προτεραίαν ἀνοικτὴν, εἰσώρμησαν δι' αὐτῆς εἰς τὴν πόλιν καὶ κατέλαβον τὰ νῶτα τῶν ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων· συγχρότως δὲ ἐγένετο καὶ νέα ἔφοδος καὶ πολλοὶ ἤρχισαν ν' ἀναβαίνωσιν ἀκωλύτως ἐπὶ τῶν τειχῶν διὰ κλιμάκων. Φοβερὰ ἦτο τότε ἡ θέσις τῶν Ἑλλήνων! πανταχόθεν προσβαλλόμενοι ἐπιπτον ἥρωικῶς, μόνος δὲ ὁ ἐν τῇ πύλῃ τοῦ Ῥωμανοῦ εὐρισκόμενος αὐτοκράτωρ δὲν εἶχε προσβληθῆ ἔκ τῶν νῶτων καὶ ἐξηκολούθει νὰ μάχηται γενναίως πρὸς τοὺς ἔξωθεν Τούρκους. Ἀλλ' ἐνῶ ἤλπιζεν, ὅτι ἐπὶ τέλους ἤθελε σώσει τὴν πόλιν, αἴφνης στραφεὶς εἶδεν ἐκυτὸν περικυκλωθέντα ὑπὸ πολυαριθμῶν Τούρκων. Τότε ἐν ἀπελπισίᾳ εἰσώρμησεν ἔφιππος εἰς τὸ πυκνότατον τῶν ἀντιπάλων πλῆθος καὶ ἠγωνίζετο ὡς ἦρος, ἔχων πλησίον του τοὺς ἀξιωματικούς του. Οἱ πλείστοι τούτων εἶχον πέσει, αὐτὸς δὲ μείνας μόνος καὶ φοβηθεὶς μὴ συλληφθῆ ζῶν, ἔστρεψε τὸ τεθολωμένον αὐτοῦ βλέμμα περίξ καὶ ἀνέκραξεν: «Δὲν ὑπάρχει Χριστιανὸς νὰ λάβῃ τὴν κεφαλὴν μου». Ἐνῶ δὲ προσέφερε τοὺς λόγους τούτους, εὐθὺς Τούρκός τις ἐπλήγωσεν αὐτὸν κατὰ μέτωπον καὶ ἄλλος ἐκ τῶν νῶτων καὶ ἔρριψεν κατὰ γῆς νεκρόν. Τοιοῦτον ἔνδοξον τέλος ἔσχεν ὁ τελευταῖος τοῦ Βυζαντίου αὐτοκράτωρ, Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος, ζήσας 49 ἔτη, 3 μῆνας καὶ 20 ἡμέρας! Οἱ Τούρκοι ἐτραπήσαν ἤδη εἰς τὴν λεηλασίαν τῆς πόλεως καὶ σφαγὴν τῶν κατοίκων· φθάσαντες δὲ εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας, ὅπου ἐκ φόβου εἶχον κλεισθῆ πολλοὶ Χριστιανοί, ἔθρυσαν τὰς πύλας καὶ εἰσελθόντες ξιφῆρεις ἄλλους μὲν ἐξ αὐτῶν κατέσφαξαν ἄλλους δὲ ἠχμαλώτισαν.

Περὶ τὴν μεσημβρίαν εἰσῆλθεν ἔφιππος καὶ ὁ Μωάμεθ εἰς τὴν πόλιν καὶ πορευθεὶς εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας διέταξε Τούρκον ἱερέα ν' ἀναβῆ ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος καὶ καλίσῃ τοὺς πιστοὺς εἰς προσευχὴν. Ἐκτοτε δὲ ὁ μεγαλοπρσιπῆς ἐκεῖνος νκὸς μετεβλήθη εἰς Τζαμίον καὶ

καθιερώθη εἰς τὴν θρησκείαν τοῦ Ἰσλάμ. Ἐξελθὼν δὲ ὁ Μωάμεθ τοῦ ναοῦ ἠρώτησε περὶ τῆς τύχης τοῦ αὐτοκράτορος καὶ μαθὼν, ὅτι ἐφονεύθη, διέταξε νὰ ἀνεύρωσι τὸ πτώμα αὐτοῦ. Ἐρεῦνης δὲ γενομένης, ἀνεκάλυψαν τοῦτο ἀναγνωρίζαντες ἐκ τῶν χρυσῶν ἀετῶν, οἱ ὅποιοι ἦσαν κεντημένοι εἰς τὰ πέδιλά του. Τότε ὁ Σουλτᾶνος διέταξε νὰ κόψωσι τὴν κεφαλὴν τοῦ πτώματος καὶ προσηλώσωσιν ἐπὶ τινος στήλης, τὸ δὲ πτώμα νὰ δοθῇ εἰς τοὺς Χριστιανοὺς πρὸς ταφήν.

Οὕτως ἐκυριεύθη ἡ Κωνσταντινούπολις ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β' τῇ 29 Μαΐου τοῦ 1453 ἡμέρᾳ Τρίτῃ, ἣτις ἔκτοτε δικαίως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων θεωρεῖται ὡς ἡμέρα ἀποφράς, ἦτοι κακῆ καὶ ἀπαίσιος. Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατελύθη καὶ τὸ Βυζαντικὸν κράτος, τὸ ὅποτον ἐπὶ 1058 ἔτη εἶχε δικσώσει τὸν Χριστιανισμὸν καὶ τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ

ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ

* * 30. Οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τοὺς Τούρκους.

Δεινὰ τῆς δουλείας, ἐκπατρισμὸς Ἑλλήνων, διάδοσις Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν Εὐρώπῃ.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπέκυψαν βαθμηδὸν ὑπὸ τὴν Τουρκικὴν δεσποτείαν πᾶσαι αἱ χῶραι τῆς Ἑλλάδος καὶ αὐταὶ ἔτι αἰ εἰς τοὺς Ἐνετοὺς ἀνήκουσαι, Εὐβοία, Ῥόδος, Κύπρος, Κρήτη, Πελοπόννησος, Ἀθῆναι καὶ ἄλλαι. Ἐκτοτε οἱ Ἕλληνες ἤρχισαν νὰ ὑποφέρωσι τὰ πᾶνδαινα ὑπὸ τῶν ἀγρίων Τούρκων· οὔτε τὴν ζῶν οὔτε τὴν τιμὴν των ἐξουσίαζον πλέον· οἱ νοοὶ αὐτῶν μετεβάλλοντο εἰς Τουρκικὰ τεμῆνη (τζαμιά), πολλάκις δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἐθιάζοντο νὰ ἀλλάξωσι τὴν πίστιν αὐτῶν καὶ γίνωσι Τούρκοι! τὰ κάλλιστα τῶν κτημάτων αὐτῶν ἠρπάγησαν καὶ δὲν ἀπέμειναν εἰς αὐτοὺς εἰμὴ τὰ ὄρεινά καὶ πετρώδη μέρη.

Οἱ δυστυχεῖς Ἕλληνες ἀπὸ τοῦ δωδεκάτου ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτῶν ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ πληρῶνῳσι κατ' ἔτος εἰς τοὺς Τούρκους φόρον, ὅπως ἔχῳσι τὸ δικαίωμα νὰ φέρῳσιν ἐπὶ τῶν ὤμων τὴν κεφαλὴν αὐτῶν· ὁ ἀτιμωτικὸς καὶ βαρὺς οὗτος φόρος ὠνομάζετο κεφαλικὸς, τουρκιστὶ δὲ χαράτσι. Οὐδέποτε οἱ Ἕλληνες ἤκουον τὸ ἐθνικὸν αὐτῶν ὄνομα ἀλλ' ὠνομάζοντο ὑβριστικῶς ὑπὸ τῶν Τούρκων Ῥαγιαῖδες καὶ Γκιαούρηδες (¹) Δὲν εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ἐνδύωνται πολυτελεῖ ἑνδύματα, μηδὲ νὰ ἱππεύῳσιν ἵππον ἔχοντα ἐφίππιον· ἂν δὲ χριστιανὸς τις, καθήμενος ἐφ' ἵππου ἢ ὄνου, συνήντα καθ' ὁδὸν Τούρκον, ὑπεχρεοῦτο εὐθὺς νὰ καταβῆ ἀπὸ τοῦ ζώου καὶ προσκυνήσῃ αὐτὸν λέγων : « πολλὰ τὰ ἔτη σου αὐθέντα μου ». Δικαιοσύνην οἱ Ἕλληνες οὐδέποτε εὕρισκον εἰς τὰ Τουρκικὰ δικαστήρια, οὐδ' ἐπετρέπετο εἰς αὐτοὺς νὰ ἔχῳσι σχολεῖα πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων αὐτῶν· τὸ φοβερώτατον ὅμως δι' αὐτοὺς ἦτο ὁ σκληρὸς φόρος τοῦ παιδομαζώματος, ἕνεκα τοῦ ὁποῖου ἐστεροῦντο τῶν φιλτάτων αὐτῶν παιδίων. (²)

Τὰ βάσανα ταῦτα μὴ ὑποφέροντες πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων ἤρχισαν ἀπ' αὐτῆς τῆς ἡμέρας τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως νὰ ἐγκαταλείψῳσι τὴν πατρίδα αὐτῶν καὶ φεύγῳσιν εἰς Εὐρώπην καὶ μάλιστα εἰς Ἰταλίαν. Ἐκεῖ δὲ οἱ μὲν πεπαιδευμένοι ἐδίδασκον τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ἐφώτιζον τοὺς ἀμαθεῖς λαοὺς τῆς Εὐρώπης, οἱ δὲ λοιποὶ ἠσχολοῦντο εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν καὶ ἄλλα ἔργα. Ἄλλ' οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων ἔμειναν εἰς τὰς πατρίδας αὐτῶν καὶ ὑπέφερον μετὰ μεγάλης ὑπομονῆς τὸν Τουρκικὸν ζυγόν, ἐλπίζοντες, ὅτι θὰ ἔθραυον ἡμέραν τινὰ τῇ βοήθειᾳ τοῦ Θεοῦ τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας καὶ θὰ ἀνέπνεον τὸν ἀέρα τῆς ἐλευθερίας.

31. Ἑκκλησία καὶ δημοτικὴ διοίκησις.

Οἱ Ἕλληνες, ἂν καὶ ὑπέφερον τὰ πάνδεινα ὑπὸ τῶν ἀγρίων Τούρκων καὶ ὑπεβάλλοντο εἰς πολλοὺς περιορισμοὺς, ὅμως ἠδυνήθησαν διὰ

(¹) Ῥαγιαῖς, ὑπήκοος τοῦ Ὄθωμανικοῦ κράτους βαρέως δεδουλωμένος. Γκιαούρης, ἄπιστος.

(²) Τὰ περὶ παιδομαζώματος δύνανται νὰ ἴδῃ ὁ διδάσκαλος ἐν τῷ περὶ Γενιτσαρῶν κεφαλαίῳ.

τῶν προνομίων, ἅτινα παρεχώρησεν εἰς αὐτοὺς ὁ Μωάμεθ εὐθὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, νὰ διασφύσῃ τὸν ἔθνησμόν των καὶ παρασκευάσῃ κατὰ μικρὸν τὴν ἀπελευθέρωσιν των. Τὸ κυριώτατον τῶν προνομίων τούτων ἦτο, ὅτι ὁ Μωάμεθ ἐπέτρεψε νὰ ἐξασκῶσιν οὗτοι ἐλευθέρως τὰ θρησκευτικὰ αὐτῶν καθήκοντα. Περιποιήθη δὲ ὁ Μωάμεθ ἐξαιρετικῶς τὸν Ἑλληνικὸν κλῆρον καὶ ἀνέθηκε τὴν ἀνωτάτην ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν εἰς τὸν τότε κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ προχειρισθέντα Οἰκουμενικὸν πατριάρχην **Γεώργιον Σχολάριον**, ὅστις μετωνομάσθη **Γεννάδιος Β΄**.

Ὁ νέος πατριάρχης, ὡς καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ, διεχειρίζοντο ἐλευθέρως τὴν ἐκκλησιαστικὴν περιουσίαν, ἠδύναντο νὰ διορίζωσι καὶ καθαιρῶσι τοὺς ἀρχιεπισκόπους καὶ νὰ δικάζωσι τὰς ἀναφυομένας ἐριδας μεταξὺ τοῦ κλήρου καὶ πολλὰκις τῶν λαϊκῶν· προσέτι δὲ ἦσαν ἀπηλλαγμένοι ὡς καὶ ἅπας ὁ κλῆρος πάσης φορολογίας. Οὕτω λοιπὸν ἀνυψώθη ἡ Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ Ἐκκλησία, ὁ δὲ πατριάρχης ἀπέβη ἔχι μόνον ὁ **Ἀνώτατος Ἐκκλησιαστικὸς Ἄρχων**, ἀλλὰ καὶ ὁ **Ἐθνάρχης** πάντων τῶν ὑπὸ τὴν Τουρκικὴν δεσποτείαν χριστιανῶν.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν θρησκευτικῶν προνομίων ὁ Μωάμεθ παρεχώρησεν εἰς τοὺς ὑποδουλωθέντας Ἕλληνας καὶ ἐλευθέραν τινὰ δημοτικὴν διοίκησιν· ἐπέτρεψε δηλ. ὅπως αἱ κοινότητες τῶν πόλεων καὶ χωρίων ἐκλέγωσιν ἐλευθέρως τοὺς δημοτικούς αὐτῶν ἄρχοντας, οἵτινες ὀνομάζοντο δημογέροντες καὶ προεστοί, τουρκιστὶ δὲ κοτζαμπάσπδες. Οὗτοι ἔργον εἶχον νὰ φροντίζωσι περὶ τῆς τάξεως τοῦ τόπου καὶ περὶ τῆς εἰσπράξεως τῶν φόρων· διεχειρίζοντο δὲ προσέτι τὰς καινοτικὰς περιουσίας καὶ ἐπροστάτευον τοὺς καταδιωκομένους ὑπὸ τῶν Τούρκων ὑπαλλήλων καὶ διὰ πατρικοῦ τρόπου διέλυον τὰς μεταξὺ τῶν ὁμοεθνῶν των ἀναφυομένας διαφοράς.

32. Μονὰὶ καὶ σχολεῖα.

Μεταξὺ τῶν δεινῶν, ἅτινα ὑπέφερον οἱ ὑπόδουλοι Ἕλληνες, ἦτο, ὡς γνωρίζομεν, καὶ ὅτι οἱ Τούρκοι δὲν ἐπέτρεπον τὴν σύστασιν σχολείων. Οἱ δυστυχεῖς ὅμως Ἕλληνες γνωρίζοντες τὴν ἀξίαν τῶν γραμμάτων καὶ θέλοντες νὰ μὴ εἶναι τὰ τέκνα των ἀπαιδεύτα, ἔστελλον αὐτὰ κρυφίως ἐν καιρῷ νυκτὸς εἰς τὰς μονὰς καὶ τὰς ἐκκλησίας, ἐνθα

οἱ μοναχοὶ καὶ ἱερεῖς, οἵτινες ἦσαν οἱ μόνοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πε-
 παιδευμένοι τῶν χρόνων ἐκείνων, ἐδίδασκον τοὺς Ἑλληνόπαιδας τὴν
 ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν. Οὕτω λοιπὸν ὁ Ἑλληνικὸς κληρὸς κατὰ τοὺς
 χαλεποὺς χρόνους τῆς δουλείας ἐφάνη λίαν ὠφέλιμος εἰς τὸ ἔθνος,
 διότι οὗτος διὰ τῆς διδασκαλίας του ἐστήριξε τὸν λαὸν εἰς τὴν πίστιν
 τῶν πατέρων του, παρηγόρει αὐτὸν εἰς τὰς θλίψεις του καὶ ἐνέπνεε τὸ
 θάρρος καὶ τὴν ἐλπίδα, ὅτι τάχιστα θὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἀπωλεσθεῖσαν
 ἐλευθερίαν του. Ἡ μόνη δὲ Σχολή, ἣτις τῇ παρακλήσει τοῦ πατριαρ-
 χου Γενναδίου ἐλειτούργει ἦτο ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πατριαρ-
 χικὴ σχολή, ἣτις καὶ μέχρι σήμερον σφωζομένη καλεῖται «**Πατριαρ-
 χικὴ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ**».

Μετὰ πάροδον τέλος διακοσιῶν ἐτῶν τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Πατριαρχείου
 παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ (Τουρκικῇ Κυβερνήσει) ἰδρύθησαν βαθμηδὸν
 ἀνώτερα Ἑλληνικὰ σχολεῖα ἐν Ἀθῶν, Κωνσταντινουπόλει, Ἀθήναις,
 Ἰωαννίναις, Σμύρνῃ, Χίῳ, Θεσσαλονίκῃ, Ἀδριανουπόλει καὶ ἀλλαχοῦ.
 Εἰς τὰς σχολὰς ταύτας ἐδίδαξαν ὀνομαστοὶ τοῦ Γένους διδάσκαλοι,
 ὡς ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις, ὁ Νικηφόρος Θεοτόκης, ὁ Ἡλίας
 Μηνιάτης, ὁ Νεόφυτος Βάμβας καὶ ἄλλοι πολλοί, οἵτινες διὰ τῆς
 διδασκαλίας αὐτῶν ἐδείκνυσαν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν τὸ μεγαλεῖον
 καὶ τὴν δόξαν τῶν προγόνων του. Τὰ μέγιστα δὲ εἰς τὴν παιδείαν
 τοῦ ἔθνους συνετέλεσε μετὰ ταῦτα καὶ ὁ σοφὸς Ἀδαμάντιος Κοραΐς,
 ὅστις διὰ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ διέδωκεν εἰς τοὺς ὑποδού-
 λους Ἕλληνας τὸ συναίσθημα τῆς ἐλευθερίας, τῆς φιλοπατρίας καὶ
 τῆς ἀρετῆς.

*** 33. Μεγάλοι Διερμηνεῖς καὶ Ἠγεμόνες.

Ἐπειδὴ παρὰ τοῖς Τούρκοις ἐπεκράτει μεγάλη ἀμάθεια, ἡ δὲ Τουρ-
 κικὴ Κυβέρνησις ἦτο ὑπόχρεος νὰ διατηρῇ σχέσεις πρὸς τὰ Χριστιαν-
 νικὰ κράτη τῆς Εὐρώπης, ἤρχισε νὰ δίδῃ εἰς τοὺς πεπαιδευμένους
 Ἕλληνας ἀξιώματα καὶ μεταχειρίζεται αὐτοὺς ὡς γραμματεῖς καὶ
 διερμηνεῖς. Ἐκ τῶν δεθέντων εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀξιωμάτων τὸ ὑψη-
 λότατον ἦτο τὸ τοῦ **Μεγάλου Διερμηνέως** τῆς Ὑψηλῆς Πύλης,
 εἰς τὸ ὅποσον ἀνήλθον οἱ Φαναριῶται, ὀνομαζόμενοι οὕτω, διότι
 κατόικουν ἐν τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνοικίᾳ τοῦ Φαναρίου.

Πρώτος δὲ Μέγας Διερμηνεὺς διωρίσθη τῷ 1661 ὁ Παναγιώτης Νικούσιος καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος.

Βραδύτερον οἱ Φαναριῶται διωρίσθησαν καὶ Ἡγεμόνες τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας· πρῶτος δὲ ἡγεμὼν διωρίσθη ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου Νικόλαος Μαυροκορδάτος καὶ μετ' αὐτὸν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος Μαυροκορδάτος. Οἱ Μεγάλοι Διερμηνεῖς καὶ Ἡγεμόνες, ἂν καὶ ἀνήρχοντο εἰς τὰ ὑψηλότερα ἀξιώματα, ὅμως οὐδέποτε ἐλησμόνουσι, ὅτι ἦσαν Ἕλληνες καὶ ὅτι καθῆκον εἶχον νὰ φροντίζωσι περὶ τῶν ὑποδούλων αὐτῶν ἀδελφῶν Διὰ τοῦτο ἴδρυσαν πανταχοῦ σχολεῖα, γυμνάσια καὶ ἐκκλησίας, εἰσήγον Ἑλληνικὰ βιβλία καὶ ἐπροστάτευσαν τὰ ἐθνικὰ πράγματα.

Οὕτω λοιπὸν διὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν προνομίων, τῆς δημοτικῆς διοικήσεως, τοῦ κλήρου, τῶν σχολείων καὶ τῶν ἐνεργειῶν τῶν Μεγάλων Διερμηνεῶν καὶ Ἡγεμόνων παρεσκευάζετο τὸ ἔθνος εἰς τὴν ἀπελευθέρωσίν του.

34. Ἐπανάστασις τοῦ Ὀρλώφ (1770 μ. Χ.).

Οἱ ὑποταχθέντες Ἕλληνες μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποφέρωσι τὸν Τουρκικὸν ζυγόν, οὐδέποτε ἔμενον ἡσυχοί, ἀλλὰ πολλάκις ἐλάμβανον τὰ ὅπλα καὶ συμμαχοῦντες μετὰ τῶν Ἑνετῶν προσεπάθουν νὰ ἐπανακτήσωσι τὴν ἐλευθερίαν των. Ἐκ τῆς μετὰ τῶν Ἑνετῶν ὅμως συμμαχίας ὄχι μόνον οὐδεμίαν βελτίωσιν τῆς τύχης των ἐλάμβανον, ἀλλὰ καὶ πολλάκις ἐβλάπτοντο· διότι ὁσάκις οἱ Ἑνετοὶ ἠττῶντο, οὗτοι ἐγκατέλιπον τοὺς συμμαχοὺς αὐτῶν εἰς τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἀγρίων Τούρκων, οἵτινες τότε ἀπανθρώπως κατέσφαζον τοὺς δυστυχεῖς Ἕλληνας. Ὅθεν οὗτοι πεισθέντες, ὅτι οἱ Ἑνετοὶ δὲν ἦσαν εἰλικρινεῖς αὐτῶν φίλοι, ἔστρεψαν τὰ βλέμματά των πρὸς τὴν Μεγάλην Ῥωσίαν, ἐλπίζοντες, ὅτι αὕτη ὡς ὁμόδοχος θὰ ἀπήλλαττεν αὐτοὺς τῶν δεσμῶν τῆς δουλείας.

Ἡ Ῥωσία πρὸ πολλοῦ ὄνειρον ἔχουσα νὰ κυριεύσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ διώξῃ τοὺς Τούρκους ἐκ τῆς Εὐρώπης, πολὺ περιεποιεῖτο τοὺς Ἕλληνας καὶ ὑπεκίνει αὐτοὺς εἰς ἐπανάστασιν. Ὅτε δὲ αὐτοκράτειρα τῆς Ῥωσίας ἦτο Αἰκατερίνη ἡ Β', αὕτη ἀπέστειλε τῷ 1766 τὸν λοχαγὸν Ἕλληνα Γεωργίου Παπαζώλην εἰς Ἑλλάδα,

να διεγείρη τοὺς Ἕλληνας κατὰ τῶν Τούρκων. Οὗτος δ' ἔλθων εἰς Πελοπόννησον ἔλαβεν ὑπόσχεσιν παρὰ τῶν προυχόντων καὶ ἀρματοῶ-
λων, ὅτι οὗτοι ἠθέλον κινήσει εἰς ἐπανάστασιν 100 χιλιάδας Ἕλλη-
νων, ἐὰν ἡ Ῥωσία παρεχῶρει τὰ ἀναγκαῖα ὄπλα καὶ ἐνεφανίζετο
Ῥωσικὸς στόλος εἰς τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου.

Ὅτε λοιπὸν τῷ 1768 ἐξερράγη πόλεμος μεταξύ Ῥωσίας καὶ Τουρ-
κίας, ἡ Αἰκατερίνη, θέλουσα νὰ φέρῃ ἀντιπερισπασμὸν εἰς τοὺς Τουρ-
κούς, ἀπέστειλε τῷ 1770 εἰς τὰς Ἑλληνικὰς θαλάσσας δύο μοίρας
Ῥωσικοῦ στόλου, τῶν ὁποίων ἡ μία ἀποτελουμένη ἐκ πλοίων ἕξ ὑπὸ
τὸν Θεόδωρον Ὀρλώφ, προσωρμίσθη εἰς Οἴτυλον, ἡ δὲ ἑτέρα ἐκ
πλοίων 9 ὑπὸ τὸν Ἀλέξιον Ὀρλώφ, ἀδελφὸν τοῦ Θεοδώρου,
προσωρμίσθη εἰς Κορώνην. Καίτοι δὲ ὁ Ῥωσικὸς οὗτος στόλος δὲν
ἔφερεν εἰμὴ μόνον 400 ἄνδρας καὶ ὀλίγας στρατιωτικὰς στολὰς καὶ
ὄπλα, ἐν τούτοις οἱ Ἕλληνες δὲν ὠκνησαν νὰ ἐξεγερθῶσι κατὰ τῶν
Τούρκων. Τάχιστα δὲ ἡ ἐπανάστασις ἐξηπλώθη καθ' ὅλην τὴν Στε-
ρεὰν Ἑλλάδα, τὴν Πελοπόννησον, τὴν Κρήτην καὶ τὰς νήσους τοῦ
Αἰγαίου καὶ Ἰονίου Πελάγους.

Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη, μαθοῦσα τὸ κίνημα τῶν Ἑλλήνων, εὐθὺς διέ-
ταξε 15 χιλιάδας πολεμικῶν Ἀλβανῶν νὰ εἰσβάλωσιν εἰς Ἑλλάδα
καὶ καταστέσωσι τὴν ἐπανάστασιν. Οἱ Ἀλβανοὶ δὲ οὗτοι, εἰσορμήσαν-
τες εἰς Πελοπόννησον, κατέβαλον πανταχοῦ τοὺς ἐπαναστάτας, οἱ δὲ
Ῥῶσοι ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν, ἀφήσαντες τοὺς
δυστυχεῖς Ἕλληνας εἰς τὴν θηριωδίαν τοῦ ἐχθροῦ. Φοβερὰ ὑπῆρξεν
ἡ ἐκδίκησις τῶν Ἀλβανῶν μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Ῥώσων! Χιλιά-
δες Ἑλλήνων κατέσφαξαν, πόλεις καὶ χωρία ἠρήμωσαν, ἀρχιερεῖς
ἔβασάνισαν καὶ ἐν γένει πᾶν θηριῶδες διέπραξαν.

Ὁ δὲ Σουλτᾶνος τότε καὶ πολλοὶ τῶν συμβούλων αὐτοῦ ἀπεφάσι-
σαν νὰ ἐξολοθρεύσωσι τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, ἀλλ' εὐτυχῶς τὴν ἀπό-
φασιν ταύτην ἐματαιώσεν ὁ ἀρχιναύαρχος Χασὰν πασᾶς εἰπὼν, ὅτι
ἡ ἐξολόθρευσις τῶν Ἑλλήνων δὲν συμφέρει εἰς τὸ κράτος, διότι θὰ
ἔλειπεν ὁ φόρος τοῦ χαρατζίου.

Οἱ Ἀλβανοὶ, οἵτινες βαθμηδὸν συνεποσώθησαν εἰς 60 χιλιάδας,
ἐξηκολούθουν ἐν Πελοποννήσῳ ἐπὶ 9 ἔτη τὸ ἀποτρόπαιον ἔργον τῆς
σφαγῆς καὶ τῆς ἐρημώσεως. Ἐπειδὴ δὲ ἠρνοῦντο ν' ἀναχωρήσωσιν,
ἀπεστάλη κατ' αὐτῶν ὁ Χασὰν πασᾶς, ὅστις λαβὼν εἰς βοήθειαν καὶ

τούς κλέφτας κατετρόπωσεν αὐτούς ἐν μάχῃ φονικωτάτῃ καὶ ἐδίωξεν ἐκ τῆς χώρας. Τοιοῦτον οἰκτρὸν τέλος ἔλαβεν ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1770, ἡ ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείας τῆς Ῥωσίας ὑποκινηθεῖσα!

Οἱ Ἕλληνες καὶ μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς πρώτης ταύτης ἐπαναστάσεως δὲν ἐδίστασαν καὶ πάλιν τῷ 1787, ὅτε νέος πόλεμος ἐξεράγη μεταξὺ Ῥωσίας καὶ Τουρκίας νὰ ἐπαναστατήσωσι καθ' ὑποκινήσιν καὶ πάλιν τῆς Αἰκατερίνης. Κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην ἐπανάστασιν μεγάλως ἐφημίσθησαν διὰ τὰ ἀνδραγαθήματά των οἱ γνωστοὶ ἥρωες Λάμπρος Κατσώνης καὶ Γεώργιος Ἀνδροῦτσος.

33. Ἄρματωλοὶ τοῦ Ὀλύμπου.

Νικοτσάρας καὶ Εὐθύμιος Βλαχάδας.

Ὁ Ἀλῆς πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων, ἀφοῦ κατέστρεψε τὸ ἥρωικὸν Σοῦλ (1803), ἔστρεψε τὰ ὄπλα κατὰ τῶν ἀρματωλῶν καὶ κλεφτῶν τοῦ Ὀλύμπου. Καὶ πλείστοι μὲν τούτων, μὴ δυνηθέντες νὰ ἀντιστῶσιν εἰς τοὺς στρατοὺς καὶ τοὺς δόλους αὐτοῦ, ὑπετάχθησαν· δύο ὅμως ἀρματωλοί, ὁ Νικοτσάρας καὶ ὁ Εὐθύμιος Βλαχάδας, ἐξηκολούθησαν τὸν κατ' αὐτοῦ ἀγῶνα καὶ διὰ τῶν ἥρωικῶν των κατορθωμάτων ἐδόξασαν τὸ ὄνομα αὐτῶν.

Ὁ Νίκος Τσάρας, ὁ καὶ κοινῶς Νικοτσάρας καλούμενος, ἦτο υἱὸς τοῦ ἀρματωλοῦ τῆς Ἐλασσῶνος Τσάρα, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ οὐοίου ἔλαβεν αὐτὸς τὸ ἀρματωλικὸν, διορισθεὶς ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ Ἀλῆς πασᾶς διώρισεν ἀντ' αὐτοῦ ἕτερον ἀρματωλόν, ὁ Νίκος ἠσπάζθη τὸν κλεφτικὸν βίον καὶ ἤρχισε νὰ λεηλατῇ τὴν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἀλῆ Θεσσαλίαν· ἐξοπλίσας δ' ἔπειτα στολίσκον ἐγένετο φοβερὸς πειρατὴς καὶ διέπλεε τὰς θαλάσσας διαρπαζῶν τὰ Τουρκικὰ πλοῖα.

Τῷ 1807 ὁ Νίκος ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ εἰς Σερβίαν καὶ βοηθήσῃ τοὺς Σέρβους, οἵτινες τότε ἐπολέμουν κατὰ τῶν Τούρκων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν. Ὄθεν, παρχλαβὼν 550 ἐκλεκτὰ παλληκάρια καὶ ὀρκίσας αὐτὰ ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου, ἔπλευσεν εἰς Σκιάθον καὶ ἔπειτα εἰς Ὀλυμπόν, ἐκεῖθεν δὲ εἰσέβαλεν εἰς Μακεδονίαν. Κατὰ πορείαν του ὅμως προσβλήθεισ πολλάκις ὑπὸ πολυκρίθμων Τούρκων

κατώρθωσε νὰ διασωθῆ διὰ τῆς ἀνδρείας του, διερχόμενος ξιφήρης διὰ μέσου αὐτῶν. Φθάσας δὲ ἐπὶ τινος ὄρους καὶ πολιορκηθεὶς ὑπὸ 15^{χιλιάδων} Τούρκων, ἀπέκρουεν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, τὰς ἐφόδους αὐτῶν, τὴν δὲ τετάρτην ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ μετὰ τῶν σφζομένων παλληκαριῶν του εἰς Ἄγιον Ὄρος καὶ ἐκεῖθεν εἰς Σκόπελον. Κατὰ τὴν περίφημον ταύτην ἐκστρατείαν, ἣτις διήρκεσε περίπου δύο μῆνας, ὁ Νικοτσάρας ἀπώλεσε μὲν περὶ τοὺς 370 ἄνδρας, ἐφόνευσεν ὅμως πολλοὺς ἐχθροὺς καὶ ἐπλήγωσε πλείστους.

Ὁ Ἄλῃς πασᾶς, μαθὼν τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Νικοτσάρα, τοσοῦτον ὀργίσθη, ὥστε εὐθὺς ἀπέστειλεν Ἀλβανικὰ στρατεύματα εἰς Θεσσαλίαν καὶ ἠνάγκασε τοὺς ἀρματωλοὺς τοῦ Ὀλύμπου νὰ καταφύγωσιν εἰς Σκιάθον. ἔξοπλισαντες δ' οὗτοι ἐνταῦθα στόλον ἐξ 70 πλοίων, ἐξηκολούθησαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σταθᾶ, τοῦ Νικοτσάρα καὶ ἄλλων κατὰ θάλασσαν τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας ἀγῶνα. Ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις τότε περίτρομος ἔπεισεν αὐτοὺς διὰ τοῦ πατριαρχείου νὰ εἰρηνεύσωσι καὶ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰς ἰδίας αὐτῶν ἐπαρχίας. Πάντες οἱ ἀρματωλοὶ ἐπέστρεψαν, ἐκτὸς τοῦ Νικοτσάρα, ὅστις παρέμεινεν εἰς Σκόπελον, ὅπου μετ' ὀλίγον ἐδολοφονήθη ὑπὸ τινος Ἀλβανοῦ, καὶ τοῦ Εὐθύμιου Βλαχάβα, ὅστις κατέφυγε καὶ πάλιν εἰς τὸν Ὀλυμπον.

Ὁ Εὐθύμιος Βλαχάβας ἐγεννήθη ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ ἐγένετο ἱερεὺς κατὰ θέλησιν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἀθανασίου, διὸ καὶ Παπαεὐθύμιος καλεῖται. Μὴ φέρων ὁ Εὐθύμιος νὰ βλέπῃ τοὺς ὁμοθενεῖς του νὰ βασανίζονται ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἔφυγε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του, ὡς ἄλλος Ἀθανάσιος Διάκος, ἐκ τῆς μονῆς, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἦτο κεκλεισμένος καὶ ἐνδυθεὶς τὴν στολὴν τῶν κλεφτῶν ἀνέβη εἰς τὰ ὄρη. Τοσοῦτον δὲ διεφημίσθη διὰ τὴν ἀνδρείαν του, ὥστε ὁ Σουλτάνος διώρισεν αὐτὸν ἀρματωλὸν τῶν Χασιῶν τοῦ Ὀλύμπου.

Ὁ Βλαχάβας, γενόμενος πανίσχυρος εἰς τὸ ἀρματωλικὸν του, συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ ἐξεγείρῃ τὴν Θεσσαλίαν εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ Ἄλῃ Πασᾶ. Ἀναγορευθεὶς δὲ παρ' ὄλων τῶν ἀρματωλῶν τοῦ Ὀλύμπου ἀρχηγὸς καὶ συνεννοηθεὶς μετὰ πολλῶν Τούρκων, ἐχθρῶν τοῦ Ἄλῃ, ὤρισεν ὡς ἡμέραν ἐνάρξεως τῆς ἐπαναστάσεως τὴν 29 Μαΐου, ἡμέραν τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ σχέδιόν του προυδόθη εἰς τὸν Ἄλῃν, ὁ Βλαχάβας ἤρχισε τὴν ἐπανάστασιν ἀπὸ τῆς 5 Μαΐου καὶ πολιορκήσας τὴν Καλαμπάκκην ἐκυρίευσεν αὐτήν.

ἀφήσας δ' ἐκεῖ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Θεόδωρον μετὰ 600 ἀνδρῶν πρὸς φύλαξιν, ἔδραμεν αὐτὸς εἰς Ὀλυμπον, ἵνα παρακινήσῃ τοὺς λοιποὺς ἀρματωλοὺς πρὸς βοήθειαν. Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἐν Καλαμπάκῃ 600 Ἕλληνες, προσβληθέντες ὑπὸ πολυαριθμῶν Τουρκικῶν δυνάμεων καὶ ἐπὶ δέκα ὥρας λυσσῶδῶς μαχόμενοι ἔπεσον πάντες. Μετὰ δὲ δύο ὥρας κατέφθασε μετὰ 500 ἀνδρῶν καὶ ὁ Εὐθύμιος Βλαχάβας, ἀλλ' εὐρῶν δυστυχῶς τὴν θυσίαν τετελεσμένην ἐπέστρεψεν εἰς Ὀλυμπον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Σκόπελον, ὅπου ἐνωθεὶς μετὰ τοῦ Νικοτσάρᾳ καὶ τῶν ἄλλων ἀρματωλῶν ἐπολέμηε κατὰ θάλασσαν τοὺς Τούρκους.

Ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις μετεχειρίσθη ὅλα τὰ μέσα, ἵνα πείσῃ τὸν Βλαχάβαν νὰ παύσῃ τὰς ἐχθροπραξίας· προσέτι δὲ καὶ ὁ Πατριάρχης τῷ ἔγραψεν ἐπιστολάς, δι' ὧν ἐξώρκιζεν αὐτὸν νὰ ἐγκαταλείψῃ στᾶδιον, τὸ ὁποῖον προσέβαλεν αὐτὸν καὶ ὡς χριστιανὸν καὶ ὡς ἱερέα τοῦ Ὑψίστου. Οὕτως ὁ Εὐθύμιος, ὑπακούσας εἰς τὰς προτροπὰς τοῦ Πατριάρχου, ἔπαυσε τὰς πειρατείας καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὸ ἀρματωλικὸν του. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον συλληφθεὶς διὰ δόλου ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ὠδηγήθη δέσμιος εἰς Ἰωάννινα καὶ ἐθανκτώθη διὰ φοβερωτάτων βασάνων.

36. Ἐμπορία καὶ ναυτιλία τῶν Ἑλλήνων.

ΚΕΛΤΟΝ ΕΥΚΑΤΟΝ

Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων φημίζεται ὡς λαὸς φύσει ἐμπορικὸς καὶ ναυτικὸς. τὰ προτερήματά του δὲ ταῦτα ἀνέπτυξεν εἰς μέγαν βαθμὸν καὶ ἤδη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας καὶ ἠδυνήθη ν' ἀνταγωνισθῇ καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ Εὐρωπαϊκὰ κράτη.

Ὅτε τῷ 1783 συνωμολογήθη μεταξὺ Ῥωσίας καὶ Τουρκίας ἐμπορικὴ συνθήκη, οἱ Ἕλληνες ἠδύναντο ὑπὸ Ῥωσικὴν σημαίαν νὰ πλέωσι τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους, μέχρι τοῦ πορθμοῦ τοῦ Γιβραλτάρ καὶ μεταφέρωσι τὰ ἐμπορεύματα αὐτῶν εἰς διαφόρους λιμένας τῆς Ῥωσίας, τῆς Τουρκίας καὶ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης. Χάριν δὲ ἐμπορίας ἰδρύθησαν εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Εὐρώπης, ὡς εἰς τὴν Τεργέστην, Βενετίαν, Βιέννην, Λιθόρνον, Μασσαλίαν καὶ Ὀδησσὸν πλούσια ἐμπορικὰ καταστήματα καὶ ἐγκατεστήθησαν ἐκεῖ πλεῖστοι Ἕλληνες σχηματίζοντες οὕτω Ἑλληνικὰς κοινότητας· αἱ κοινότητες δ' αὐταὶ εὐρίσκοντο εἰς στενὰς σχέσεις μετὰ τῶν ὑπο-

προφθάσας διέσωσεν ὁ Γεώργιος Ὁλύμπιος. Ἡ μάχη αὕτη τοῦ Δραγατσανίου ἐγένετο τῆ 7 Ἰουνίου 1821.

Ὁ Ὑψηλάντης μετὰ τὴν μάχην τοῦ Δραγατσανίου βλέπων, ὅτι ἡ ἐπανάστασις δὲν προώδευεν ἐν Μολδοβλαχίᾳ ἀπεφάσισε νὰ κατέλθῃ εἰς Ἑλλάδα καὶ ἀγωνισθῆ μετὰ τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων, οἵτινες ἀπὸ τῆς 25 Μαρτίου εὕρισκοντο εἰς τὰ ὄπλα. Ἄλλ' ἐνῶ διήρχετο διὰ τῆς Αὐστρίας, οἱ φιλότουρκοι Αὐστριακοὶ συνέλαβον αὐτὸν καὶ ἔρριψαν εἰς τὰς φυλακάς, ὅπου διέμεινεν ἐπὶ ἕξ ἔτη. Καὶ ἀπεφυλακίσθη μὲν τῷ 1827, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τῇ φυλακῇ εἶχε πάθει ἡ ὑγεία του τὸ ἀκόλουθον ἔτος ἀπέθανεν ἐν Βιέννῃ (1828), ἔχων ἐν τῇ καρδίᾳ του λύπην ἀνεκφοραστον, διότι δὲν ἠξιώθη νὰ ἀποθάνῃ πολεμῶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος του.

⋆⋆ 38. Ἐκρηξίς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπανάστασεως
ἐν Καλαβρούτοις, Καλάμαις καὶ Πάτραις,

Ἡ 25 Μαρτίου.

Οἱ Ἕλληνες τῆς Πελοποννήσου, μαθόντες τὴν ἐν Μολδοβλαχίᾳ ἐπανάστασιν, τοσοῦτον θάρρος ἔλαβον, ὥστε ἀπεφάσισαν εὐθὺς καὶ αὐτοὶ νὰ ἀρπάσωσι τὰ ὄπλα κατὰ τῶν τυράννων. Τὴν φλόγα δὲ τῆς ἐπανάστασεως εἶχεν ἀνάψει εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν πρὸ πάντων ὁ ἐνθουσιώδης καὶ ἀτρόμητος Γρηγόριος Δικαῖος, ὅστις ἐπωνομάζετο καὶ Παπαφλέσας. Οὗτος τρέχων ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον ἔλεγεν εἰς τοὺς χωρικοὺς, ὅτι Ῥωσικὸς στρατὸς ἤρχετο εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἵνα ἐλευθερώσῃ αὐτὴν ἀπὸ τῶν Τούρκων καὶ ὅτι ὁ Σουλτάνος ἔμελλε νὰ δολοφονηθῆ ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Ἐπανάστασις ἐν Καλαβρούτοις. Ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία ὡς ἡμέραν ἐνάρξεως τῆς ἐπανάστασεως εἶχεν ὀρίσει τὴν 25 Μαρτίου τοῦ 1821. Ἐπειδὴ ὅμως πολλοὶ προεστῶτες τῆς Πελοποννήσου ἐδίσταζον, φοβούμενοι τὰς δυνάμεις τῆς Τουρκίας ὁ Παπαφλέσας ἐπεισε γενναῖόν τινα καὶ τολμηρὸν φίλον του, τὸν κλέφτην Νικόλαον Σολιώτην, νὰ ἀρχίσῃ αὐτὸς τὴν ἐπανάστασιν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καλαβρῦτων. Ὁ ἀνδρείος κλέφτης μετὰ τινῶν ἄλλων τολμηρῶν συντρόφων του ἐπέπεσε κατὰ ὀκτώ Τούρκων εἰσπρακτόρων καὶ ἐφόνευσεν αὐτοὺς (13 Μαρτίου).

Μετὰ δὲ τρεῖς ἡμέρας προσέβαλεν ἐπίσης 60 Ἀλβανούς, οἵτινες ἐπορεύοντο εἰς Τρίπολιν καὶ ἠνάγκασε καὶ αὐτοὺς νὰ παραδώσωσι τὰ ὅπλα. Μετὰ τὰ κατορθώματα ταῦτα τοῦ Σολιώτου 600 Ἕλληνες εἰσῆλθον εἰς τὰ Καλάβρυτα καὶ ἐπολιόρκησαν τὸν Τοῦρκον διοικητὴν ἐντὸς τῶν Πύργων του καὶ ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ παραδοθῆ (21 Μαρτίου). Αἱ ἐπιτυχίαι αὗται ἐνέπνευσαν θάρρος εἰς τοὺς Ἕλληνας. οἱ δὲ Τοῦρκοι ἐκ φόβου ἤρχισαν νὰ καταφεύγωσιν εἰς τὰ φρούρια μετὰ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν.

Πετρόμπης καὶ Καλάμαι. Τῆ 22 Μαρτίου ἐπανεστάτησε καὶ ἡ Μάνη, ἥτις ἀπὸ τοῦ ἔτους 1670 εἶχε λάβει τὸ δικαίωμα παρὰ τοῦ Σουλτάνου νὰ κυβερνᾶται ὑπὸ ἐγγωφίου ἡγεμόνος, ὅστις ὠνομάζετο Μπέης. Ὁ ἡγεμὼν αὐτῆς Πέτρος Μαυρομιχάλης, ὅστις ὠνομάζετο καὶ Πετρόμπης, καταλθὼν μετὰ δύο χιλιάδων Μανιατῶν ἐκ τοῦ Ταῦγέτου καὶ ἐνωθεὶς μετὰ τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνου, Παπαφλέσα, Νικηταροῦ καὶ ἄλλων ὀπλαρχηγῶν, ἐπολιόρκησε τὰς Καλάμας καὶ τῆ 23 Μαρτίου ἐκυρίευσεν αὐτάς. Τὴν ἐπιούσαν δὲ ἡμέραν πρὸς πανηγυρισμὸν τῆς νίκης τῶν Ἑλληνικῶν ὀπλων 25 ἱερεῖς καὶ 5000 ἐπαναστάται ἐψάλαν δοξολογίαν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἀνέπεμψαν εὐχὰς ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Γερμανὸς καὶ Πάτραι. Ἀλλὰ τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως ὕψωσεν ἐπισήμως ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῶν Πατρῶν Γερμανὸς ἐν τῇ μονῇ τῆς Ἀγίας Ἀκύρας τῆ 25 Μαρτίου 1821. Ἀκολουθοῦμενος δὲ οὗτος ὑπὸ 10 χιλιάδων ῥοπαλοφόρων καὶ ὀπλοφόρων, εἰσῆλθεν ἔπειτα εἰς τὰς Πάτρας καὶ ἔστησε τὴν σημαίαν ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Ἀπερίγραπτος ἦτο ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ πλήθους! Ἄνδρες καὶ γυναῖκες προσερχόμενοι ἠσπάζοντο αὐτὴν καὶ ἐνθουσιωδῶς ἐφώναζον «Ζήτω ἡ ἐλευθερία! Ζήτωσαν οἱ ἀρχηγοί! Καὶ εἰς τὴν πόλιν νὰ δώσῃ ὁ Θεός!»

Τὸ ἐν Πελοποννήσῳ ἐπαναστατικὸν κίνημα διεδόθη πανταχοῦ ὡς ἀστραπή. Αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ἡ στερεὰ Ἑλλάς, ἡ Θεσσαλία καὶ μῆγα μέρος τῆς Μακεδονίας καὶ Ἡπείρου εὕρισκοντο εἰς τὰ ὅπλα, ὅπως θρῦσῶσι τὰς ἀλύσεις των καὶ ἐκ τοῦ στόματος τῶν ἐπαναστατῶν δὲν ἐξήρχοντο ἄλλαι λέξεις εἰμὴ μόνον «ἐλευθερία ἢ θάνατος».

39. Μάχη του Βαλτετσίου (12 Μαΐου 1821)

Κυριακούλης Μαυρομιχάλης

Ὁ διοικητὴς τῆς Πελοποννήσου Χουρσίτ πασῶς εὐρισκόμενος ἐν Ἡπειρῷ καὶ πολεμῶν πρὸς τὸν Ἀλῆν, ὅστις εἶχεν ἀποστατήσῃ κατὰ τοῦ Σουλτάνου, ὅτε ἔμαθε τὴν ἐπανάστασιν, ἀπέστειλε τὸν Μουσταφάμπεην μετὰ 3500 ἀνδρῶν, ἵνα κατασβέσῃ αὐτὴν καὶ διαφυλάξῃ τὴν ἐν Τριπόλει οἰκογένειαν καὶ τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ. Ὁ Μουσταφάμπεης ἀναχωρήσας ἐξ Ἰωαννίνων ἦλθεν εἰς Πάτρας καὶ ἐκ Πατρῶν εἰς Αἴγιον, τὸ ὁποῖον καὶ ἐπιρρόλησε καὶ ἐκεῖθεν ἔφθασεν εἰς Ἀκροκόρινθον· διαλύσας δὲ τὴν πολιορκίαν αὐτοῦ διηυθύνθη εἰς Ναύπλιον καὶ τέλος κατασφάζων καθ' ὁδὸν πάντα χριστιανὸν ἔφθασεν εἰς Τρίπολιν (6 Μαΐου 1821).

Ἐν Τριπόλει εὐρισκόμενος ὁ Μουσταφάμπεης ἔμαθεν, ὅτι 1,000 περίπου Ἕλληνες ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Κυριακούλη Μαυρομιχάλη, ἀδελφοῦ τοῦ Πετρόμπεη, ἦσαν ὠχυρωμένοι εἰς τὸ πλησίον χωρίον Βαλτετσίου. Διὰ τοῦτο τὴν πρωίαν τῆς 12 Μαΐου ἐξεστράτευσεν κατ' αὐτῶν ἄγων περὶ τὰς 12 χιλιάδας Τουρκαλβανῶν καὶ 1,500 ἵππεῖς. Οἱ ἐν Βαλτετσίῳ Ἕλληνες ἐπὶ τρεῖς ὁλοκλήρους ὥρας ἀπέκρουον πάσας τὰς ἐφόδους, ὁπότε, φθάσαντες πρὸς βοήθειαν ὁ Κολοκοτρώνης μετὰ 700 ἀνδρῶν καὶ ὁ Πλαπούτας μετὰ 800, προσέβαλον τοὺς ἐχθροὺς ἐκ τῶν πλαγίων καὶ ἐξησθένησαν τὴν ὁρμὴν αὐτῶν. Ἡ μάχη διήρκεσε μέχρι τῆς ἑσπέρας ἀνευ ἀποτελέσματος. Ἀλλὰ τὴν νύκτα οἱ Ἕλληνες ἐνισχυθέντες πάλιν διὰ νέων ἐπικουριῶν ἐπετέθησαν τὴν πρωίαν τῆς 13 Μαΐου κατὰ τῶν Τούρκων μετὰ τσαύτης ὁρμῆς, ὥστε ἔτρεψαν αὐτοὺς εἰς ἄτακτον φυγὴν. Ἐξακόσιοι Τούρκοι ἐφονεύθησαν καὶ πλεῖστοι ἐπληγώθησαν κατὰ τὴν γενικὴν ἐκείνην φυγὴν ἐνῶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐφονεύθησαν τέσσαρες καὶ ἐπληγώθησαν 17.

Ἡ ἐν Βαλτετσίῳ νίκη, ἣτις θεωρεῖται ὡς ἡ πρώτη κατὰ τῶν Τούρκων νίκη, τσοῦτον θάρρος ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὥστε, ἐνῶ οὗτοι πρότερον ἔφευγον, ὅτε ἤκουον, «ὅτι οἱ Τούρκοι ἔρχονται», τὴν ἡρώτων ἀφόβως. «Ποῦ εἶναι οἱ Τούρκοι ;»

40. Μάχη τῶν Δολιανῶν (18 Μαΐου 1821).

Νικηταρᾶς ὁ Τουρκοφάγος.

Ὁ Μουσταφάμπεης, θέλων νὰ ἀποπλύνῃ τὸ ὄνειδος τῆς ἐν Βαλτετσίῳ ἥττης, ἀπεφάσισε νὰ συνάψῃ νίαν μάχην πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Ὄθεν τὴν νύκτα τῆς 17 πρὸς τὴν 18 Μαΐου, ἤτοι μετὰ μίαν ἐβδομάδα ἀπὸ τῆς μάχης τοῦ Βαλτετσίου, ἐπετέθη μετὰ 6 χιλιάδων πεζῶν καὶ ἰππέων κατὰ 200 Ἑλλήνων, οἵτινες ἦσαν ὠχυρωμένοι εἰς τὸ χωρίον Δολιανά, ὑπὸ τὸν Νικήταν Σταματελόπουλον τὸν συνήθως ἐπικαλούμενον Νικηταρᾶν, ἀνεψιὸν τοῦ Κολοκοτρῶνῃ. Ἐπὶ ἔνδεκα ὥρας ὁ Νικηταρᾶς ἀντέστη γενναίως, ἀποκρούων πάσας τὰς ἐφόδους τῶν ἔχθρῶν, ἕως οὐ ἔφθασαν πρὸς αὐτὸν βοήθειαι ἐκ Βερβαίνων.

Οἱ Ἕλληνες τότε ἐνθαρρυνθέντες ἐξώρμησαν ξιφῆρεις κατὰ τῶν ἔχθρῶν καὶ ἔτρεψαν αὐτοὺς εἰς αἰσχροὺς φυγῆν. Οἱ Τούρκοι φεύγοντες ἐγκατέλειψαν τρία τηλεβόλα καὶ ἀπώλεσαν τρεῖς σημαίας. Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ, καθ' ἣν ἐκ μὲν τῶν Τούρκων ἐφρονεύθησαν ἐβδομήκοντα ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων δύο, ὁ Νικηταρᾶς τοςαύτην ἀνδρείαν ἔδειξεν, ὥστε ἐπωνομάσθη ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Τουρκοφάγος. Οὕτω δὲ καὶ διὰ τῆς δευτέρας ταύτης νίκης αἱ μὲν ἐλπίδες τῶν Ἑλλήνων ἐπολλαπλασιάσθησαν, τὸ δὲ θάρρος τῶν Τούρκων κατέπεσε.

Μετὰ τὰς ἐν Βαλτετσίῳ καὶ Δολιανοῖς νίκας 12 χιλιάδες Ἕλλήνων τῇ συμβολῇ τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρῶνου ἐπολιόρκησαν τὴν πρωτεύουσαν τῆς Πελοποννήσου Τρίπολιν καὶ ἐκυρίευσαν αὐτὴν τῇ 23ῃ Σεπτεμβρίου 1821.

*** 41. Πυρπόλησις Τουρκικῆς φρεγάτας ἐν Ἐρεσσῶ (27 Μαΐου 1821).

Δημήτριος Παπανικολῆς

Αἱ τρεῖς νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πελάγους, Ὑδρα, Σπέτσαι καὶ Ψαρὰ κατὰ τοὺς πρὸ τῆς ἐπανστάσεως χρόνους εἶχον φθάσει, ὡς γνωρίζομεν, εἰς μεγάλην εὐδαιμονίαν ἕνεκα τῆς ἐμπορίας καὶ τῆς ναυτιλίας

των. Ὅτε δὲ ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις, εὐθὺς καὶ αὐταὶ ταχθεῖσαι ὑπὸ τὴν σημαίαν αὐτῆς μετέβαλον τὰ ἐμπορικὰ αὐτῶν πλοῖα, ἅτινα συνεποσοῦντο εἰς τριακόσια, εἰς πολεμικὰ καὶ ἀπεφάσισαν ν' ἀντιταχθῶσι κατὰ τοῦ ναυτικοῦ τῆς Τουρκίας· τὸ παράδειγμα δὲ αὐτῶν ἠκολούθησαν ἐντὸς ὀλίγου καὶ ἄλλαι νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ὡς ἡ Εὐβοία, ἡ Σάμος, ἡ Ῥόδος καὶ ἡ Κρήτη.

Ἡ Τουρκικὴ κυβέρνησις, μαθοῦσα τὴν ἐπανάστασιν τῶν νήσων, ἐξάπέστειλε μίαν μοῖραν τοῦ στόλου αὐτῆς πρὸς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος τότε ἐξέπλευσε τῇ 23 Μαΐου 1821 πρὸς συνάντησιν τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὴν ἐποῦσαν ἠνάγκασε μίαν τουρκικὴν φρεγάταν 84 τηλεβόλων νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ἐρεσσόν, λιμένα τῆς Μυτιλήνης. Ὁ Ψαριανὸς Δημήτριος Παπανικολῆς, ἀποφασίσας νὰ πυρπολήσῃ τὴν τουρκικὴν φρεγάταν, ἐπῆλθε κατ' αὐτῆς μετὰ 21 γενναίων ἀνδρῶν τῇ 27 Μαΐου καὶ προσκολλήσας τὸ πυρπολικὸν του ἀνέφλεξε τὸ ἐμπρόσθιον αὐτῆς ἰστίον. Οἱ Τοῦρκοι μάτην προσεπάθουν νὰ ἀποσπάσωσι τὸ ὀλέθριον τοῦ Παπανικολῆ πυρπολικὸν καὶ κατασθῆσωσι τὴν πυρκαϊὰν τῆς φρεγάτας· αἱ φλόγες ἀνεπήδων πανταχόθεν, τὰ τηλεβόλα πυρακτούμενα ἐξεπυροσκόρπουν μόνα των, τέλος δὲ ἀναφλεχθεῖσης καὶ τῆς πυριτιδαποθήκης, τὸ πλοῖον ἀντινάχθη εἰς τὸν ἀέρα· ἐκ τῶν 1100 ναυτῶν του ὀκτὼ μόνον ἐσώθησαν οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ἐκάησαν ἢ ἐπνίγησαν.

Ὁ Παπανικολῆς μετὰ τῶν συντρόφων του ἐπανέπλευσαν σῶοι εἰς τὰ Ψαρά, οἱ δὲ Ἕλληνες ὑπεδέχθησαν αὐτοὺς μετὰ χαρᾶς καὶ ἐτέλεσαν δοξολογίαν πρὸς τὸν Θεόν. Ὁ Τουρκικὸς στόλος τοσοῦτον κατεφθῆθη ἐκ τοῦ κατορθώματος τούτου τῶν Ἑλλήνων, ὥστε εὐθὺς ἀπέπλευσεν εἰς Ἑλλάσποντον.

§ 42. Ἡ πρώτη ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἐθνικὴ Συνέλευσις.

Ὅτε ἔληγε τὸ ἔτος 1821, συνεκροτήθη ἐν Ἐπιδαύρῳ ἐκ πληρεξουσίων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν νήσων ἡ πρώτη Ἐθνικὴ Συνέλευσις, τῆς ὁποίας πρόεδρος ἐξελέγη ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος. Ἡ συνέλευσις αὕτη τῇ πρώτῃ Ἰανουαρίου 1822 ἐψήφισε τὸ πρῶτον προσωρινὸν τῆς Ἑλλάδος πολίτευμα, καθ' ὃ ἰδρύθησαν δύο ἐνιαύσια συνέδρια, τὸ Βουλευτικὸν καὶ τὸ

Ἐκτελεστικόν. Καί τὸ μὲν Βουλευτικὸν ἔργον εἶχε νὰ συντάσῃ καὶ ψηφίσῃ τοὺς νόμους, τὸ δὲ Ἐκτελεστικὸν νὰ ἐκτελῇ αὐτούς. Ἐξελέχθη δὲ πρόεδρος τοῦ μὲν Βουλευτικοῦ ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης, ἀδελφὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, τοῦ δὲ Ἐκτελεστικοῦ ὁ Ἀλεξάνδρος Μαυροκορδαῖος. Προσέτι δὲ ἡ Συνέλευσις παρεδέχθη ὡς σύμβολον τῆς Ἐθνικῆς σφραγίδος τὴν γλαῦκα καὶ ὠρισεν ἡ σημαία τοῦ ἔθνους νὰ εἶναι κυανόλευκος. Τῇ 15 Ἰανουαρίου ὁ Μαυροκορδαῖος ἐκήρυξε τὴν λήξιν τῶν ἐργασιῶν, ἡ δὲ Κυβέρνησις μετέφερε τὴν ἔδραν αὐτῆς εἰς Κόρινθον.

43. Ἡ ἐν Πέτρῃ ἦρτα τῶν Ἑλλήνων (4 Ἰουλίου 1822).

Ἀλέξανδρος Μαυροκορδαῖος.

Ὁ Χουρσίτ πασῆς, ἀφοῦ κατέβαλε τὸν ἀποστάτην Ἀλῆν, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ Σουλίου καὶ ἐξαφανίσῃ αὐτὸ ἐκ τοῦ προσώπου τῆς γῆς, ἔπειτα δὲ νὰ προχωρήσῃ εἰς Στερεάν Ἑλλάδα καὶ Πελοπόννησον, ὅπως κατασβέσῃ τὴν ἐπανάστασιν. Κατὰ μῆνα λοιπὸν Μάϊον ὤρμησε κατὰ τῶν Σουλιωτῶν, ἀλλὰ μὴ δυνηθεὶς νὰ καταβάλῃ αὐτούς καὶ ἀποβαλὼν πᾶσιν ὑπομονήν, ἀνέθηκε τὴν ἐξακολούθησιν τῆς πολιορκίας εἰς τὸν Ὁμέρ Βριώνην, αὐτὸς δὲ ἀπῆλθεν εἰς Λάρισαν. Οἱ Σουλιῶται τότε, στενοχωρούμενοι ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ Ὁμέρ Βριώνου, ἐζήτησαν βοήθειαν παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἣτις προθύμως ἀπεφάσισε νὰ στείλῃ πρὸς αὐτούς τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδαῖον.

Ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδαῖος κατήγετο ἐκ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τῶν Μαυροκορδαῶν καὶ ἔτυχε λαμπρῆς ἀνατροφῆς καὶ ἐκπαιδεύσεως. Ὅτε ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις, ὁ Μαυροκορδαῖος εὗρίσκετο ἐν Πίση τῆς Ἰταλίας· εὐθὺς δὲ ἐξοπίστας πλοῦσαν ἐξ ἰδίων, κατήλθε μετὰ πολλῶν φιλελλήνων εἰς Ἑλλάδα, ἵνα ἀγωνισθῇ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς· τοσοῦτον δὲ διὰ τῆς φρονήσεως καὶ φιλοπατρίας αὐτοῦ εἴλκυσε τὴν ἀγάπην καὶ ἐκτίμησιν τῶν Ἑλλήνων, ὥστε ἡ πρώτη ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἐθνικῇ Συνέλευσις ἐξελέξεν αὐτόν, ὡς γυναιρίζομεν, πρόεδρόν της.

Ὁ Μαυροκορδαῖος, ἀναχωρήσας ἐκ Κορίνθου πρὸς βοήθειαν τῶν

Σουλιωτῶν, ἀπέβιβάσθη εἰς Μεσολόγγιον καὶ εὐθὺς ἐξαπέστειλε διὰ θαλάσσης τὸν Κυριακούλην Μκυρομιχάλην μετὰ 500 Μανιατῶν εἰς τὸ Φανάρι, λιμένα τῆς Κιάφας, ὅπως τροφοδοτήσῃ τοὺς Σουλιώτας· ἀλλ' ἐκεῖ ὁ Κυριακούλης περικυκλωθεὶς ὑπὸ τετρακισχιλίων Τούρκων ἔπεσε, πληγωθεὶς εἰς τὴν καρδίαν ὑπὸ σφίρας πυροβόλου (4 Ἰουλίου 1822).

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐφρονεύθη ὁ Κυριακούλης, καὶ ἕτερος Τουρκικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν Μεχμέτ Ρεσίτ πασᾶν, τὸν ἐπικαλούμενον Κιουταχῆν, ἐπετέθη κατὰ τοῦ Μκυροκορδάτου, ὅστις εὐρίσκετο ἐστρατοπεδευμένος παρὰ τὸ χωρίον Πέτα μετὰ τρισχιλίων Ἑλλήνων καὶ φιλελλήνων. Καὶ οἱ μὲν πλεῖστοι τῶν Τούρκων προσέβαλον τὸ Πέτα κατὰ μέτωπον, ὅπου ἦσαν τεταγμένοι οἱ φιλέλληνες μετ' ἄλλων Ἑλλήνων, οἱ δὲ λοιποὶ ὤρμησαν κατ' ἄλλων Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι ἦσαν τεταγμένοι ὀπισθεν τοῦ χωρίου. Πάντες καὶ Ἕλληνες καὶ φιλέλληνες ἀντέστησαν ἥρωικῶς εἰς τὰς προσβολὰς τῶν ἐχθρῶν καὶ ἐφόνευσαν πολλοὺς ἐξ αὐτῶν· ἀλλ' ἐπὶ τέλους προδοθέντες ὑπὸ τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Γωγου Βακῶλα, ὅστις ἐν τῇ μάχῃ κατέφυγε πρὸς τοὺς Τούρκους, κατελήφθησαν ὑπὸ τρόμου καὶ ὑπεχώρησαν διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν λογχομαχοῦντες. Τετρακόσιοι τῶν φιλελλήνων καὶ Ἑλλήνων ἔπεσον νεκροί, οἱ δὲ λοιποὶ κατέφυγον μετὰ τοῦ Μκυροκορδάτου εἰς Μεσολόγγιον.

Μετὰ τὰς ἡττας ταύτας τῶν Ἑλλήνων οἱ Σουλιῶται μείναντες ἄνευ βοηθειῶν, ἠναγκάσθησαν ἕνεκα ἐλλείψεως τροφῶν νὰ συνομολογήσωσι πρὸς τὸν Ὁμῆρ Βριώνην συνθήκην, καθ' ἣν ὑπεχρεώθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ Σούλι. Καὶ ἄλλοι μὲν τούτων μετέβησαν εἰς τὰς Ἰονίους νήσους, ἄλλοι δὲ κατῆλθον εἰς Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ ἐνωθέντες μετὰ τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων ἐξηκολούθησαν τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνα.

*** 44. Ἡ ἐν Ἄστρει Ἐθνικὴ Συνέλευσις
(30 Μαρτίου 1823).**

Ἐπειδὴ κατὰ τὸ ἔτος 1823 ἔληξεν ἡ πρώτη περίοδος τῆς προσωρινῆς Κυβερνήσεως τῆς Ἑλλάδος, διὰ τοῦτο ἐγένοντο ἐκλογαὶ νέων πληρεξουσίων, οἵτινες συνελθόντες ἐν Ἄστρει τῇ 30 Μαρτίου 1823 συνεκρότησαν τὴν δευτέραν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν καὶ πρόεδρον ἐξε-

λεξαν τὸν Πέτρον Μαυρομιχάλην. Ἡ συνέλευσις αὕτη ἐπέφερε τροποποιήσεις τινὰς εἰς τὸ πρῶτον ἐν Ἐπιδαύρῳ ψηφισθὲν πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος καί, ἀφοῦ ἐξέλεξε τὴν κυβέρνησιν τῆς δευτέρας περιόδου, διελύθη τῇ 18 Ἀπριλίου 1823. Ἔδρα δὲ τῆς νέας Κυβερνήσεως ὤρίσθη ἡ Τρίπολις, ἀλλὰ τὰ μέλη αὐτῆς ἕνεκα ἀντιζηλιῶν καὶ ἐρίδων διεσκορπίσθησαν εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος.

45. Λόρδος Βύρων.

Ἐξ ἀρχῆς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως οἱ κάτοικοι τῶν πεπολιτισμένων κρατῶν τῆς Εὐρώπης καὶ αὐτῆς τῆς Ἀμερικῆς, ἀκούοντες τὰ ἥρωικά τῶν Ἑλλήνων κατορθώματα, ἐθαύμαζον καὶ συνεπάθουν αὐτούς. Διὰ τοῦτο εἰς πλείστας πόλεις ἰδρῦθησαν σύλλογοι καὶ ἐταιρεῖαι πρὸς συλλογὴν χρημάτων ὑπὲρ τῶν ἐπαναστατῶν καὶ ἀποστολὴν ὕλων, πολεμοφοδίων καὶ ἄλλων πραγμάτων. Πλείστοι ἄνδρες μάλιστα δὲ ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται, φιλέλληνες κληθέντες, ἤρχοντο εἰς Ἑλλάδα, ἵνα χύσωσι τὸ αἷμα αὐτῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Μεταξὺ δὲ τῶν φιλελλήνων διεφημίσθη πρὸ πάντων ὁ μέγας ποιητῆς τῆς Ἀγγλίας Λόρδος Βύρων, ὅστις ἀπεβιάσθη εἰς Μεσολόγγιον τῇ 24 Δεκεμβρίου τοῦ 1823.

Ὁ Βύρων, ἅμα ἐλθὼν εἰς Μεσολόγγιον, ἔθηκεν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Μαυροκορδάτου ὅσα μετρητὰ χρήματα εἶχε φέρει μεθ' ἑαυτοῦ, ἀνέλαβε νὰ δίδῃ καθ' ἑκάστην ἐβδομάδα δισχιλία τάλληρα πρὸς διατροφὴν τοῦ στρατοῦ καὶ ἐσχημάτισε στρατιωτικὸν σῶμα ἐκ 500 Σουλιωτῶν, τὸ ὁποῖον ἐγύμναζε κατὰ εὐρωπαϊκὸν τρόπον. Προσέτι δὲ ὁ μέγας ποιητῆς ἐνήργησε νὰ ἐκδοθῇ ἐν Μεσολογγίῳ ἡ ἐφημερίς «τὰ ἑλληνικά Χρονικά», νὰ συσταθῶσι ταχυδρομεῖα ἐν Ἑλλάδι καὶ συνομολογηθῇ ἐν Λονδίῳ δι' αὐτοῦ δάνειον.

Δυστυχῶς ὅμως ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ ὁ καὶ διὰ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ διεγείρας τὴν συμπάθειαν τῆς Εὐρώπης ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, δὲν ἔμελλε νὰ ζήτῃ ἐπὶ πολὺ. Ἐξεληθὼν ἡμέραν τινὰ εἰς περίπατον ἔφιππος, κατελήφθη ὑπὸ ραγδαίας βροχῆς καὶ γενόμε- διάβροχος προσεβλήθη ὑπὸ σφοδροῦ πυρετοῦ, ἕνεκα τοῦ ὁποῖου ἀπέθανε τῇ 7 Ἀπριλίου 1824, ἡμέρᾳ τῆς Ἀναστάσεως. Ἐνῶ δὲ ὁ Βύρων

ἔμελλε νὰ ἐκπνεύσῃ, εἶπε τοὺς ἐξῆς περὶ Ἑλλάδος λόγους; «Ἑλλὰς! σοὶ ἔδωκα πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ δώσῃ ὁ ἄνθρωπος· τὰ πλούτη μου, τὸν καιρὸν μου, τὴν ὑγείαν μου καὶ αὐτὴν τόρα τὴν ζωὴν μου· εἴθε ἡ θουσία μου ν' ἀποβῆ πρὸς εὐτυχίαν σου!»

Οἱ Ἕλληνες περιαλγεῖς ἔθαψαν τὸν Βύρωνα ἐν Μεσολογγίῳ παρὰ τοὺς τάφους τοῦ Κυριακούλη Μαυρομιχάλη καὶ Μάρκου Μπότσαρη καὶ ἐπένησαν αὐτὸν ἐπὶ 21 ἡμέρας. Ἡ δὲ ἐλευθερωθεῖσα Ἑλλὰς, τιμῶσα τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου ἀνδρός, ἀνήγειρεν αὐτῷ ἐν Ἀθήναις ἀνδριάντα.

46. Καταστροφὴ τῆς Κρήτης (Μάρτιος τοῦ 1824)

καὶ Κασσίου (7 Ἰουνίου 1824).

Ὁ Σουλτᾶνος Μαχμούτ βλέπων, ὅτι διὰ τῶν ἰδίων δυνάμεων δὲν ἠδύνατο νὰ καταστείλῃ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, ἐζήτησεν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1822 τὴν συνδρομὴν τοῦ ὑποτελοῦς αὐτοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ, πασᾶ τῆς Αἰγύπτου, ὅστις εἶχε στρατὸν διωργνωμένον κατ' Εὐρωπαϊκὸν σύστημα· παρεχώρησε δὲ εἰς αὐτὸν τὴν νῆσον Κρήτην καὶ διώρισε διοικητὴν τῆς Πελοποννήσου τὸν θετὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰμβραήμ. Κατὰ τὴν ἀνοιξιν λοιπὸν τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς ἀπέστειλε κατὰ τῆς Κρήτης μετὰ δέκα χιλιάδων καὶ πεντακασίων Αἰγυπτίων τὸν Χασάν πασᾶν, ὅστις ἀποβιβάσθεις εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας τῆς νήσου, διεσκόρπισε τοὺς ἐπαναστάτας καὶ ἤρχειε νὰ καίῃ, νὰ ἀνδραποδίσῃ καὶ φονεύῃ. Κατὰ τὸ ἐπόμενον ὅμως ἔτος ὁ Χασάν πασᾶς, θελήσας νὰ ὑποτάξῃ καὶ τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας, προσεβλήθη ὑπὸ πέντε χιλιάδων ἐπαναστατῶν καὶ ἠττηθεὶς ἐκλείσθη μετὰ τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ ἐντὸς τῶν βορείων φρουρίων τῆς νήσου.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ὅτε ἐν ἔτει 1824 ἀπέστειλεν ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς κατὰ τῆς Κρήτης τὸν Χουσεῖν πασᾶν μετὰ πολυαριθμοῦ στρατοῦ καὶ στόλου. Ἀποβιβάσθεις δὲ οὗτος εἰς τὴν νῆσον ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Σούδας διεσκόρπισε πρῶτον μὲν περὶ τοὺς τρισχιλίους ἐπαναστάτας, τοὺς ὁποίους εἶχε συγκεντρώσει εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ἴδης ὁ Ὑδραῖος Ἐμμανουὴλ Τομπάζης, τὸν ὁποῖον ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἶχε διορίσει ἀρμοστήν τῆς Κρήτης· ἔπειτα δὲ ὁ ἄγιος

νικητής ἤρχισε νὰ ἐμπνέη πανταχοῦ τὸν τρόμον διὰ τῆς λεηλασίας καὶ τῆς σφαγῆς.

Τὴν μεγαλύτεραν ὅμως ἀγριότητα αὐτοῦ εἶδειξεν ὁ Χουσεΐν πασᾶς κατὰ 500 ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι εἶχον καταφύγει εἰς τὴ σπήλαιον παρὰ τὸ χωρίον Μελιδόνι· ἀφοῦ οὗτος πανταχοῦθεν προσβάλλων τὸ σπήλαιον ἐκεῖνο δὲν ἠδυνήθη νὰ κυριεύσῃ αὐτό, ἐπεινόησε διαβολικόν τι μέσον πρὸς ἄλωσιν αὐτοῦ. Ἐφραξε πρῶτον τὴν εἴσοδον τοῦ σπηλαίου διὰ λίθων, ἔπειτα δέ, ἀνευρών ὀπήν τινα ἐπὶ τῆς ὀροφῆς αὐτοῦ, ἤρχισε νὰ βρίπτῃ κάτω ἀνημμένους καυσίμους ὕλας. Οἱ ἐντὸς τοῦ σπηλαίου τότε δυστυχεῖς Κρητῆτες ἤρχισαν νὰ τρέχωσιν ἀπὸ γωνίας εἰς γωνίαν, ἀλλὰ τὸ ὀλεθριον νέφος τοῦ καπνοῦ κατέφθασε τέλος αὐτοῦς καὶ ἀπέπνιξεν ἅπαντας· οὕτω λοιπὸν ὁ Χουσεΐν ἐθριαμβευσεν εἰς τὸ καταστρεπτικόν του ἔργον. Βλέπων δὲ ὁ Τομπαζης, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἀντιστῇ πλέον κατ' αὐτοῦ, ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν νῆσον ἣτις καὶ ὑπετάχθη τὸν Μάρτιον τοῦ 1824 ἐντελῶς. Καὶ ἄλλοι μὲν τῶν κατοίκων αὐτῆς κατεσφάγησαν, ἄλλοι δὲ ἐπωλήθησαν ὡς ἀνδράποδα εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ ἄλλων πόλεων.

Ἀφοῦ κατεστάλη ἡ Κρητικὴ ἐπανάστασις ὁ αἰμοβόρος Χουσεΐν ὤρμησε καὶ κατὰ τῆς πρὸς ἀνατολὰς τῆς Κρήτης κειμένης νήσου Κάσου καὶ μετὰ γενναίαν τῶν κατοίκων ἀντίστασιν ἐγένετο κύριος αὐτῆς (7 Ἰουνίου 1824). Πάντα τὰ πλοῖα τῆς νήσου περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν Αἰγυπτίων, οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες κατεσφάγησαν, αἱ δὲ νέαι καὶ τὰ παιδία ἐπωλήθησαν ὡς ἀνδράποδα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Ἀφοῦ δὲ ὁ Χουσεΐν πασᾶς διέπραξε ταῦτα πάθη, ἐπανῆλθεν εἰς Ἀλεξανδρείαν συλλαβὼν καθ' ὁδὸν καὶ πολλὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα.

47. Καταστροφή τῶν Ψαρῶν (22 Ἰουνίου 1824).

Μετὰ τὴν καταστροφήν τῆς Κρήτης καὶ Κάσου ὁ Σουλτὰν Μαχμούτ ἀπέστειλε τὸν χωλὸν ναύαρχον Χοσερέφ πασᾶν μετὰ 235 πλοίων καὶ 14 χιλιάδων ἀνδρῶν κατὰ τῶν Ψαρῶν, ὅπως ὑποτάξῃ αὐτά. Οἱ Ψαριανοὶ προβλέποντες τὸν κίνδυνον εἶχον ζητήσει τὴν βοήθειαν τῆς Ὑδρας καὶ τῶν Σπετσῶν· δυστυχῶς ὅμως αὐταὶ ἔνεκα ἐλλείψεως χρημάτων καὶ ἄλλων περισπασμῶν οὐδεμίαν συνδρομὴν παρέσχον καὶ οἱ

Ψαριανοί ἀπεφάσισαν νὰ ἀναθέσωσιν εἰς ἑαυτοὺς πάσας τὰς ἐλπίδας καὶ πολεμήσωσι μέχρις ἐσχάτων. Εἰς τὰ Ψαρὰ τότε ἀξιόμαχοι μόνον εὐρίσκοντο ἕως τρεῖς χιλιάδες, ὁ δὲ πληθυσμὸς αὐτῶν εἶχεν αὐξηθῆ εἰς 32 χιλιάδες ἀνθρώπων, τῶν ὁποίων 7 μὲν χιλιάδες ἦσαν Ψαριανοὶ 25 δὲ χιλιάδες πρόσφυγες ἐκ Χίου, Σμύρνης, Κυδωνιῶν καὶ ἄλλων μερῶν.

Ὁ Χοσρέφ πασᾶς ἔφθασε πρὸ τῶν Ψαρῶν τῇ 21 Ἰουνίου 1824 καὶ ἤρχισεν εὐθὺς σφοδρότατον πυροβολισμὸν κατὰ τῆς πόλεως, ὅστις διήρκεσε μέχρι τῆς τρίτης ὥρας τῆς νυκτός· συγχρόνως δὲ προσεπάθει νὰ ἀποβιβάσῃ στρατόν, ἀλλ' ἀποκρουσθεὶς μετὰ πεισιματώδη ἀγῶνα ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ. Περὶ τὸν ὄρθρον τῆς ἐπομένης ἡμέρας (22 Ἰουνίου) ἐπανελήθη ὁ πυροβολισμὸς μετὰ νέας σφοδρότητος, αἱ δὲ κανωνιοστοιχίαι τῶν Ψαριανῶν ἀπῆντων μετὰ πολλῆς καρτερίας.

Ἄλλ' ἐνῶ ἡ προσοχὴ τῶν Ψαριανῶν ἦτο ἐστραμμένη πρὸς τοῦτο τὸ μέρος, οἱ ἐχθροὶ ἠδυνήθησαν νὰ ἀποβιβασθῶσι περὶ τὴν ὀγδόην πρωϊνὴν ὥραν εἰς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τῆς νήσου, τὸ ὅποιον ἦτο ἀπροφύλακτον, καὶ νὰ προσβάλωσι τὴν πόλιν ἐκ τῶν ὀπισθεν.

Οἱ ὑπερασπισταὶ τῶν Ψαρῶν περικυκλωθέντες ἀντέστησαν μὲν γενναίως, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἠττήθησαν καὶ ἔπαθον φοβερὰν σφαγὴν καὶ αἰχμαλωσίαν. Πλεῖστα δὲ τῶν γυναικῶν, ἵνα μὴ πέσωσιν εἰς τὰς χεῖ- τῶν αἰμοχαρῶν Τούρκων, ἐρρίφθησαν μετὰ τῶν τέκνων των εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπνίγησαν.

Ὁ Χοσρέφ μετὰ ταῦτα διέταξεν ἔφοδον κατὰ τοῦ Παλαιοκάστρου, κειμένου εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν ἄκραν τῆς νήσου, ἔνθα εἶχον καταφύγει ὀλίγοι τινὲς μάχιμοι ἄνδρες καὶ πλῆθος γυναικῶν καὶ παιδιῶν. Οἱ Τούρκοι ἐφώρμησαν τάχιστα κατὰ τοῦ Παλαιοκάστρου καὶ συνεπλά- κησαν πρὸς τοὺς ὑπερασπιστὰς αὐτοῦ. Οὗτοι δὲ τὴν προτεραιάν νύκτα μεταλαβόντες τῶν ἀχράντων μυστηρίων, εἶχον ἀποφασίσει νὰ θέσῃ πῦρ εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην ὁ Ἀντώνιος Βρατσᾶνος, ἐν ἣ περι- πτώσει οὐδεμία ὑπελείπετο ἐλπίς σωτηρίας. Ἀφοῦ λοιπὸν ἀντέστη- σαν γενναίως μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, κατεβλήθησαν πλέον, ὁ δὲ Βρατσᾶνος, θέσας τὸ πῦρ εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην, ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα μεθ' ὅλων τῶν γυναικῶν καὶ παιδῶν· συνετάφησαν δὲ μετὰ τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ Παλαιοκάστρου καὶ δισχίλιοι Τούρκοι, οἵτινες εἶχον εἰσέλθει τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐντὸς αὐτοῦ.

Ἐκ τῶν 7 χιλιάδων Φαριανῶν, μόνον 3 χιλιάδες διέφυγον τὸν ἔλεθρον, ἐκ δὲ τῶν 22 χιλιάδων προσφύγων ἐσώθησαν μόνον 7 χιλιάδες· ἐκ δὲ τῶν Τούρκων ἐφονεύθησαν περὶ τοὺς ἑπτακισχιλίους. Οἱ Φαριανοὶ ἀπώλεσαν καὶ πατρίδα καὶ ζῶν καὶ τὰ πάντα· ἀλλ' ἔμεινεν εἰς αὐτοὺς δόξα ἀθάνατος, τὴν ὁποίαν ἀπεικόνισε κάλλιστα ὁ περίφημος ποιητὴς Σολομὸς διὰ τοῦ ἐξῆς ἐξαστίχου,

Ἐν τῶν Φαρῶν τὴν ὀλόμαυρον ὁδῶν
περπατῶντας ἡ δόξα μονάχῃ
μελετᾷ τὰ λαμπρὰ παλληκάρια
καὶ εἰς τὴν κόμην στεφάνῃ φορεῖ
καρωμένο ἀπ' ὀλίγα χορτάρια
πούχαν μείνῃ εἰς τὴν ἐρημνὴ γῆν.

⊛ 48 Ἰμβραήμ πασᾶς.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Φαρῶν ὁ Χοσερῆφ πασᾶς ἐπλευσε κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1824 κατὰ τῆς νήσου Σάμου, ἵνα κυριεύσῃ αὐτήν· πρὸς βοήθειαν δ' αὐτοῦ ἔφθασεν ἐξ Αἰγύπτου κατὰ μῆνα Αὐγούστου Αἰγυπτιακὸς στόλος ὑπὸ ναύαρχον τὸν Ἰμβραήμ πασᾶν, τὸν υἱὸν τοῦ Μεχμέτ Ἀλλῆ. Ἀπετελεῖτο δὲ ὁ ἠνωμένος οὗτος στόλος τῶν Αἰγυπτίων καὶ τῶν Τούρκων ἐξ 100 μεγάλων πλοίων καὶ 300 μικροτέρων, τὰ ὅποια εἶχον 50 χιλιάδας ναυτῶν καὶ 250 τηλεβόλα. Ἄλλ' ἂν καὶ τοσοῦτον μέγας ἦτο ὁ Τουρκοαιγυπτιακὸς οὗτος στόλος, ὅμως ὁ Ἄνδρέας Μιαούλης, ὁ ναύαρχος τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου μετὰ 70 μόνον πλοίων κατεναυμάχησεν αὐτὸν ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Γέροντα (29 Αὐγούστου 1824) καὶ ἠνάγκασε τὸν μὲν Χοσερῆφ νὰ πλεύσῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, τὸν δὲ Ἰμβραήμ πρὸς τὴν Κρήτην. Ἄλλ' ὁ πασᾶς οὗτος τοσαῦτα δεινὰ ἔπαθεν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὸν πλοῦν, ὥστε μόλις ἔφθασεν εἰς Σοῦδαν τῆς Κρήτης τῇ 23 Νοεμβρίου.

Ὁ Ἰμβραήμ ἀφοῦ διεχείμασεν ἐν Κρήτῃ, ἐξέπλευσεν ἐκεῖθεν καὶ ἀπεβίβασε παρὰ τὴν Μεθώνην τῆς Πελοποννήσου τῇ 12 Φεβρουαρίου καὶ τῇ 5 Μαρτίου ἐν ὄλῳ ἑνδεκα χιλιάδας πεζῶν καὶ ὀκτακοσίους· διὰ τοῦ καλῶς δὲ διοργανωμένου τούτου στρατοῦ ἐκυρίευσεν πᾶσαν τὴν ἐπαρχίαν Κορώνης καὶ συνέλαβε πολλοὺς αἰχμαλώτους. Κατ' αὐτοῦ

ἀπέστειλε τότε ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις 5 χιλιάδας ἀνδρῶν, οἵτινες κατέλαβον τὸ παρὰ τὴν Μεθώνην χωρίον Κρεμμυδιὸν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Σκούρτιν. Ἄλλ' ὁ Ἰμβραήμ. ἐπελθὼν, κατὰ τοῦ Κρεμμυδίου, 500 μὲν τῶν Ἑλλήνων ἐφόνευσε, τοὺς δὲ λοιποὺς ἔτρεψεν εἰς φυγὴν (7 Ἀπριλίου 1825).

Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Κρεμμυδίου, ὁ στόλος τοῦ Ἰμβραήμ. πλεύσας κατὰ τῆς μικρᾶς νήσου Σφακτηρίας ἀπεβίβασε στρατὸν, ὅστις κατενίκησε τοὺς ἐπ' αὐτῆς εὐρισκομένους 800 Ἕλληνας (26 Ἀπριλίου)· καὶ 350 μὲν ἐξ αὐτῶν ἔπεσον, 200 δὲ ἠγχαλωτίσθησαν, οἱ δὲ λοιποὶ διεσώθησαν ἐπὶ πέντε Ἑλληνικῶν πλοίων, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἠγκυροβολημένα ἐν τῷ λιμένι τῆς Πύλου. Τὸ πάθημα ὅμως τῆς Σφακτηρίας ἐξεδίκησεν ὁ Μιαούλης, ὅστις μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐπυρπόλησεν ἐν τῷ λιμένι τῆς Μεθώνης 8 Αἰγυπτιακὰ πλοῖα μετὰ τῶν ὁποίων ἀπωλέσθησαν καὶ 5 χιλιάδες Αἰγυπτίων.

Ὁ Ἰμβραήμ. μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Σφακτηρίας κυριεύσας καὶ τὴν Πύλον εἰσέβαλεν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Πελοποννήσου. Καὶ πρῶτον μὲν ἐφόρμησε κατὰ τοῦ Παπαφλέσα, ὅστις κατέλαβε μετὰ 300 ἀνδρῶν τὸ τρεῖς ὥρας μακρὰν τῆς Πύλου Μανιάκιον, ἵνα ἀνακόψῃ τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ. Ἐπὶ τρεῖς ὥρας ἀντέστησαν οἱ 300 οὗτοι Ἕλληνες ὡς ἄλλοι Σπαρτιάται ἐν Θερμοπύλαις εἰς τὴν φοβερὰν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ· ἀλλὰ πάντες ἔπεσον φονεύσαντες περὶ τοὺς ἐξακοσίους. Κατὰ τὸν ἀγῶνα δὲ τοῦτον ἔπεσε καὶ ὁ Παπαφλέσας ὡς ἄλλος Λεωνίδας (20 Μαΐου).

Ὁ Ἰμβραήμ. μετὰ τὴν ἐν Μανιακίῳ φονικωτάτην μάχην ἐπυρπόλησε τὰς Καλάμας καὶ τὰ περὶξ μέρη καὶ διευθυνθεὶς εἰς Ἀραδίαν ἐκυριεύσε τὴν Τρίπολιν (10 Ἰουνίου). Ἐντεῦθεν πρᾶεθῃ, ἵνα καταλάβῃ τὸ Νάυπλιον, ἀλλὰ παρὰ τοὺς Μύλους ἀπεκρούσθη ὑπὸ 350 Ἑλλήνων καὶ φιλελλήνων ὑπὸ τὸν Ὑψηλάντην καὶ Μακρυγιάννην. Ὄρμησε λοιπὸν εἰς τὸ Ἄργος καὶ πυρπολήσας αὐτό, ἐπέστρεψεν εἰς Τρίπολιν. Ἐκτοτε δὲ μέχρι τέλους Σεπτεμβρίου δὲν ἔπαυσε καταστρέφων ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐμπνέων πανταχοῦ τὴν φοίτην καὶ τὸν τρόμον. Ὁ μόνος δ' ἀνὴρ, ὅστις ἀδιαλείπτως παρηνώχλει τὸν Ἰμβραήμ. καὶ ἠγωνίζετο κατ' αὐτοῦ ἦτο ὁ ἀτρόμητος Θεόδωρος Κολοκοτρώνης.

49. Τελευταία πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου καὶ πτώσεις αὐτοῦ (10 Ἀπριλίου 1826).

Οἱ Τούρκοι, θέλοντες νὰ ὑποτάξωσι τὸ ἥρωικόν Μεσολόγγιον, εἶχον πολιορκήσει αὐτὸ καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐπαναστάσεως τρεῖς φορές. Καὶ πρῶτον μὲν κατὰ τὸ ἔτος 1822 ἐπολιορκήσεν αὐτὸ ὁ Ὁμέρ Βριώνης καὶ ὁ Κιουταχῆς, μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Σουλίου, ἀπέτυχον νὰ κυριεύσωσιν αὐτό. Δεύτερον δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1825 ἐπολιορκήσεν αὐτὸ μόνος ὁ Κιουταχῆς, εἰς τὸν ὅποιον ὁ Σουλτάνος εἶχεν εἶπει ἀπειλητικῶς: «Κιουταχῆ, τὸ Μεσολόγγιον ἢ τὴν κεφαλὴν σου». Τοῦς λόγους τούτους τοῦ Σουλτάνου ἔχων κατὰ νοῦν ὁ Κιουταχῆς, προσεπάθησε διὰ παντός τρόπου νὰ κυριεύσῃ τὸ Μεσολόγγιον, ἀλλ' οἱ γενναῖοι αὐτοῦ πρόμαχοι, ἀποκρούοντες περὶ τοὺς ἕξ μῆνας τὰς προσβολὰς τοῦ Τούρκου στρατάρχου, ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ ἀποσυρθῆ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ζυγοῦ (5 Ὀκτωβρίου 1825).

Βλέπων ὁ Σουλτάνος, ὅτι μόνος ὁ Κιουταχῆς δὲν ἠδύνατο νὰ κυριεύσῃ τὸ ὑπερήφανον Μεσολόγγιον, διέταξε τὸν ἐν Πελοποννήσῳ Ἰμβραήμ πασχὴν νὰ σπεύσῃ πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ. Ὁ Ἰμβραήμ λοιπόν, ἄμα λαβὼν τὴν διαταγὴν, διεπεραιώθη κατὰ μῆνα Δεκέμβριον εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα μετὰ 20 χιλιάδων ἀνδρῶν καὶ ἔκαυχῆθη, ὅτι ἐντός δύο ἐβδομάδων θὰ κυριεύσῃ τὸν φρούκτον ἐκεῖνον, ὡς ὠνόμαζε χλευαστικῶς τὸ Μεσολόγγιον. Ὄθεν ἀπεφάσισε μόνος ἄνευ τῆς συμπράξεως τοῦ Κιουταχῆ νὰ ἐπιχειρήσῃ ἔφοδον κατὰ τῆς πόλεως. Ἐπὶ 15 ἡμέρας ὁ Αἰγύπτιος στρατάρχης ἠγωνίζετο, ἀλλ' ἐπειδὴ πασαι αἱ ἔφοδοι αὐτοῦ ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῶν γενναίων ὑπερασπιστῶν τοῦ Μεσολογγίου, ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ καὶ τὴν σύμπραξιν τοῦ Κιουταχῆ.

Ἀμφότεροι οἱ σύμμαχοι πασάδες ἐκυριεύσαν πρῶτον μὲν περὶ τὰ τέλη Φεβρουαρίου τοῦ 1826 τὰ νησίδρια Βασιλάδι, Ντολμὰν καὶ Αἰτωλικόν, ἵνα μὴ δύνωνται οἱ Ἕλληνες νὰ προμηθεύωνται ἐκεῖθεν τροφὰς καὶ πολεμεφόδια. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπεχείρησαν νὰ κυριεύσωσι καὶ τὸ νησίδριον Κλείσοβαν, ἀλλ' οἱ ἐπ' αὐτῆς Ἕλληνες, 130 τὸν ἀριθμόν, ὑπὸ τὸν Κίτσον Τσαβέλλαν ἀπέκρουσαν αὐτούς, φονεύσαντες 1400 καὶ πληγώσαντες καὶ αὐτὸν τὸν Κιουταχῆν εἰς τὴν κνήμην.

φρουραρχος Γούρας έφονεύθη κτυπηθείς τῇ 1 Ὀκτωβρίου ὑπὸ Τουρκικῆς σφαίρας· ἀνέλαβε δὲ τὴν ἀρχηγίαν τῆς φρουρᾶς ὁ Κριεζώτης, ὅστις κατῴρθωσε νὰ εἰσελθῆ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῇ 11 Ὀκτωβρίου μετὰ 350 ἀνδρῶν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ πολιορκούμενοι, συμποσούμενοι περὶ τοὺς 1000, ἔστρωσαν πολεμοφοδίων, ὁ φιλέλληνας Γάλλος συνταγματάρχης Φαβιέρρος διέσχισε τὴν νύκτα τῆς 30 Νοεμβρίου ὑπὸ τῷ φέγγος τῆς σελήνης τὰς Τουρκικὰς τάξεις καὶ εἰσήγαγε περὶ τοὺς 650 ἀνδρας, τῶν ὁποίων ἕκαστος ἔφερεν ἐπ' ὤμου δέκα ὀκάδας πυρίτιδος ἐντὸς σακκοῦ. Μόνον ὀκτὼ ἔφονεύθησαν ἐκ τούτων καὶ ἐπληρώθησαν δέκα τέσσαρες, ἐν οἷς καὶ ὁ Φαβιέρρος.

Ἐπῆλθε τὸ ἔτος 1827 καὶ ὁ μὲν Κιουταχῆς ἐπολιόρκει εἰσέτι τὴν Ἀκρόπολιν, ὁ δὲ Καραϊσκάκης κατασυντρίφας εἰς πολλὰς μάχας τοὺς Τούρκους, οἵτινες ἤρχοντο πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ ἑστρατοπέδευσεν ἐν Κερατσινίῳ πρὸς δυσμὰς τοῦ Πειραιῶς (3 Μαρτίου 1827). Σκοπὸς δὲ τοῦ Καραϊσκάκη ἦτο νὰ ἀποκλείσῃ τοὺς ἐν τῇ Ἀττικῇ καὶ λιμοκτονήσῃ αὐτούς· ἀλλ' οἱ δύο Ἄγγλοι φιλέλληνες Κόχραν καὶ Τζώρτζ, προέτειναν νὰ γίνῃ εὐθύς ἐπίθεσις κατὰ τοῦ Κιουταχῆ· εἶχον δὲ διορισθῆ ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ὁ μὲν Κόχραν ἀρχιναύαρχος, ὁ δὲ Τζώρτζ ἀρχιστράτηγος τῶν πεζικῶν δυνάμεων. Ἐγένετο λοιπὸν μεγάλη ἔφοδος τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοῦ Κιουταχῆ, καθ' ἣν ἐννέα χαρακώματα τῶν Τούρκων περιέπεσον εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Μετὰ τὴν ἔφοδον ὅμως ταύτην ὁ Κόχραν προέτεινε γενικὴν ἔφοδον πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς ἐν τῇ ἀκροπόλει φρουρᾶς τὴν νύκτα τῆς 22 πρὸς τὴν 23 Ἀπριλίου· ἀλλ' ἕνεκα τοῦ ἐπελθόντος θανάτου τοῦ Γεωργίου Καραϊσκάκη ἡ ἔφοδος ἀνεβλήθη τὴν ἐπομένην ἡμέραν 24 Ἀπριλίου.

Κατὰ τὴν πρωίαν τῆς 24 Ἀπριλίου ἤρχισαν οἱ Ἕλληνες νὰ πορεύωνται κατὰ τοῦ Κιουταχῆ διεσκορπισμένοι καὶ ἄνευ στρατηγοῦ, διότι ὁ Κόχραν καὶ ὁ Τζώρτζ εἶχον μείνει ἐντὸς τῶν πλοίων. Ὁ Κιουταχῆς ἰδὼν τούτους ἀτάκτως προβαίνοντας ἐπέπεσε κατ' αὐτῶν καὶ ἔτρεψεν εἰς φυγὴν, φονεύσας περὶ τοὺς 1500 καὶ αἰχμαλωτίσας περὶ τοὺς 200. Μετὰ τὴν ἀτυχῆ ταύτην ἔφοδον οἱ ἐν τῇ Ἀκροπόλει πολιορκούμενοι Ἕλληνες, ἀπολέσαντες πᾶσαν ἐλπίδα σωτηρίας καὶ στερούμενοι τῶν πάντων, ἠναγκάσθησαν μετὰ ἓνα μῆνα (24 Μαΐου 1827) νὰ παραδώσωσι τὴν Ἀκρόπολιν εἰς τὸν Κιουταχῆν διὰ συνθήκης· οὕτω δὲ ἄπρακτα ἢ Στερεὰ Ἑλλάς ὑπετάγη καὶ πάλιν ἐντελῶς εἰς τοὺς Τούρκους.

⌘ ⌘ 51. Ἰωάννης Καποδίστριας (1779—1831).

Ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας ἐγεννήθη ἐν τῇ νήσῳ Κερκύρα τῷ 1776 καὶ κατήγετο ἐξ ἐπισήμου καὶ εὐγενοῦς οικογενείας. Καὶ πρῶτον μὲν ἐσπούδασεν εἰς τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος αὐτοῦ, ἔπειτα δὲ μετέβη εἰς Εὐρώπην, ὅπου ἐτελειοποίησε τὰς σπουδὰς του. Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσίας Ἀλέξανδρος ὁ Α΄, ἐκτιμῶν τὰς γνώσεις καὶ τὴν εὐφυΐαν τοῦ Καποδιστρίου, προσεκάλεσεν εἰς Πετρούπολιν (1809) καὶ διώρισεν εἰς Ῥωσικὴν ὑπηρεσίαν. Τοσαῦτον δὲ ἰκανὸς καὶ ἄξιος ἀνεδείχθη ὁ Καποδίστριας εἰς τὸ ἔργον του, ὥστε ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ ἑπτὰ ἔτη, ἦτοι τῷ 1816, διώρισε αὐτὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν.

Ἐνῷ ὁ Καποδίστριας εὐρίσκετο ἐν Πετρούπολει ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία προέτεινε εἰς αὐτὸν νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀγῶνος, ἀλλ' οὗτος δὲν ἐδέχθη. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἑπταετοῦς ἐπαναστάσεως τὰ Ἑλληνικὰ πράγματα ἔφθασαν εἰς μεγίστην ἀνωμαλίαν καὶ ταραχὴν, ἡ τότε Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, θελουσα νὰ ἐπιφέρῃ τὴν τάξιν, ἔστρεψε τὰ βλέμματα πρὸς τὸν σοφὸν Καποδίστριαν καὶ διώρισεν αὐτὸν τῇ 19 Μαρτίου 1827 Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος διὰ μίαν ἑπταετίαν.

Δεχθεὶς ὁ Καποδίστριας μετὰ προθυμίας τὴν θέσιν τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος, ἀφῆκε τιμὰς καὶ δόξαν καὶ τῇ 6 Ἰανουαρίου 1828 κατέπλευσεν εἰς Νεὺπλιον, ὅπου ἐγένετο δεκτὸς μετ' ἐνθουσιασμοῦ. Ἐκεῖθεν δὲ τῇ 12 Ἰανουαρίου μετέβη εἰς Αἴγιναν καὶ ὀρθοίθεις ἀνέλαβε μετὰ θάρρους τὴν κυβέρνησιν τῆς χώρας. Ὀλίγον δὲ μετὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ Κυβερνήτου ἡ Γαλλία ἀπέστειλεν εἰς Πελοπόννησον 14 χιλιάδας Γάλλων ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μαιζῶνα, οἱ ὅποιοι ἠνάγκασαν τὸν Ἰβραὴμ πασᾶν νὰ φύγῃ ἐκεῖθεν εἰς Αἴγυπτον τῇ 23 Σεπτεμβρίου 1828.

Καὶ πρῶτον μὲν ὁ Κυβερνήτης διοργανώσας στρατὸν διέταξε καὶ αὐτὸς τὸν Δημήτριον Ὑψηλάντην καὶ τὸν Τζώρτζ νὰ ἐκστρατεύσωσι εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, ὁ δὲ Ὑψηλάντης τὴν Ἀνατολικὴν, νικήσας λαμπρῶς 5 χιλιάδας Τούρκων ἐν Πέτρας τῆς Βοιωτίας (12 Σεπτεμβρίου 1829). Οὕτω δὲ διὰ τῆς ἐν Πέτρας νίκης ἔλαβε τέλος ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις καὶ ἐπισφραγίσθη ἡ ἐλευθερία τῆς Ἑλλάδος.

Ἐπειτα μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῶν Τούρκων ὁ Καποδίστριας ἐφρόντισε περὶ τῆς Ἐκπαιδεύσεως τοῦ λαοῦ. Ἰδρυσεν πολλὰ δημοτικὰ καὶ Ἑλληνικὰ σχολεῖα εἰς διάφορα μέρη, ὄργανο-τροφεῖον καὶ διδασκαλεῖον ἐν Αἰγίνῃ, στρατιωτικὴν σχολὴν ἐν Ναυπλίῳ, τὸ ὁποῖον τότε ἦτο ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος, Ἱερατικὴν σχολὴν ἐν τῇ νήσῳ Πόρῳ καὶ Γεωργικὴν σχολὴν ἐν Τίρυνθι. Ἐπροστάτευσε πρὸς τούτοις τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν γεωργίαν. Ἐφῆρεν ἄροτρα ἐκ Βελγίου καὶ εἰσήγαγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν καλλιέργιαν τῶν γεωμήλων. Ὡς Κυβερνήτης μισθὸν δὲν ἠθέλησε νὰ λάβῃ, ἀλλ' ἔζη μὲ μεγάλην λιτότητα, καταθέσας μάλιστα τὰ πρῶτα κεφάλαια πρὸς ἴδρυσιν Ἑθνικῆς Τραπεζῆς ἐκ τῶν ἰδίων χρημάτων.

Ὁ Καποδίστριας οὕτως ἐργαζόμενος ὑπὲρ τῆς προόδου τῆς χώρας, εἴλκυσε τὴν ἀγάπην καὶ εὐγνωμοσύνην τοῦ ἔθνους· ἀλλ' ἐπειδὴ ἰθεώρει πάντας τοὺς Ἕλληνας ἴσους ἐνώπιον τοῦ νόμου, ἐδίκαζε καὶ ἐτιμῶρει μετὰ τῆς αὐτῆς αὐστηρότητος τοὺς ἀπειθοῦντας, ὅποιοι δῆποτε καὶ ἂν ἦσαν οὗτοι. Οὕτω δὲ ἠναγκάσθη νὰ διατάξῃ ποτὲ τὴν φυλάκισιν καὶ αὐτοῦ τοῦ Πετρόμπεη, διότι οὗτος ἔδειξεν ἀπειθείαν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν. Ἐνεκα τούτου ὁ ἀδελφὸς καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Πετρόμπεη, Κωνσταντῖνος καὶ Γεώργιος Μυρομιχάλης, ἐδολοφόνησαν αὐτὸν ἐν Ναυπλίῳ τῇ 27 Σεπτεμβρίου 1831, ἡμέρᾳ Κυριακῇ, ἐνῶ εἰσῆρχετο εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος. Ἡ Ἑλλὰς ἰθεώρησε συμφορὰν μεγίστην τὸν θάνατον τοῦ φιλοπάτριδος ἀνδρός, διότι ἀπώλεσε τὸν ἀληθῆ αὐτῆς Κυβερνήτην. Ἐτάφη δὲ ὁ νεκρὸς τοῦ Καποδιστρίου ἐν Κερκύρᾳ, ὃ δὲ τάφος αὐτοῦ φέρει τὴν ἐπιγραφὴν· «Ἰωάννης Καποδίστριας, Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος».

⌘ ⌘ 52. Ἰδρυσις Ἑλληνικοῦ Βασιλείου.

Ἦ Ὀ θ ω ν .

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καποδιστρίου μεγάλη ἀταξία καὶ ἀνρχία ὑπῆρχε καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Διὰ τοῦτο αἱ τρεῖς Δυναμίεις, Ἀγγλία, Γαλλία καὶ Ῥωσία ἐπιθυμοῦσαι νὰ προλάβωσι τὴν καταστροφὴν τῆς χώρας, ἐξέλεξαν τῇ 25 Ἀπριλίου 1832 βασιλέα αὐτῆς τὸν Ἦ Ὀ θ ω ν α

δευτερότοκον υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου. Οὕτω δὲ ἡ Ἑλλάς ἀνεκηρύχθη Βασίλειον καὶ περιέλαβε τὴν Στερεάν Ἑλλάδα, τὴν Πελοπόννησον, τὰς Κυκλάδας νήσους, τὴν Εὐβοίαν καὶ τὰς Βορείους Σποράδας νήσους.

Ὁ Ὅθων, δεχθεὶς τὸ Ἑλληνικὸν στέμμα, ἔφθασεν εἰς Ναύπλιον τῇ 25 Ἰανουαρίου 1833· καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ἐπάται ἐπὶ τῆς ξηρᾶς χιλιάδες Ἑλλήνων ὑπεδέχθησαν αὐτὸν μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ πάντες ἐκ τῆς μεγάλης χαρᾶς των ἔκλαιον. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἦτο ἀνήλικος, συνεστάθη ἀντιβασιλεία ἐκ τριῶν Γερμανῶν συμβούλων τοῦ βασιλέως, ἧτις ἐκυβέρνησε τὸ κράτος μέχρι τῆς 20 Μαΐου 1835, ὁπότε ὁ Ὅθων συμπληρώσας τὴν νόμιμον ἡλικίαν, ἀνέλαβεν αὐτὸς τὴν κυβέρνησιν. Εἶχε δὲ τὴν ἔδραν αὐτοῦ ἐν Ἀθήναις, διότι αὐταὶ εἶχον γίνεαι πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος ἀντὶ τοῦ Ναυπλίου ἀπὸ τῆς 1 Ἰανουαρίου 1832.

Τῷ 1836 ὁ Ὅθων μετέβη εἰς Γερμανίαν καὶ ἐνυμφεύθη τὴν Ἀμαλίαν, τὸ δὲ ἐπόμενον ἔτος ἐπέστρεψε μετ' αὐτῆς εἰς Ἀθήνας. Ὁ Ὅθων ἠγάπησε τὴν Ἑλλάδα ὡς ἰδίαν αὐτοῦ πατρίδα καὶ ἐφρόντισε μετὰ ζήλου περὶ τῆς προόδου καὶ τοῦ μεγαλείου αὐτῆς· ἐπροστάτευσεν τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας, τῷ δὲ 1837 ἔδρυσεν ἐν Ἀθήναις καὶ τὸ Πανεπιστήμιον. Ἐβασίλευσε δὲ περὶ τὰ 29 ἔτη, δηλ. μέχρι τοῦ 1862, ὁπότε ἕνεκα πολιτικῶν λόγων ἐξεθρονίσθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῇ 10 Ὀκτωβρίου καὶ ἔφυγεν εἰς Βαυαρίαν μετὰ τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας.

53. Γεώργιος Α'.

Προδάρτησις Ἑπτανήσου, Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας.

Μετὰ τὸν Ὅθωνα βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος ἐξελέχθη τῇ 18 Μαρτίου 1863 ὁ μέχρι σήμερον βασιλεύων Γεώργιος ὁ Α', δευτερότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας Χριστιανοῦ τοῦ Θ'. Κατῆλθε δὲ ὁ Γεώργιος εἰς Ἀθήνας τῇ 18 Ὀκτωβρίου 1863 καὶ ἐγένετο δεκτὸς μετ' ἐνθουσιασμοῦ, ἡ δὲ ἀφίξις του ἐπανηγυρίσθη διὰ τριημέρων φωταψιῶν. Τότε ἡ Ἀγγλία ἠρξάμενη εἰς αὐτὸν παρεχώρησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰς Ἰονίους νήσους, ἦτοι τὴν Ἑπτανήσον.

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1867 ὁ βασιλεὺς Γεώργιος ἐνυμφεύθη ἐν Πετροπόλει τὴν Μεγάλην Δούκισσαν Ὀλγαν καὶ τῇ 21 Ἰουλίου 1868 ἐγεννήθη ὁ Διάδοχος τοῦ Ἑλληνικοῦ θρόνου Κωνσταντῖνος. Τῷ 1881 αἱ Εὐρωπαϊκαὶ Δυνάμεις παρεχώρησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν Θεσσαλίαν καὶ μέρος τῆς Ἠπείρου, ἤτοι τὸν νομὸν Ἄρτης, τῷ δὲ 1898 ἀνεκηρύχθη καὶ ἡ Κρήτη αὐτόνομος ὑπὸ ἡγεμόνα τὸν πρίγκιπα Γεώργιον, δευτερότοκον υἱὸν τοῦ βασιλέως ἡμῶν Γεωργίου τοῦ Α΄.

Ἄλλ' ἂν καὶ τὰ μέρη ταῦτα ἠλευθερώθησαν ἐκ τῆς δουλείας τῶν Τούρκων, ὅμως ἑκατομμύρια ἀκόμη Ἑλλήνων, οἵτινες κατοικοῦσι τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἠπειρον, τὴν Θράκην, τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τὴν Κύπρον, στενάζουσιν ὑπὸ τὸν βαρὺν ζυγὸν τῆς δουλείας. Εἶθε δὲ νὰ ἀνατείλῃ ταχέως ἡ ἡμέρα ἐκείνη, κατὰ τὴν ὁποίαν πάντες οἱ ὑπόδουλοι Ἑλληνες θέλομεν θραύσει τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας καί, ἀφοῦ ἀποτελέσωμεν μίαν **Μεγάλην Ἑλλάδα**, ὡς ἦτο τὸ πάλαι, χαρμόσυνοι θέλομεν ἐορτάσει μίαν Πανελλήνιον ἐορτήν, τὰ **Ἐλευθέρια**. Εἶθε!

Τ Ε Λ Ο Σ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ἀνακάλυψις Ἀμερικῆς (1492).

Πρὶν ἔτι εὐρεθῆ ἢ κατὰ θάλασσαν ὁδὸς πρὸς τὰς ἀνατολικὰς Ἰνδίας, εἰς μέγας ἀνὴρ ἐσκέφθη, ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ φθάσῃ τις εἰς αὐτάς, ἂν ἀναχωρῶν ἐκ τῆς Εὐρώπης πρὸς τὸν Ὠκεανόν, ἤθελε πλέει ἀκαταπαύστως πρὸς δυσμὰς. Ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος ἦτο ὁ Χριστόφορος Κολόμβος, ὅστις ἐγεννήθη τῷ 1456 ἐν Γενουῇ καὶ ἐσπούδασε τὰς μαθηματικὰς ἐπιστήμας ἐν Παυίᾳ. Ὁ Κολόμβος πρὶν ἢ δυνηθῆ νὰ ἐπιχειρήσῃ τὸν ἐπικίνδυνον ἐκεῖνον πρὸς δυσμὰς πλοῦν, εἶχε νὰ νικήσῃ πολλὰς δυσκολίας, διότι οὐδεὶς τῶν μοναρχῶν πρὸς οὓς ἀπετάθη, ζητῶν τὴν βοήθειάν των πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ του, ἔδειξε τὴν ἐλαχίστην προθυμίαν εἰς τοῦτο. Ἐπὶ τέλους ὅμως μετὰ πολλὰς παρακλήσεις κατῴρθωσε τῷ 1492 νὰ λάβῃ παρὰ τῆς βασιλίσσης τῆς Ἰσπανίας Ἰσαβέλλας τρεῖς πλοῖα καὶ 120 ἀνδρας, ἀφοῦ προηγουμένως ὑπεσχέθησαν αὐτῷ καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα, νὰ διορίσωσιν αὐτὸν ἀντιβασιλέα τῶν μερῶν, ἅτινα ἤθελεν ἀνακαλύψει, νὰ λαμβάνῃ τὸ δέκατον τῶν προσόδων, καὶ οἱ ἀπόγονοὶ του νὰ διαδέχωνται αὐτὸν εἰς τὴν Ἀντιβασιλείαν.

Ἀποπλεύσας ὁ Κολόμβος τῇ 3 Αὐγούστου 1492 ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Ἀνδαλουσίας Πάλου, διηυθύνθη μετὰ τοῦ μικροῦ αὐτοῦ στόλου πλήρης θάρρους καὶ ἐλπίδος διὰ τῶν Καναρίων νήσων πρὸς δυσμὰς. Μετὰ πλοῦν δὲ πολλῶν ἐβδομάδων καθ' ὃν οἱ ναῦται του ἀπώλεσαν πᾶσαν ἐλπίδα σωτηρίας καὶ ἤθελον μάλιστα νὰ ῥιψώσιν αὐτὸν εἰς τὴν θάλασσαν, ἔφθασεν ὁ Κολόμβος τῇ 12 Ὀκτωβρίου εἰς τὴν νῆσον Γουαναχάνην, τὴν ὁποίαν ὠνόμασεν Ἅγιον Σωτῆρα καὶ κατέλαβεν ἐν ὀνόματι τοῦ Στέμματος τῆς Ἰσπανίας. Μετὰ ταῦτα ὁ Κολόμβος

ἔπλευσε πρὸς νότον καὶ ἀνεκαλύψε τὴν νῆσον Κοῦβαν, ἔπειτα δὲ τὴν νῆσον Ἀίτην, ἦτοι τὸν Ἅγιον Δομίνικον, τὴν ὁποίαν ὠνόμασε μικρὰν Ἰσπανίαν. Ἀφοῦ δὲ ἐνταῦθα ἔκτισε τὸ πρῶτον εὐρωπαϊκὸν φρούριον καὶ ἵδρυσεν τὴν πρώτην Εὐρωπαϊκὴν ἀποικίαν, ἐνόμισεν καλὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Εὐρώπην καὶ ἀναγγεῖλῃ εἰς τὴν βασιλίссαν τῆς Ἰσπανίας τὰ ἀποτελέσματα τῆς τολμηρᾶς αὐτοῦ ἐπιχειρήσεως. Ὅτε δὲ μετὰ τρικυμιώδη πλοῦν προσωρμίσθη εἰς τὸν λιμένα, ἀπὸ τοῦ ὁποίου τὸ πρῶτον εἶχεν ἀποχαιρετίσει τὴν Εὐρώπην, ὑπὸ τοσαύτου ἐνθουσιασμοῦ κατελήφθη σύμπασα ἡ Ἰσπανία, ὥστε ἡ ὑποδοχὴ αὐτοῦ ὠμοιάζε πρὸς ἀληθῆ θρίαμβον.

Ὁ Κολόμβος, ἐπιχειρήσας δύο προσέτι πλοῦς πρὸς τὸν νέον κόσμον κατὰ τὰ ἔτη 1493 καὶ 1498, ἀνεκαλύψε τὰς μικρὰς λεγομένας Ἀντίλλας καὶ τὴν Ἰαμαϊκὴν καὶ τέλος τὰ βορειοανατολικά παράλια τῆς νοτίου Ἀμερικῆς. Ἄλλ' ὡς πάντες σχεδὸν οἱ μεγάλοι ἄνδρες, οὕτω καὶ ὁ Κολόμβος ἐπέπρωτο διὰ τὰς μεγάλας αὐτοῦ ὑπηρεσίας νὰ δρέψῃ ἀντὶ εὐγνωμοσύνης μαύρην ἀχαριστίαν. Φθανοὶ ἄνδρες διέβαλον αὐτὸν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἰσπανίας Φερδινάνδον, ὡς ἄνθρωπον ἐπικίνδυνον, καὶ ὁ Κολόμβος συλληφθεὶς ἀπεστάλη εἰς τὴν Ἰσπανίαν σιδηροδέσμιος. Καὶ ἠθώθη μὲν ὁ ἔνδοξος θαλασσοπόρος, ἀλλ' ἡ λύπη τὴν ὁποίαν ἠσθάνετο διὰ τὴν ἀχαριστίαν, τὴν ὁποίαν εὗρεν, τοσοῦτον εἶχε φθείρει τὴν ὑγίαν του, ὥστε μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν τῇ 20 Μαΐου 1506 ἐν ἡλικίᾳ 59 ἐτῶν. Πνέων δὲ τὰ λοιπῶν, διέταξε νὰ ριψώσιν ἐντὸς τοῦ τάφου του καὶ τὰς ἀλύσεις δι' ὧν ἔδεσαν αὐτόν. Ὁ νεκρὸς αὐτοῦ μετεκομίσθη εἰς τὸν Ἅγιον Δομίνικον καὶ ἐνεταφιάσθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Διέγου καὶ τῷ 1716 τὰ ὄσθα του μετεκομίσθησαν εἰς τὴν νῆσον Κοῦβαν καὶ κατετέθησαν εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς πρωτεύουσας.

Ἐν τούτοις ἡ ἀγνωμοσύνη κατεδίωξε τὸν Κολόμβον καὶ μετὰ τὸν θάνατον ἀκόμη· διότι ἡ νέα ἡπειρος ἀντὶ νὰ ὀνομασθῆ ἔκ τοῦ ὀνόματος του, ἐκλήθη Ἀμερικὴ ἀπὸ τοῦ ὀνόματος εὐγενοῦς τινος ἐκ Φλωρεντίας Ἀμερικού Βεσπούκκη καλουμένου, ὅστις πρῶτος ἐδημοσίευσεν ἀκριβῆ περιγραφὴν καὶ χάρτην τῆς ἡπείρου ταύτης.

Ἐφευρέσεις τῆς πυρίτιδος, ναυτικῆς πυξίδος καὶ τυπογραφίας.

Πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς ὄχι ὀλίγοι σπουδαῖαι ἐφευρέσεις εἶχον γίνει, αἵτινες τὰ μέγιστα συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀνθρωπότητος· τῶν ἐφευρέσεων δὲ τούτων σπουδαιόταται εἶναι ἡ ἐφεύρεσις τῆς πυρίτιδος, τῆς ναυτικῆς πυξίδος καὶ τῆς τυπογραφίας.

Πυρίτις. Πρὸ πολλῶν αἰῶνων, ὡς φαίνεται, ἐγνώριζον τὴν πυρίτιδα οἱ Σῖνκι, οἱ Ἰνδοὶ καὶ οἱ Ἀραβες· μετεχειρίζοντο δὲ αὐτὴν μόνον πρὸς διάρρηξιν λίθων, οὐχὶ δὲ καὶ ἐν τοῖς πολέμοις, Ἀνεῦρε δὲ τὴν δύναμιν τῆς πυρίτιδος ὅλος τυχαίως ἐν ἔτει 1300 ὁ Γερμανὸς μοναχὸς Βαρθόλδος Σβάρτζος. Οὗτος, λαβὼν σιδηροῦν σωλῆνα κεκλεισμένον εἰς τὸ ἐν ἄκρον, ἔρριψεν ἐντὸς αὐτοῦ πυρίτιδα καὶ ἐπὶ τῆς πυρίτιδος λίθον· ἔπειτα δὲ, ἀνοίξας πρὸς τὸ κεκλεισμένον ἄκρον ὀπήν, ἔθεσε δι' αὐτῆς πῦρ εἰς τὴν πυρίτιδα καὶ αἴφνης εἶδεν, ὅτι ὁ λίθος ἐρρίφθη μακρὰν. Τοῦτο τὸ εἶδος τοῦ τηλεβόλου ἐγέννησε τὴν ιδέαν τῶν πυροβόλων ὄπλων, ἅτινα βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἐτελειοποιήθησαν.

Ναυτικὴ πυξίς. Ἡ ιδιότης τῆς μαγνητικῆς Βελόνης τοῦ νὰ στρέφηται πάντοτε ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον ἤτο γνωστὴ πρὸ πολλῶν χρόνων εἰς τοὺς Σίνας καὶ βρυσυτέρον εἰς τοὺς Ἀραβας. Ἐν τούτοις ὅμως ἡ ιδιότης αὕτη τῆς Βελόνης ἐτέθη εἰς χρῆσιν ἐν Εὐρώπῃ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1392, ὅτε ὁ ἐξ Ἰταλίας Φλάβιος ἀνεκάλυψεν αὐτήν.

Ἡ μαγνητικὴ βελὸν ἔνεκα τῆς πολυτίμου αὐτῆς ιδιότητος χρησιμεύει καὶ δι' ἄλλους μὲν σκοποὺς, κυρίως ὅμως εἰς τοὺς ναυτιλλομένους, ὅπως οὗτοι εὐρίσκωσι τὴν διεύθυνσιν, κατὰ ὁποῖαν πρέπει νὰ διευσθύνωσι τὸ πλοῖον. Ἡ τοιαύτη βελὸν καλεῖται Ναυτικὴ πυξίς. Εἶναι δὲ τοποθετημένη ἐντὸς κιβωτίου καὶ φέρει ἐπικεκολλημένον λεπτόν δίσκον ἐκ χάρτου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι σημειωμένα τὰ 4 σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος καθὼς καὶ τὰ διάμεσα τούτων καὶ οἱ ἄνεμοι οἱ πνέοντες ἐκ τῶν διαφόρων σημείων· καλεῖται δὲ δίσκος οὗτος ἀνεμολόγιον.

Τυπογραφία. Κατὰ τοὺς παλαιοὺς χρόνους τὰ βιβλία ἐγράφοντο ἐπὶ παπύρου καὶ περγαμηνῶν χάρτου, καὶ ἐπειδὴ ἀπρητεῖτο πολὺς χρόνος πρὸς ἀντιγραφὴν αὐτῶν, ὄχι μόνον ταῦτα ἦσαν πολὺ ἀκριβᾶ,

ἀλλὰ καὶ αἱ ἰδέαι διεδίδοντο πολὺ δυσκολώτερον. Ἡ ἐφεύρεσις ὅμως τῆς τυπογραφίας τὰ μέγιστα συνετέλεσε διὰ τῆς ταχείας διαδόσεως τῶν διαφόρων συγγραμμάτων καὶ εἰς τὴν πνευματικὴν μύρῳσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν λαῶν καὶ εἰς τὴν πρόοδον τῶν ἐπιστημῶν.

Ἡ ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας ὀφείλεται εἰς τὸν Ἰωάννην Γουττεμβέργιον ἐκ Μογουντίας τῆς Γερμανίας καταγόμενον, ὅστις τῷ 1440 ἐπεινόησε νὰ κατασκευάσῃ στοιχεῖα κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων καὶ οὕτω νὰ δύνηται κατ' ἀρέσκειαν νὰ συναρμολογῇ καὶ μεταχειρίζηται αὐτά. Μετὰ δὲ ταῦτα συστήσας ἐν Μογουντία τῷ 1450 ἑταιρείαν μετὰ τοῦ πλουσίου χρυσοχοῦ Ἰωάννου Φαύστου, ὅστις κατέβαλε τὰ ἀπαιτούμενα κεφάλαια καὶ τοῦ καλλιγράφου Πέτρου Σχαιφφέρου, ὅστις ἐφεῦρε τὴν τυπογραφικὴν μελάνην καὶ τὸ κατάλληλον μεταλλικὸν μῆγμα πρὸς κατασκευὴν τῶν στοιχείων, ἐδημοσίευσεν τῷ 1451 τὸ πρῶτον τετυπωμένον βιβλίον, τὸ ὅποσον ἦτο ἡ Ἁγία Γραφή ἐν τῇ Λατινικῇ γλώσσῃ. Διτηρήθη δὲ ἡ τέχνη αὕτη κατ' ἀρχὰς μὲν μυστικῇ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1465 διεδόθη καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην, διότι πολλοὶ στοιχειοθέται διασκορπισθέντες εἰς τὴν Γαλλίαν, Ἰταλίαν καὶ Ἰσπανίαν κατέστησαν τὴν τέχνην γνωστὴν.

0020561139

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

